Pecyn Cyhoeddus

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

Neuadd Cyngor Ceredigion, Penmorfa,
Aberaeron, Ceredigion SA46 0PA
ceredigion.gov.uk

19 Mai 2023

Annwyl Syr / Fadam

Ysgrifennaf i'ch hysbysu y cynhelir Cyfarfod o Bwyllgor Iaith yn Siambr y Cyngor, Penmorfa, Aberaeron ac o bell trwy fideo-gynadledda Dydd Iau, 25 Mai 2023 am 10.00am i drafod y materion canlynol:

1. **Ymddiheuriadau**

2. **Datgelu buddiannau personol / buddiannau sy'n rhagfarnu**

3. **Cadarnhau cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Iaith a gynhaliwyd ar 5 Rhagfyr 2022 (Tudalennau 3 - 6)**

4. **Materion yn codi o'r cofnodion**

5. **Adroddiad Monitro Blynyddol Safonau'r Gymraeg 2022-23 (Tudalennau 7 - 48)**

6. **Adroddiad Cyflawniad Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-23 (Tudalennau 49 - 128)**

7. **Targedau Cered: Menter Iaith Ceredigion (Tudalennau 129 - 132)**

8. **Diweddariad Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd (Tudalennau 133 - 136)**

9. **Blaenraglen Waith**

10. **Unrhyw fater arall y penderfyna'r Cadeirydd fod arno angen sylw brys gan y Pwyllgor**

Atgoffir yr Aelodau y dylent lofnodi'r Gofrestr Bresenoldeb

Darperir Gwasanaeth Cyfieithu ar y Pryd yn y cyfarfod hwn ac mae croeso i'r sawl a fydd yn bresennol ddefnyddio'r Gymraeg neu'r Saesneg yn y cyfarfod.

Yn gywir

Miss Lowri Edwards
Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd

At: Gadeirydd ac Aelodau Pwyllgor Iaith
Weddill Aelodau'r Cyngor er gwybodaeth yn unig.

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Cofnodion Cyfarfod y Pwyllgor Iaith a gynhaliwyd yn Siambr y Cyngor, Penmorfa, Aberaeron ac o bell Ddydd Llun, 5 Rhagfyr 2022

PRESENNOL: Y Cynghorydd Catrin M S. Davies (Cadeirydd), y Cynghorwyr Gwyn Wigley Evans, Chris James a Gareth Lloyd.

HEFYD YN BRESENNOL: Y Cynghorydd Ann Bowen Morgan.

SWYDDOGION YN BRESENNOL: Nia Jones, Rheolwr Corfforaethol - Gwasanaethau Democrataidd; Carys Morgan, Swyddog Polisi Iaith; Caitlin Theodorou, Swyddog Ymchwil a Pherfformiad; Mari Hopkins, Cynorthwyydd Ymchwil a Pherfformiad a Neris Morgans, Swyddog Gwasanaethau Democrataidd.

(10.00am- 11.31am)

1 Ymddiheuriadau

i. Ymddiheurodd y Cynghorwyr Rhodri Davies a John Roberts am nad oeddent yn gallu bod yn bresennol yn y cyfarfod.
ii. Ymddiheurodd Lowri Edwards, Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd am nad oedd yn gallu bod yn bresennol yn y cyfarfod am ei bod yn cyflawni dyletswyddau eraill ar ran y Cyngor.

2 Datgelu buddiannau personol / buddiannau sy'n rhagfarnu

Nid oedd unrhyw ddatganiadau o fuddiannau personol/ buddiannau sy'n rhagfarnu.

3 Cadarnhau cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Iaith a gynhaliwyd ar 13 Mehefin 2022

CADARNHAWYD bod cofnodion cyfarfod y Pwyllgor a gynhaliwyd ar 13 Mehefin 2022 yn gywir.

4 Materion yn codi o'r cofnodion

Dim.

5 Yr Asesiad o Lesiant Lleol - canfyddiadau allweddol yr Iaith Gymraeg a Chyfrifiad 2021

Rhoddwyd cyflwyniad i'r pwyllgor yn canolbwyntio ar y canfyddiadau allweddol a ddeilliodd o'r Asesiad o Lesiant Lleol mewn perthynas â Chrynodebau Pwnc y Gymraeg a Chyfrifiad 2021. Amlinellwyd y canlynol:

- Cymraeg 2050: miliwn o siaradwyr Cymraeg a Tharged Ceredigion
- Cyd-destun (data ar siaradwyr Cymraeg yn 1991, 2001 a 2011)
- Y Dull Pum Cam Bywyd a fabwysiadwyd gan Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus Gorllewin Cymru(Dechreuadau Newydd, Plentyndod, Ieuenctid, Oedolion, Pobl Hŷn)
- Cyfrifiad 2021 a Chrynodebau Testun
- Newid Poblogaeth: Ceredigion (2001-2043)
- Demograffeg a Mudo
- Camau Nesaf

Tynnwyd sylw at y ffaith bod crynodeb o bwnc y Gymraeg o'r Cyfrifiad a gynhaliwyd ar 21 Mawrth 2021 i'w ryddhau yfory (6 Rhagfyr 2022). Bydd Adroddiad yr Iaith Gymraeg yn cael ei ddefnyddio fel sylfaen dystiolaeth i fod yn sail i ddatblygiad Strategaeth newydd yr Iaith Gymraeg yn y flwyddyn newydd.

Codwyd y pwyntiau canlynol yn dilyn y cyflwyniad:

- Yng Nghyfrifiad 2021, cafodd myfyrwyr sy'n astudio yn y Sir eu cynnwys ym mhoblogaeth breswyl arferol Ceredigion (yn debyg i Gyfrifiad 2011). Fodd bynnag, mae posibilrwydd o dangyfrif myfyriwr gan fod llawer yn byw gartref (i ffwrdd o Geredigion) pan gynhaliwyd y Cyfrifiad oherwydd cyfyngiadau COVID-19. Bydd data pellach yn cael ei ryddhau ym mis Ionawr a fydd yn rhoi cipolwg pellach ar y mater hwn.
- Y berthynas bwysig rhwng dementia a dwyieithrwydd wrth i unigolion ddychwelyd i'w hiaith gyntaf; roedd gwaith yn mynd rhagddo ar ddarpariaeth gwasanaeth dementia yn y sir.
- Pwysigrwydd canlyniadau Iaith Gymraeg Cyfrifiad 2021 i ymgynghoriad y Cyngor ar ddarpariaeth addysg ôl-16.
- Roedd mesur defnydd o'r Gymraeg yn anodd iawn wrth gasglu data. Mae cwestiynau ar y defnydd o'r Gymraeg yn amrywio mewn arolygon gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol a'r Cyfrifiad.
- Byddai canlyniadau mwy manwl Cyfrifiad 2021 yn cael eu cyhoeddi maes o law.

Yn dilyn cwestiynau o'r llawr, CYTUNWYD i drefnu gweithdy yn benodol ar ganlyniadau'r Cyfrifiad maes o law.

6 Cyflwyno Polisi'r Gymraeg ar Ddyfarnu Grantiau yn unol â Safon 94

Nodwyd, yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, fod Comisiynydd y Gymraeg wedi pennu ystod o Safonau'r Gymraeg, sy'n cynnwys rhestr fanwl iawn o ofynion sy'n amlinellu sut y mae'n rhaid i Geredigion ddefnyddio a hybu'r Gymraeg yn y gweithle ac wrth ymwneud â'r Cyhoedd. Hyn, er mwyn darparu gwasanaethau Cymraeg o safon; sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Yn unol â hyn, mae Safon y Gymraeg 94 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor ddatblygu a chyhoeddi Polisi Iaith Gymraeg ar Ddyfarnu Grantiau. Pwrpas y polisi yw cynorthwyo Swyddogion i sicrhau bod ystyriaethau Safonau'r Gymraeg yn elfen integredig o'r broses grantiau ar draws y Cyngor, a sicrhau bod Swyddogion yn asesu effaith dyfarnu grantiau ar y Gymraeg.

Yn dilyn cwestiynau o'r llawr, CYTUNWYD i dderbyn y Polisi argymell cyflwyno'r Polisi i'r Cabinet ar gyfer cymeradwyaeth.

7 Prif Ystyriaethau Adroddiad Sicrwydd Comisiynydd y Gymraeg: Y Gymraeg fel Ffordd o Weithio' 2021-22

Rhoddwyd ystyriaeth i adroddiad Sicrwydd Comisiynydd y Gymraeg, a gyhoeddir bob blwyddyn, a oedd yn rhoi barn y Comisiynydd ar y ffordd y mae sefydliadau, gan gynnwys Awdurdodau Lleol, yn gweithredu gofynion statudol Safonau'r Gymraeg. Rhoddwyd trosolwg o'r canfyddiadau allweddol

ynghyd â'r prif faterion y mae angen i Gyngor Sir Ceredigion eu hystyried ymhellach, er mwyn sicrhau cydymffurfedd â Safonau'r Gymraeg fel yr amlinellir isod:

1. Safon Llunio Polisi: Gofyniad i Asesu Effaith ar y Gymraeg:
2. Safonau Gweithredu: Recriwtio a Hysbysebu
3. Gwasanaethau Allweddol: Ffonio Uniongyrchol
4. Hybu Gwasanaethau Cymraeg
5. Effaith diffygion gwasanaethau ar ddefnyddwyr y Gymraeg
6. Y Camau Nesaf

Gofynnir i bob Swyddog Arweiniol Corfforaethol gwblhau Asesiad Perfformiad Safonau'r Gymraeg, er mwyn gwerthuso cydymffurfiaeth ag agweddau o'r Safonau ym mis Ionawr 2023.

Yn dilyn cwestiynau o'r llawr, CYTUNWYD i gefnogi'r gweithredoedd sydd wedi'u hamlinellu yn yr adroddiad.

8 Holiadur gan Gomisiynydd y Gymraeg: Arferion cyfredol sefydliadau cyhoeddus o ran hyrwyddo gwasanaethau Cymraeg, a'r data sy'n bodoli ar ddefnydd gwasanaethau Cymraeg (Hydref 2022)

Dywedodd y Swyddog Iaith bod Comisiynydd y Gymraeg yn cysylltu'n gyson ynglŷn â chydymffurfedd Cyngor Sir Ceredigion â gofynion Safonau'r Gymraeg. Anfonwyd yr holiadur diweddaraf i bob awdurdod lleol ym mis Hydref ynglŷn â threfniadau i Hyrwyddo Gwasanaeth Cymraeg. Amlygwyd bod coladu data i fesur defnydd o'r Gymraeg yn gallu bod yn anodd. Mae mwy o waith yn cael ei wneud i ddeall pa ddata all fod yn arwyddocaol o ran defnydd iaith, a bydd yr Awdurdod Lleol yn cydweithio â Chomisiynydd y Gymraeg wrth i'r gwaith yma ddatblygu.

Yn dilyn ystyriaeth, CYTUNWYD i dderbyn y dystiolaeth amgaeedig, sydd wedi'i gyflwyno at sylw Comisiynydd y Gymraeg.

9 Annog defnydd y Gymraeg mewn Pwyllgorau Democrataidd yn unol â gofynion Safonau'r Gymraeg (Safonau 30-40)

Rhoddwyd trosolwg o'r adroddiad. Eglurodd y Swyddog Iaith fod Safonau'r Gymraeg (Safonau 30-40) wedi'u gweithredu gan Gyngor Sir Ceredigion ers 2016 yn dilyn ymgynghoriad â Chomisiynydd y Gymraeg. Elfen a oedd angen sylw pellach oedd annog y defnydd o'r Gymraeg o fewn Cyfarfodydd Democrataidd. Mewn ymateb, mae'r Cyngor wedi datblygu canllaw ar gadeirio a chynnal cyfarfodydd cyhoeddus dwyieithog, gan gynnwys rhestr o derminoleg ddefnyddiol, sydd ar gael ar CeriNet i bob Cynghorydd.

Nododd y Cadeirydd fod angen i'r Gymraeg fod mor weladwy â phosibl mewn cyfarfodydd, er mwyn annog mwy o bobl i ddefnyddio'r iaith.

Yn dilyn ystyriaeth, CYTUNWYD i dderbyn cynnwys yr Adroddiad.

10 Diwrnod ShwMae: Dathlu Dysgwr y Flwyddyn

Eglurodd y Swyddog Iaith mai nod Diwrnod Shwmae yw bod yn ddiwrnod cenedlaethol arbennig ar gyfer hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg. Eleni, defnyddiodd Cyngor Sir Ceredigion y diwrnod i ddathlu llwyddiannau Melisa

Elek, a lwyddodd yn ei harholiad Cymraeg lefel uwch yn haf 2022 ac a enillodd wobr Dysgwr y Flwyddyn Ceredigion. Amlygwyd bod cynllun Cymraeg Gwaith Ceredigion yn rhedeg mewn partneriaeth â'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol a chynigiwyd amrywiaeth o gyrsiau gan Huw Owen, Swyddog Hyfforddiant Cymraeg Gwaith yr awdurdod.

Llongyfarchwyd Melisa Elek ar ei llwyddiant.

11 Diwrnod Hawliau Comisiynydd y Gymraeg: 7fed Rhagfyr

Nodwyd bod Mesur y Gymraeg wedi'i basio gan y Senedd ar 7 Rhagfyr 2011. Pwrpas y diwrnod oedd i sefydliadau cyhoeddus hyrwyddo argaeledd gwasanaethau Cymraeg i'r cyhoedd ac annog eu defnydd. Mae Cyngor Sir Ceredigion wedi creu fideo yn canolbwyntio ar hyn a fydd yn cael ei rannu ar y cyfryngau cymdeithasol. Yn fewnol, bydd ymgyrch 'gair y dydd' Cymraeg a ddechreuodd yn ystod Cwpan y Byd Fifa 2022 yn para tan y Nadolig.

12 Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru- Dyfodol Cymunedau Cymraeg (dyddiad cau 13 Ionawr 2023):

Nododd y Swyddog Iaith fod Panel Aelodau wedi'i drefnu ar gyfer 5 Ionawr 2023 i ystyried yr ymgynghoriad. Byddai ymateb drafft yn cael ei ddosbarthu i'r aelodau maes o law unwaith y byddai tystiolaeth wedi'i chasglu.

13 Unrhyw fater arall y penderfyna'r Cadeirydd fod arno angen sylw brys gan y Pwyllgor

Dim.

Cadarnhawyd yng Nghyfarfod y Pwyllgor Iaith a gynhaliwyd ar 25 Mai 2023

Cadeirydd:_____

Dyddiad:_____

Eitem Agenda 5

Cyngor Sir Ceredigion

ADRODDIAD I'R: Pwyllgor Iaith

DYDDIAD: 25 Mai 2023

LLEOLIAD: Hybrid

TEITL: Adroddiad Monitro Blynyddol Safonau'r Gymraeg 2022-23

PWRPAS YR ADRODDIAD: Cyflwyno at sylw Aelodau Pwyllgor Iaith, Adroddiad Monitro Blynyddol Safonau'r Gymraeg 2022-23, sy'n amlinellu cynnydd wrth weithredu gofynion Safonau'r Gymraeg.

CEFNDIR:

Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn sefydlu fframwaith cyfreithiol i osod dyletswydd ar Gyngor Sir Ceredigion, i gydymffurfio â Safonau yn ymwneud â'r Iaith Gymraeg. Wrth ddarparu ei wasanaethau mae'n ofynnol bod y Cyngor yn hybu a hwyluso cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg, a sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ddarparu ein gwasanaethau ar draws y Cyngor.

Mae dyletswydd statudol ar Gyngor Sir Ceredigion yn golygu:

- Mae'n ofynnol i'r Cyngor weithredu yn unol â gofynion Safonau'r Gymraeg wrth drefnu ei wasanaethau, ynghyd ag adrodd ar gydymffurfiaeth yn flynyddol.
- At hyn mae Safonau 146/145 yn nodi bod rhaid i'r Cyngor gyhoeddi a gweithredu Strategaeth pum mlynedd sy'n rhoi gwybod sut y bydd y Cyngor yn hybu a hwyluso defnydd y Gymraeg o fewn yr ardal ehangach; gan osod targed o ran cynnal neu gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg.

Mae'r adroddiad hwn yn amlinellu cynnydd mae'r Cyngor wedi ei wneud wrth fynd i'r afael a gofynion gweithredu'r Safonau Iaith ar draws ei wasanaethau, ac yn canolbwyntio ar y cyfnod 1 Ebrill 2022 - 31 Mawrth 2023. Mae 5 Prif Safon gyda chyfanswm o **167** is-safonau wedi'u gosod ar Gyngor Sir Ceredigion. [Mae rhestr lawn y Safonau mae gofyn i Gyngor Sir Ceredigion gydymffurfio â nhw ar gael ar wefan gorfforaethol y Cyngor.]

Mae'r adroddiad yn nodi'r camau gweithredu sydd wedi'u cymryd er mwyn cydymffurfio gyda gofynion y Safonau, ac wedi'i drefnu o dan y 5 prif safon sef:

- **Safonau Darparu Gwasanaethau**
- **Safonau Llunio Polisi**
- **Safonau Gweithredu Mewnol**
- **Safonau Hybu** (y gofyniad i ddatblygu a chyhoeddi Strategaeth 5 mlynedd)
- **Safonau Cadw cofnodion.**

Bydd yr adroddiad hwn yn cael ei graffu gan Gomisiynydd y Gymraeg**.**

Prif Gyflawniadau

Isod ceir rhestr o'r prif gyflawniadau yn ystod y cyfnod adrodd er mwyn cryfhau cydymffurfiaeth gyda Safonau'r Gymraeg:

- Mae 62% o staff gyda'r gallu i sgwrsio ar lafar yn Gymraeg (sef ALTE Lefel 3,4 a 5), mae hyn yn gyson a phroffiliau blaenorol o sgiliau'r gweithle.
- 65 o aelodau staff wedi cael cyfle i ddysgu Cymraeg drwy gynllun Tiwtor Cymraeg y gweithle.
- 21 aelod o staff wedi dod yn siaradwyr newydd, drwy gwblhau Cwrs Uwch drwy gynllun Tiwtor Cymraeg y gweithle.
- Cyd-weithio gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol er mwyn peilota cwrs preswyl Codi Hyder i Ddefnyddio'r Gymraeg
- Cynnal ymarfer mewnol i hunanasesu perfformiad gwasanaethau'r Cyngor gyferbyn â rhai o ofynion Safonau'r Gymraeg.
- Cyhoeddi ymgyrch, '*sut i gysylltu gyda'r Cyngor dros y ffôn, ar-lein, wyneb yn wyneb, ac yn eich dewis iaith'.*
- Darparu Sesiwn Ymwybyddiaeth Iaith ynghyd â throsolwg o ofynion Safonau'r Gymraeg ar gyfer Cynghorwyr y Cyngor.
- Cyhoeddi *Canllaw Cynnal Cyfarfodydd Dwyieithog a'i rannu'n eang ymysg Cynghorwyr y Cyngor.*
- Sefydlu'r arfer ar gychwyn pob cyfarfod democrataidd y Cyngor bod y Cadeirydd yn gwneud datganiad sy'n annog cyfranogwyr i gyfrannu yn y Gymraeg.
- Yn unol â gofyniad Safon 49, rhannu templed corfforaethol er mwyn sicrhau bod fersiwn Saesneg o unrhyw ddogfen neu ffurflen yn datgan yn glir bod fersiwn Gymraeg o'r ddogfen neu'r ffurflen honno ar gael hefyd.
- Diwygio tudalennau recriwtio ar wefan y Cyngor, er mwyn rhoi gwybod bod y Cyngor yn croesawu derbyn ceisiadau am swyddi yn yr iaith Gymraeg. (Safon137)
- Adolygu proses gwynion corfforaethol y Cyngor er mwyn sicrhau bod y Polisi, y Canllaw a'r Templedi yn croesawu ac yn hwyluso cyflwyno pryderon yn yr iaith Gymraeg.
- Yn unol â gofynion Safon 94, datblygu a chyhoeddi Polisi'r Gymraeg ar Ddyfarnu Grantiau, sy'n cynnwys rhestr wirio.
- Cynllun Gweithredu 'Mwy na Geiriau' mewn lle, er mwyn cynyddu defnydd y Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau'r Sector Gofal.
- Sicrhau bod y Gymraeg yn rhan integredig o Strategaeth Gorfforaethol Cyngor Sir Ceredigion 2022-27
- Adolygu Siarter Cwsmer y Cyngor, sy'n disgrifio lefel y gwasanaeth y gall defnyddwyr ei ddisgwyl wrth gysylltu gyda'r Cyngor, ac mae hyn yn cynnwys darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg neu'n Saesneg, yn unol â dewis iaith y defnyddiwr.
- Datblygu a chyhoeddi Adroddiad Cyflawniad Strategaeth Iaith Ceredigion ar gyfer 5-mlynedd 2018-23.
- Cynnal gweithdy rhanddeiliaid ar gyfer paratoi i ddatblygu Strategaeth Iaith am y cyfnod 5 mlynedd nesaf.

Adrodd ar Ddangosyddion Perfformiad

Mae Comisiynydd y Gymraeg yn disgwyl bod y Cyngor yn medru darparu tystiolaeth gyferbyn a'r dangosydd perfformiad, ac fe geir dadansoddiad llawn yn rhan o'r adroddiad.

Casgliad

Cydnabyddir bod y broses o weithredu'r Safonau yn un parhaus, gyda'r nod o sicrhau bod y gofynion yn cael eu prif llifo'n naturiol i waith y Cyngor, a bod gwasanaethau Cymraeg ar gael yn ddiofyn. Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i barhau i gyflawni gwelliannau, ac i weithredu er mwyn gwneud yn siŵr ei fod yn cyrraedd gofynion Safonau'r Gymraeg yn llawn.

Mae'r Cyngor yn cydnabod yn rhan o'r adroddiad hwn bod cynnydd wedi'i wneud , ond bod yna welliannau i'w gwneud fel rhan o broses parhaus i sicrhau darpariaeth cyfrwng Cymraeg ein gwasanaethau.

Yn dilyn ystyriaethau gan y Pwyllgor Iaith, fe fydd yr Adroddiad yn cael ei gyflwyno i Cabinet i'w gymeradwyo.

ARGYMHELLIAD:

- Derbyn Adroddiad Monitro Blynyddol Safonau'r Gymraeg Cyngor Sir Ceredigion (2022-23)
- Cymeradwyo bod yr adroddiad llawn yn cael ei gyflwyno i Gabinet y Cyngor ar gyfer ei gymeradwyo a chyhoeddi ar wefan corfforaethol y Cyngor, fel sy'n ofynnol dan drefn Safonau'r Gymraeg, yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Enw Cyswllt:	Carys Lewis Morgan
Swydd:	Swyddog Polisi Iaith
Dyddiad yr Adroddiad:	5 Mai 2023

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

Adroddiad Monitro Blynyddol Safonau'r Gymraeg

1af Ebrill 2022 – 31ain Mawrth 2023

DRAFT

Cymraeg

Awdur: Carys Lewis Morgan, Gwasanaethau Democrataidd

Dyddiad Cyhoeddi:

Pwyllgor Iaith: 25/05/2023

Cymeradwywyd gan y Cabinet: 06/06/2023

Mae'r adroddiad hwn ar gael yn Gymraeg a Saesneg.
Gallwn ddarparu'r adroddiad hwn mewn fformatau eraill ar gais. Cysylltwch â'r Swyddog Polisi Iaith fel y nodir isod os gwelwch yn dda:

Carys Lewis Morgan
Swyddog Polisi Iaith Gymraeg / Welsh Language Policy Officer

Cyngor Sir Ceredigion County Council
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
SA46 0PA

E bost: cymraeg@ceredigion.gov.uk

DRAFT

Mynegai

Adran 1: Cyd-destun: dyletswydd y Safonau

Adran 2: Camau gweithredu yn ystod y flwyddyn i gryfhau cydymffurfiaeth gyda'r Safonau:

- Safonau Darparu Gwasanaeth
- Safonau Llunio Polisi
- Safonau Gweithredu / Safonau Cadw Cofnodion: yn cynnwys data siliau iaith, hyfforddiant a recriwtio
- Safonau Hybu

Adran 3: Adrodd ar y weithdrefn gwyno corfforaethol

Adran 4: Casgliadau

Atodiad 1: Sgiliau Iaith y gweithlu fesul gwasanaeth

Atodiad 2: Fframwaith ALTE Cyngor Sir Ceredigion

DRAFT

ADRAN 1: Cyd-destun

Pwrpas yr Adroddiad
Dyma adroddiad blynyddol Cyngor Sir Ceredigion ar weithredu Safonau'r Gymraeg yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Mae'n rhoi gwybod sut yr aethom ati i gydymffurfio â gofynion Safonau'r Gymraeg yn ystod y cyfnod adrodd, ynghyd ag adrodd ar ein dyletswyddau i hybu a hwyluso cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ddarparu ein gwasanaethau ar draws y Cyngor.

Paratowyd yr Adroddiad yn unol â gofynion Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015, safonau 158, 164 a 170.

Cefndir
Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn sefydlu fframwaith gyfreithiol i osod dyletswydd ar Gyngor Sir Ceredigion, ymhlith sefydliadau cyhoeddus eraill, i gydymffurfio â Safonau yn ymwneud â'r Iaith Gymraeg. Pwrpas y Safonau yw:

- Rhoi mwy o eglurder i sefydliadau ar eu dyletswyddau am yr Iaith Gymraeg
- Rhoi mwy o eglurder i siaradwyr Cymraeg am y gwasanaethau y gallant ddisgwyl eu cael yn Gymraeg
- Sicrhau mwy o gysondeb o wasanaethau Cymraeg a gwella eu hansawdd

Mae 5 Prif Safon gyda chyfanswm o **167** is-safonau wedi'u gosod ar Gyngor Sir Ceredigion drwy Hysbysiad Cydymffurfio, gyda'r dyddiad gweithredu cyntaf 30 Fawrth 2016. Mae rhestr lawn y Safonau mae gofyn i Gyngor Sir Ceredigion gydymffurfio â nhw ar gael ar wefan gorfforaethol y Cyngor. Dilynwch y ddolen isod:
safonau-iaith-gymraeg-cyngor-sir-ceredigion-hysbysiad-cydymffurfio.pdf

Mae dyletswydd statudol ar Gyngor Sir Ceredigion yn golygu:

- Mae'n ofynnol i'r Cyngor weithredu yn unol â gofynion Safonau'r Gymraeg wrth drefnu ei wasanaethau, ynghyd ag adrodd ar gydymffurfiaeth yn flynyddol.
- At hyn mae Safonau 146/145 yn nodi bod rhaid i'r Cyngor gyhoeddi a gweithredu Strategaeth pum mlynedd sy'n rhoi gwybod sut y bydd y Cyngor yn hybu a hwyluso defnydd y Gymraeg o fewn yr ardal ehangach; gan osod targed o ran cynnal neu gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg.

Y Weinyddiaeth Wleidyddol

Bu'r cyfnod hwn yn gyfnod o newid gweinyddiaeth, yn dilyn etholiadau Llywodraeth Leol ar y 5ed o Fai 2022. Yn dilyn hyn yng Ngheredigion enillodd Plaid Cymru gyda mwyafrif o 20 sedd, Grŵp Annibynnol: 10 sedd; grŵp Democrataidd Rhyddfrydol 7 sedd ynghyd ag 1 ddim yn cynrychioli unrhyw grŵp. Penodwyd y Cynghorydd Bryan Davies yn Arweinydd y Cyngor, a'r Cynghorydd Catrin M S Davies yn Aelod Cabinet dros y Gymraeg a Diwylliant.

Trefniadau Goruchwylio Mewnol

Mae'r cyfrifoldeb dros gadw trosolwg strategol ar faterion sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg gyda'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol, Gwasanaethau Democrataidd. Y Swyddog Polisi Iaith Gymraeg sydd â chyfrifoldeb dros y gwaith o ymdrin yn weithredol â materion y Gymraeg o ddydd i ddydd o fewn y Cyngor. Caiff unrhyw benderfyniadau Polisi eu craffu gan y Grŵp Arweiniol, sy'n cynnwys y Prif Weithredwr, y ddau Gyfarwyddwr Strategol ynghyd â'r deuddeg Swyddog Arweiniol Corfforaethol.

DRAFT

Caiff Adroddiad Monitro Safonau'r Gymraeg ei graffu gan Aelodau'r Pwyllgor Iaith, a fydd yn argymell cynigion i Gabinet y Cyngor. Mae'r Pwyllgor Iaith, yn cynnwys cynghorwyr trawsbleidiol ac yn cael ei gadeirio gan Aelod Cabinet dros y Gymraeg a Diwylliant. Mae'r Pwyllgor Iaith yn darparu cyfeiriad gwleidyddol ar gyfer hybu a hwyluso'r Iaith Gymraeg yng Ngheredigion, ac i gefnogi ei ymdrechion i wella defnydd o'r Gymraeg drwy'r sefydliad.

Bydd yr adroddiad yn cael ei gymeradwyo'n derfynol gan Bwyllgor Cabinet y Cyngor, ac yna'n cael ei gyhoeddi ar wefan gorfforaethol y Cyngor.

Mae'n ofynnol cyhoeddi dogfen sy'n esbonio sut bydd y Cyngor yn cydymffurfio gyda gofynion Safonau'r Gymraeg, gellir darllen mwy am drefniadau'r Cyngor i gwrdd â gofynion y Safonau ar y wefan gorfforaethol, drwy'r ddolen isod:
cydymffurfio-a-safonau-iaith-ceredigion.pdf

Dulliau Cyngor Sir o Weithredu

Cytunwyd ar Strategaeth Gweithio Hybrid a Pholisi Hybrid Dros Dro ym mis Gorffennaf 2022, a fyddai'n cael eu treialu am 12 mis. Mae'r strategaeth yn cyflwyno'r weledigaeth a'r dulliau cysylltiedig a roddir ar waith i sicrhau bod gan Gyngor Sir Ceredigion weithlu sydd â'r sgiliau a'r gallu i weithio mewn ffordd sy'n addas at ddyfodol ein sefydliad, gan alluogi gweithwyr i weithio'n effeithiol, yn gynhyrchiol a diogel o'r swyddfa neu o'r cartref. Yn ystod y cyfnod adrodd mae rhan fwyaf o'r staff yn parhau i weithio o gartref; mewn arolwg barn roedd 75% o'r staff wedi nodi eu bod yn fwy cynhyrchiol wrth weithio gartref nag yn y gweithle, gyda 80% wedi nodi bod parhau i weithio o bell yn gwella cydbwysedd rhwng bywyd a gwaith. Fodd bynnag roedd 43% wedi nodi y byddant yn dymuno gweithio yn y swyddfa o leiaf unwaith neu dwywaith yr wythnos, am resymau medru cydweithio gydag eraill a chynnal cysylltiad cymdeithasol. Mae gan y rhan helaeth o staff y dewis pun ai i weithio o adre neu yn y swyddfa yn ôl ei dymuniad.

Mae'n rhaid cydnabod bod gweithio o bell wedi cynnig cyfleoedd newydd i staff, ond o bosib mae'n cael effaith llai cadarnhaol ar y defnydd o'r Gymraeg. Mae'n llawer mwy anodd monitro defnydd y Gymraeg pan bod pawb yn gweithio o gartref. Mewn sefyllfa swyddfa roedd defnydd y Gymraeg yn organig, gyda chydweithwyr yn medru annog ei gilydd. Roedd y Gymraeg i'w chlywed drwy gyswllt ffurfiol ond hefyd drwy gyswllt anffurfiol er enghraifft ar y coridor, dros baned, dros y llungopïwr neu yn y ffreutur. Mae'n bosib iawn y bydd rhai swyddogion ddim yn clywed y Gymraeg, a gall hyn effeithio ar eu hyder i ddefnyddio'r Gymraeg gyda defnyddwyr gwasanaeth. Fel ymateb i'r sefyllfa mae'r Cyngor wedi bod yn trafod gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol, er mwyn trefnu cyrsiau codi hyder; bydd y cwrs preswyl cyntaf yn cael ei gynnal yn Nant Gwrtheyrn ym mis Gorffennaf; yn dilyn y cwrs bydd gweithgareddau penodol yn cael eu trefnu ar gyfer y cyfranogwyr nôl yn y gweithle i annog eu defnydd o'r Gymraeg.

Cyhoeddi'r Adroddiad

Mae'n ofynnol bod yr Adroddiad Blynyddol hwn yn cael ei gyhoeddi ar ein gwefan gorfforaethol erbyn 30 Mehefin.

Mae'r Adroddiad yn adrodd ar arfer da, ynghyd â nodi sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio a'r dosbarth o Safonau fel a ganlyn:

- Safonau Darparu Gwasanaethau
- Safonau Llunio Polisi
- Safonau Gweithredu Mewnol
- Safonau Hybu

Mae'r adroddiad hefyd yn cyflwyno data ar y dangosyddion perfformiad gofynnol, sef y Safonau Cadw Cofnodion, hynny yw:

Safon 151	**Sgiliau Iaith Staff :**	Nifer y staff sydd â sgiliau yn y Gymraeg, fesul lefel ALTE, yn ystod y flwyddyn dan sylw
154	**Recriwtio i Swyddi Gwag**	Nifer y swyddi a hysbysebwyd yn ystod y flwyddyn sy'n gofyn am sgiliau iaith Gymraeg, ac a gategoreiddiwyd gyda lefelau ALTE
152	**Hyfforddiant Dysgu neu Wella Sgiliau Iaith:**	Nifer yr aelodau staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi naill ai i ddysgu neu wella eu sgiliau iaith Gymraeg
152	**Darpariaeth Hyfforddiant Cyfrwng Cymraeg**	Nifer y staff a fynychodd gyrsiau hyfforddiant a gynigiwyd gan y Cyngor yn Gymraeg yn ystod y flwyddyn.
170	**Cwynion gan Aelodau'r Cyhoedd:**	Nifer y cwynion a dderbyniwyd sy'n Gysylltiedig â'r Iaith Gymraeg

DRAFT

ADRAN 2: Sicrhau Cydymffurfiaeth Safonau'r Gymraeg

Camau gweithredu yn ystod y flwyddyn i gryfhau cydymffurfiaeth gyda'r Safonau:

Casglwyd y wybodaeth sy'n cael ei chynnwys yn yr adroddiad hwn o ganlyniad i'r monitro parhaus y mae'r Cyngor yn ei gynnal ar ei Wasanaethau.

Isod ceir rhestr o'r prif gyflawniadau yn ystod y cyfnod adrodd er mwyn cryfhau cydymffurfiaeth:

Prif Gyflawniadau:

- Mae 62% o staff gyda'r gallu i sgwrsio ar lafar yn Gymraeg (sef ALTE Lefel 3,4 a 5), mae hyn yn gyson a phroffiliau blaenorol o sgiliau'r gweithle.
- 65 o aelodau staff wedi cael cyfle i ddysgu Cymraeg drwy gynllun Tiwtor Cymraeg y gweithle.
- 21 aelod o staff wedi dod yn siaradwyr newydd, drwy gwblhau Cwrs Uwch drwy gynllun Tiwtor Cymraeg y gweithle.
- Cyd-weithio gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol er mwyn peilota cwrs preswyl Codi Hyder i Ddefnyddio'r Gymraeg
- Cynnal ymarfer mewnol i hunanasesu perfformiad gwasanaethau'r Cyngor gyferbyn â gofynion Safonau'r Gymraeg.
- Cyhoeddi ymgyrch, '*sut i gysylltu gyda'r Cyngor dros y ffôn, ar-lein, wyneb yn wyneb, ac yn eich dewis iaith'.*
- Darparu Sesiwn Ymwybyddiaeth Iaith ynghyd â throsolwg o ofynion Safonau'r Gymraeg ar gyfer Cynghorwyr y Cyngor.
- Cyhoeddi *Canllaw Cynnal Cyfarfodydd Dwyieithog a'i rannu'n eang ymysg Cynghorwyr y Cyngor.*
- Sefydlu'r arfer ar gychwyn pob cyfarfod democrataidd y Cyngor bod y Cadeirydd yn gwneud datganiad sy'n annog cyfranogwyr i gyfrannu yn y Gymraeg.
- Yn unol â gofyniad Safon 49, rhannu templed corfforaethol er mwyn sicrhau bod fersiwn Saesneg o unrhyw ddogfen neu ffurflen yn datgan yn glir bod fersiwn Gymraeg o'r ddogfen neu'r ffurflen honno ar gael hefyd.
- Diwygio tudalennau recriwtio ar wefan y Cyngor, er mwyn rhoi gwybod bod y Cyngor yn croesawu derbyn ceisiadau am swyddi yn yr iaith Gymraeg. (Safon 137)
- Adolygu proses gwynion corfforaethol y Cyngor er mwyn sicrhau bod y Polisi, y Canllaw a'r Templedi yn croesawu ac yn hwyluso cyflwyno pryderon yn yr iaith Gymraeg.
- Yn unol â gofynion Safon 94, datblygu a chyhoeddi Polisi'r Gymraeg ar Ddyfarnu Grantiau, sy'n cynnwys rhestr wirio.
- Cynllun Gweithredu 'Mwy na Geiriau' mewn lle, er mwyn cynyddu defnydd y Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau y Sector Gofal.
- Sicrhau bod y Gymraeg yn rhan integredig o Strategaeth Gorfforaethol Cyngor Sir Ceredigion 2022-27
- Adolygu Siarter Cwsmer y Cyngor, sy'n disgrifio lefel y gwasanaeth y gall defnyddwyr ei ddisgwyl wrth gysylltu gyda'r Cyngor, ac mae hyn yn cynnwys darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg neu'n Saesneg, yn unol â dewis iaith y defnyddiwr.
- Datblygu a chyhoeddi Adroddiad Cyflawniad Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-23.
- Cynnal gweithdy rhanddeiliaid ar gyfer paratoi i ddatblygu Strategaeth Iaith am y cyfnod 5 mlynedd nesaf.

DRAFT

Cydymffurfio â Safonau Cyflenwi Gwasanaethau (Safonau 1-87)

Mae'r set o safonau Cyflenwi Gwasanaethau yn nodi sut mae'n ofynnol i'r Cyngor ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd, fel bod modd i siaradwyr Cymraeg gael mynediad di-rwystr at wasanaethau Cymraeg.; er enghraifft wrth anfon gohebiaeth a chyhoeddiadau, delio a galwadau ffôn, darparu gwasanaethau ar-lein neu wyneb yn wyneb.

Er mwyn cryfhau cydymffurfiaeth gyda'r dosbarth o Safonau yn ymwneud **â chyflenwi gwasanaethau**, mae'r Cyngor wedi cymryd y camau gweithredu canlynol yn ystod y flwyddyn:

Rheoli Perfformiad

Yn Adroddiad Sicrwydd 'Y Gymraeg fel ffordd o weithio' 2021-22 mae Comisiynydd y Gymraeg yn gosod disgwyliad ar y Cyngor i hunan-reoleiddio ei berfformiad yn erbyn gofyniad Safonau'r Gymraeg. Unwaith yn rhagor, yn dilyn cydsyniad gan y Grŵp Arweiniol, fe wnaethom gynnal adolygiad ynghylch detholiad o Safonau sy'n ymwneud â darparu gwasanaeth, yn ogystal â rhai o'r Safonau Gweithredu sy'n ymwneud â gweinyddiaeth fewnol. Gofynnwyd i'r 12 Swyddog Arweiniol Corfforaethol sgorio eu gwasanaeth gyferbyn ag agweddau o'r Safonau laith, er mwyn ceisio mesur cydymffurfiaeth gyfredol. Rhestrir y 12 gwasanaeth isod.

Ysgolion a Diwylliant	Cyfreithiol a Llywodraethu	Cyllid a Chaffael	Polisi, Perfformiad a Diogelu'r Cyhoedd
Economi ac Adfywio	Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol	Porth Cynnal Gwasanaethau Arbeingol Gydol Oes	Porth Gofal Ymyrraeth wedi'i thargedu
Porth Cymorth Cynnar	Pobl a Threfniadaeth	Cyswllt Cwsmeriaid	Gwasanaethau Democrataidd

Mae'r hunan asesiad hwn yn anelu at geisio codi ymwybyddiaeth y deuddeg prif wasanaeth ynghylch ymrwymiadau'r Cyngor o ran Safonau'r Gymraeg. Mae'r asesiadau hefyd yn cynorthwyo'r gwasanaethau i adnabod bylchau, i ddatblygu rhaglen ymyraethau, yn ogystal â pharatoi er mwyn gallu ymateb yn effeithiol i'r galw am hunanasesiad corfforaethol gan Gomisiynydd y Gymraeg.

Gofynnwyd i Swyddogion Arweiniol roi sgôr gyferbyn a'u lefel o gydymffurfiaeth fel a ganlyn:

Llai na 25%	25 – 50%	50 – 90%	90%+

Yn gyffredinol, cofnodwyd lefelau uchel o sicrwydd, bron yn ddieithriad aseswyd perfformiad i fod naill ai ar lefel tri, sef cydymffurfiaeth rhwng 50%- 90% neu lefel pedwar (sef y lefel uchaf) 90%+ sgôr cydymffurfiaeth. Y prif reswm am hyn yw hyder Swyddogion Arweiniol Corfforaethol bod gwasanaethau wedi'u cynllunio mewn ffordd sy'n golygu bod siaradwyr Cymraeg ar gael i ddarparu gwasanaeth yn Gymraeg yn ôl y galw.

Dim ond 1 gwasanaeth oedd yn pryderu ynghylch niferoedd siaradwyr Cymraeg a oedd ar gael i ddarparu'r gwasanaeth hwnnw yn y Gymraeg, sef Porth Gofal. Mae'r Cyngor wedi tynnu sylw at y ffaith ei bod hi'n anodd recriwtio ym maes Gofal Cymdeithasol, lle mae prinder Swyddogion sydd wedi'u cymhwyso'n broffesiynol, hyn heb sôn am eu gallu yn y Gymraeg. Mae'r Cyngor wedi mynd ati yn rhagweithiol i geisio gau'r bwlch hwn, drwy gynnig rhaglen hyfforddiant gofal cymdeithasol yn fewnol, drwy bartneriaeth gyda'r Brifysgol Agored. Mae'r cwrs gradd Gwaith Cymdeithasol gyda'r Brifysgol Agored yn cymryd 3 blynedd i'w chwblhau; ar hyn o bryd mae gennym yr hyfforddeion canlynol yn astudio ar gyfer y cymhwyster:

Nifer yr Hyfforddeion	Lefel	Siarad Cymraeg	Cymhwyso erbyn
5	1	1	Hydref 2025
4	2	2	Hyd 2024
3	3	2	Hyd 2023

At hyn mae'r Cyngor hefyd yn darparu cyfle i Swyddogion gyflawni Tystysgrif mewn Ymarfer Gwaith Cymdeithasol, mae'r cwrs hwn yn cwmpasu'r ddau fodiwl cyntaf y cwrs gradd Gwaith Cymdeithasol. Yn bur gyson, unwaith y bydd Swyddogion wedi cwblhau'r cwrs hwn, maent yn symud ymlaen i wneud y cwrs Gradd Gwaith Cymdeithasol, naill ai fel un o'n Hyfforddeion neu fel Myfyriwr Annibynnol. Eleni rydym yn cynnig 4 lle ar y cwrs Tystysgrif, a'r nod yw sicrhau bod o leiaf 2 ohonynt yn medru'r Gymraeg.

Yn rhan o'r ymarfer hunanasesiad Safonau'r Gymraeg, roedd cyfle i Swyddogion Arweiniol Corfforaethol rhannu esiamplau o arfer dda, gyda sawl gwasanaeth yn mynd ati'n rhagweithiol i reoli eu perfformiad eu hunain, nodir rhai o'r esiamplau hyn isod:

- Agorir holl gyfarfodydd y Tîm yn Gymraeg gydag eitem ar yr agenda safonol i atgoffa'r staff o'r Safonau Cymraeg.
- Diwylliant dwyieithog yng nghyfarfodydd mewnol y Gwasanaeth lle mae'r staff i gyd yn gyfforddus yn siarad yn eu dewis iaith
- Mae'r defnydd o'r iaith o fewn y gwasanaeth yn organig ac yn naturiol - iaith ddiofyn ar gyfer y rhai sy'n ei defnyddio
- Cymorth a chyfleoedd a ddarperir o fewn y gwasanaeth i ddatblygu gallu, hyder a defnydd o 'r iaith yn rhan o'r amgylchedd bob dydd
- Mae Tiwtor Cymraeg Gwaith wedi creu sesiynau hyfforddi pwrpasol ar gyfer staff rheng flaen ym maes gofal cymdeithasol ynghylch geirfa bwrpasol a ddefnyddir o fewn y sector, mae hyn hefyd wedi'i ddarparu i awdurdodau cyfagos
- Mae gwersi Cymraeg pwrpasol wedi darparu hyder i ddysgwyr Cymraeg o fewn Gwasanaeth Clic i ddelio â galwadau ac ymholiadau yn y Gymraeg
- Datblygu brandiau/prosiectau sydd â'r Gymraeg yn greiddiol iddo, gyda slogan neu 'strapline' pwrpasol, wedi'u teilwra yn hytrach na chyfieithiadau llythrennol
- Mae gwasanaethau gofal cymdeithasol Ceredigion yn hynod ragweithiol wrth gynnig y gwasanaeth yn Gymraeg. Mae hyn yn nodedig am y defnyddwyr gwasanaeth sy'n dioddef dementia ac sy'n dychwelyd i iaith eu plentyndod, mae pwysigrwydd ar yr angen iddynt gadw eu gafael ar eu hiaith gyfarwydd â'u traddodiadau diwylliannol.

DRAFT

- Cymorth trwy ddarpariaeth Cytundebau Lefel Gwasanaeth (CLG) gyda 6 sefydliad ieuenctid gwirfoddol; mae'r CLG yn cynnwys targedau a chymorth i'r sefydliadau gyrraedd safonau a chynnig cyfleoedd yn y Gymraeg i blant a phobl ifanc.
- Mae gennym dau lysgennad Cymraeg yn Hyfforddiant Ceredigion Training (HCT); un mewn gwaith plymio ac un mewn gwaith coed). Y nod yw hybu fwy o ddysgwyr i fynd ati i ddysgu Cymraeg a'i ddefnyddio yn eu lleoliadau gwaith.
- Mae pob datganiad i'r Wasg yn ddwyieithog a pob neges ar y cyfryngau cymdeithasol yn cael eu cyhoeddi yn Gymraeg ac yn Saesneg
- Rydym yn ymdrechu i gynyddu nifer y gofalwyr maeth cyfrwng Cymraeg wedi'u cymeradwyo yng Ngheredigion i sicrhau bod modd i blant barhau i gael gofal mewn teulu Cymraeg.
- Mae cynllun Arfor, a ariennir trwy Lywodraeth Cymru wedi galluogi ffocws penodol ar ddatblygiad y Gymraeg sy'n gysylltiedig â thwf Economaidd, felly mae'r ddealltwriaeth o'r berthynas rhwng datblygiad Economaidd ac Iaith yn tyfu.

Ymrwymiad Cyngor Sir Ceredigion i ddarparu gwasanaethau yn Gymraeg i'r cyhoedd yn unol â gofynion Safonau Gweithredu

Yn unol â'i ymrwymiad i gydymffurfio gyda Safonau'r Gymraeg, mae'r Cyngor wedi cyhoeddi Datganiad Polisi, sydd ar gael ar wefan gorfforaethol y Cyngor, er mwyn rhoi gwybod i'r cyhoedd bod modd defnyddio'r Gymraeg wrth gysylltu gyda'r Cyngor; trwy'r post, gwasanaethau wyneb yn wyneb, dros y ffôn neu ar lein.

Mae'r Datganiad Polisi hwnnw yn nodi:
Mae Cyngor Sir Ceredigion wedi ymrwymo i gefnogi'r iaith Gymraeg a'r diwylliant Cymraeg, gan sicrhau bod ei wasanaethau a'i weithgareddau yn hyrwyddo ac yn hybu defnydd o'r Gymraeg ledled y Sir.
Y Gweithle Dwyieithog: (ceredigion.gov.uk)

At hyn, yn ystod y misoedd diwethaf mae'r Cyngor wedi diwygio ei **Siarter Cwsmer**, ac wedi cyhoeddi'r ddogfen ar y wefan gorfforaethol. Mae' r siarter hwnnw yn egluro bod y Cyngor yn darparu ystod eang o wasanaethau ac yn ceisio gwneud hynny mewn ffordd sy'n addas i anghenion y defnyddiwr ac mewn ffordd gyfleus a chwrtais. Mae'r Siarter Cwsmer yn disgrifio lefel y gwasanaeth y gall defnyddwyr ei ddisgwyl wrth gysylltu gyda'r Cyngor, ac mae hyn yn cynnwys darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg neu'n Saesneg, yn unol â dewis iaith y defnyddiwr.
Cyngor Sir Ceredigion Siarter Y - Cyngor Sir Ceredigion

DRAFT

Safonau sy'n ymwneud ag Ateb y Ffôn a Gohebu (Safonau 1 - 22)

Mae Gwasanaeth Gofal Cwsmer Clic Ceredigion yn gweithredu fel un pwynt mynediad i wasanaethau'r Cyngor, naill ai dros y ffôn neu'n ddigidol; ac fe gaiff defnyddwyr gwasanaeth y dewis i gysylltu gyda'r Cyngor yn y Gymraeg neu'r Saesneg. Mae'r dewis iaith yn cael ei gofnodi ar y system ganolog; a phan mae angen trosglwyddo at swyddog arall, mae'r dewis iaith yn cael ei amlygu, fel bod Swyddogion yn ateb yn iaith yr ymholiad gwreiddiol. Mae nodyn atgoffa ar bob tudalen ymholiad ar y CRM yn atgoffa Swyddogion bod angen parchu dewis iaith fel a ganlyn:

"Cofiwch ateb i'r ymholiad yma yn yr Iaith cofnodwyd uchod / Remember to respond to the enquiry in the language recorded above "

Mae Clic Ceredigion yn delio gyda holl ymholiadau cychwynnol ar draws ystod gwasanaethau'r Cyngor. At hyn, mae modd gwneud ymholiad neu leisio pryder drwy Wasanaeth Clic Ceredigion gan ddefnyddio ffurflen ar-lein. Mae'r ffurflen ar-lein wedi ei addasu er mwyn rhoi'r cyfle i ddefnyddwyr gwasanaeth roi gwybod ym mha iaith y byddent yn dymuno derbyn eu gwasanaethau drwy'r Cyngor; gweler isod.

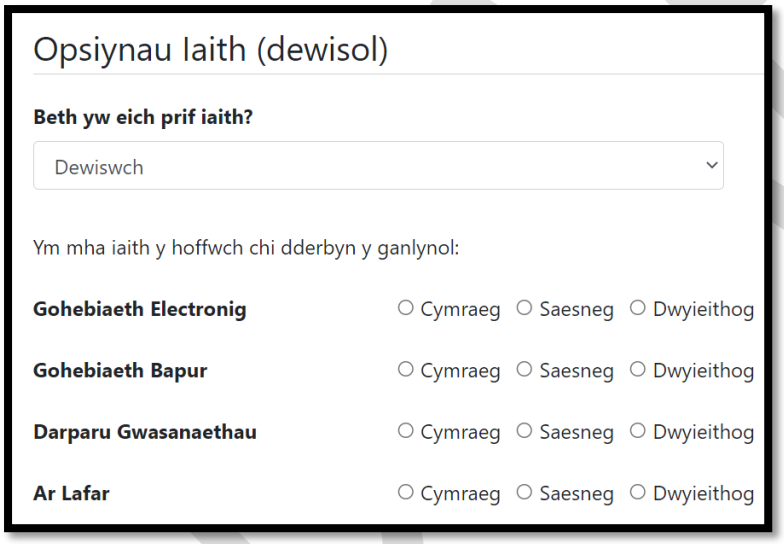
Opsiynau Iaith (dewisol)

Beth yw eich prif iaith?

Dewiswch

Ym mha iaith y hoffwch chi dderbyn y ganlynol:

Gohebiaeth Electronig	○ Cymraeg	○ Saesneg	○ Dwyieithog
Gohebiaeth Bapur	○ Cymraeg	○ Saesneg	○ Dwyieithog
Darparu Gwasanaethau	○ Cymraeg	○ Saesneg	○ Dwyieithog
Ar Lafar	○ Cymraeg	○ Saesneg	○ Dwyieithog

Mae 19 aelod o staff yn rhan o dîm Clic Ceredigion, sy'n cynnwys 2 oruchwylydd. Mae 100% o'r Tîm yn medru'r Gymraeg (lefel ALTE 3, 4 neu 5); gydag 1 aelod o'r Tîm yn mynychu gwersi Cymraeg yn wythnosol. Mae pob aelod o staff newydd yn derbyn gwybodaeth ynghylch Safonau'r Gymraeg fel rhan o'r broses ymsefydlu.

Mae Gwasanaeth Clic yn cofnodi nifer y galwadau i'r ganolfan gyswllt. Mae'r galwadau yn Gymraeg yn gyson ac yn dueddol o fod tua 16% o'r holl alwadau, mae hyn 1% yn fwy o gymharu â'r nifer o'r galwadau a dderbyniwyd yn y flwyddyn flaenorol. Mae'r cynnydd o bosib oherwydd bod Clic erbyn hyn yn cymryd galwadau ffôn ar ran y Gwasanaethau Cymdeithasol.

Gweler y tabl isod sy'n crynhoi'r galwadau at Wasanaeth Clic, yn ystod y flwyddyn adrodd.

	Nifer Saesneg	Nifer Cymraeg	Cyfanswm Y Mis	% galwadau Cymraeg
Ebr-22	9134	1578	10712	14.7%
Mai-22	10050	1608	11658	14%
Meh-22	9620	1973	11593	17%
Gorf-22	10340	1993	12333	16%
Awst-22	9438	1889	11327	17%
Medi-22	9997	1985	11982	17%
Hyd-22	9756	2032	11788	17%
Tach-22	9122	1746	10868	16%
Rhag-22	6267	1383	7650	18%
Ion-23	9466	1820	11286	16%
Chwef-23	7503	1387	8890	16%
Maw-23	9245	1576	10821	15%
Cyfanswm	109938	20970	130908	16%
Cyfanswm Cyfunol	130908			

Mae'r gwasanaeth wedi dechrau casglu nifer o ymholiadau a dderbynnir drwy ffurfiau eraill hefyd, fel a ganlyn:

Nifer o Ymholiadau ar y CRM - Ebrill 22 – Mawrth 23

Iaith	E-bost	Wyneb wrth Wyneb*	Fy Nghyfri	Cyfrynagau Cymdeithasol	Ffôn	Wê	Post
Cymraeg	98	323	3	5	5591	631	15
Saesneg	15588	1564	5	61	50616	31153	648
Dwyieithog	0	0	433	0	0	0	0
Cyfanswm	15686	1887	441	66	56207	31784	663

DRAFT

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i godi ymwybyddiaeth am y gwasanaethau Cymraeg sydd ar gael ar gyfer dinasyddion Ceredigion; ac yn awyddus iawn i annog ein trigolion i ddefnyddio'r gwasanaethau Cymraeg hynny sydd ar gael iddynt. Gweler adran 'codi ymwybyddiaeth am y gwasanaethau Cymraeg'. Fel rhan o'r broses cyflwyno'r Gwasanaeth Clic, rydym wedi addasu ein Neges Croeso dros y ffôn, a hynny er mwyn annog cwsmeriaid i ddewis y gwasanaeth Cymraeg.

Diolch am alw Cyngor Sir Ceredigion/ Thank you for calling Ceredigion County Council.
Mae croeso ichi ddefnyddio'r Gymraeg wrth gysylltu gyda'r Cyngor / You are welcome to use Welsh when contacting the Council.
Am barhau yn Gymraeg gwasgwch 1: To proceed in English press 2

Er mwyn sicrhau gweithrediad y Safonau ar draws ystod gwasanaethau'r Cyngor, rydym yn rhoi gwybod i Swyddogion am ofynion gweithredu'r Safonau drwy nifer o ffyrdd; y broses ymsefydlu, rhaglen e-ddysgu, tudalennau 'Iaith ar Waith' ar y fewnrwyd, diweddariadau drwy fwletin Newyddion Tîm Ceredigion; ynghyd â sicrhau bod pob un yn ymwybodol o'r canllaw:
'Canllaw Safonau'r Gymraeg: Yr hyn sydd angen imi ei wneud.'

Safonau'n Ymwneud â chyfarfodydd (Safonau 24-38)

Yn dilyn sgîl effaith y pandemig, mae'r Cyngor wedi mynd ati i fuddsoddi mewn offer technegol ar gyfer sicrhau bod modd cynnal holl gyfarfodydd democrataidd y Cyngor yn y dull 'hybrid'; gan gadw'r egwyddorion o fod yn agored ac yn atebol i'r cyhoedd.

Mae pob cyfarfod democrataidd y Cyngor yn cael eu cynnal yn ddwyieithog gyda darpariaeth cyfieithu ar y pryd ar gyfer rheiny nad ydynt yn medru'r Gymraeg. Er mwyn hwyluso'r dull 'hybrid' mae'r Cyngor yn defnyddio platfform 'zoom', ac fe ddarlledir cyfarfodydd y Cabinet a'r Cyngor Llawn yn Gymraeg drwy Facebook; gyda'r gwasanaeth cyfieithu ar y pryd yn lleisio'r ffrwd Saesneg ar Facebook.

Yn ystod y cyfnod adrodd hwn, buodd yn gyfnod o newid gweinyddiaeth, yn dilyn etholiadau Llywodraeth Leol ar y 5ed o Fai 2022. Yn y weinyddiaeth newydd hwn, mae mwyafrif helaeth o'r Cynghorwyr yn medru'r Gymraeg. Fodd bynnag, yn sgil yr etholiad, bu tipyn o newid o ran Cynghorwyr, ac felly aed ati i gynnig sesiwn Ymwybyddiaeth Iaith ynghyd â throsolwg o ofynion Safonau'r Gymraeg yn gynnar ym mis Mehefin. At hyn cyhoeddwyd '*Canllaw Defnyddio'r Gymraeg mewn Cyfarfodydd'*, sy'n cefnogi'r egwyddor sylfaenol y dylid cynnal cyfarfodydd yn Gymraeg, gyda chyfleusterau cyfieithu i alluogi'r di-gymraeg i gymryd rhan lawn. Er mwyn hwyluso defnydd y Gymraeg ymhellach, mae'r canllaw yn cynnwys geirfa bwrpasol i'w defnyddio mewn cyfarfodydd.

Er mwyn annog cyfranogwyr i wneud defnydd pellach o'r Gymraeg mewn cyfarfodydd, lluniwyd sgript pwrpasol; ac oddi ar Mehefin 2022, ar gychwyn pob cyfarfod democrataidd y Cyngor mae'r Cadeirydd yn gwneud datganiad yn annog pobl i gyfrannu yn y Gymraeg; fel a ganlyn:

> Croeso i [teitl y cyfarfod xxxxx]. Welcome
>
> Mae croeso i chi ddefnyddio Cymraeg neu Saesneg yn y cyfarfod. **Bydd y gwasanaeth cyfieithu ar y pryd, yn cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg. Mae modd felly, ymateb yn Gymraeg i sylwadau a chwestiynau a gaiff eu gwneud yn Saesneg, yn ogystal ag i'r rhai a wneir yn Gymraeg.**

O'r 14 Cyfarfod Democrataidd sefydlog mae:

- 11 Cyfarfod yn cael eu Cadeirio yn Gymraeg
- 2 Cyfarfod lle mae'r Cadeirydd yn croesawu'n Gymraeg, ac yna'n Cadeirio'n ddwy-ieithog: Mae cyfranogwyr yn cyfrannu yn Gymraeg, gan fod y gwasanaeth cyfieithu (o'r Gymraeg i'r Saesneg) ar gael.
- 1 Cyfarfod sy'n cael ei Gadeirio yn Saesneg, a hynny gan Aelod Lleyg: Mae cyfranogwyr yn medru cyfrannu yn Gymraeg, gan fod y gwasanaeth cyfieithu (o'r Gymraeg i'r Saesneg) ar gael.

At hyn darperir y gwasanaeth cyfieithu mewn digwyddiadau a chyfarfodydd cyhoeddus, yn cynnwys cyfarfodydd llesiant, ac ambell gyfarfod mewnol y Cyngor (er enghraifft cyfarfodydd disgyblu, cyfarfodydd bwrdd perfformiad, mewn cyfweliadau ac mewn sesiynau hyfforddi). Rhwng Mawrth 2002 ac Ebrill 2023 mae 287 o bwyllgorau a/neu gyfarfodydd wedi eu cefnogi gan y tîm cyfieithu.

Y Gwasanaeth Cyfieithu

	2022-23
Cyfarfodydd Gwasanaethau Democrataidd y cyfieithwyd ynddynt	217
Cyfarfodydd Llesiant y cyfieithwyd ynddynt	15
Cyfarfodydd Arall y cyfieithwyd ynddynt	55
CYFANSWM y cyfarfodydd y cyfieithwyd ynddynt	287

Ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn cyflogi 7 aelod o staff o fewn y Gwasanaeth Cyfieithu. 5 llawn amser, 1 yn gweithio 3 diwrnod yr wythnos ac 1 yn gweithio 1 diwrnod yr wythnos. O'r rhain mae 4 amser llawn hefyd yn cyfieithu ar y pryd, 1 sy'n gweithio 3 diwrnod yr wythnos yn cyfieithu ar y pryd, ac mae 1 sy'n gweithio 1 diwrnod yr wythnos yn cyfieithu ar y pryd.

Datganiadau ar ddogfennau a ffurflenni (Safonau 49, 50A)

Yn dilyn cyfarfod blynyddol monitro cydymffurfiaeth Comisiynydd y Gymraeg, cytunwyd y dylai'r Cyngor gymryd camau pellach i gydymffurfio gyda Safon 49 a 50A. Mae'r Safon hwn yn nodi bod angen rhoi gwybod bod dogfennau ar gael yn yr iaith Gymraeg yn ogystal ag yn yr iaith Saesneg:

49	Cyflenwi Gwasanaethau	Os byddwch yn llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg o ddogfen ar wahân, rhaid ichi sicrhau bod y fersiwn Saesneg yn datgan yn glir bod y ddogfen hefyd ar gael yn Gymraeg.
50A	Cyflenwi Gwasanaethau	Os byddwch yn llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg o ffurflen ar wahân, rhaid ichi sicrhau bod y fersiwn Saesneg yn datgan yn glir bod y ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg.

Felly aed ati i greu templedi i'w cynnwys ar ddogfennau a ffurflenni fersiwn Saesneg, er mwyn rhoi gwybod bod fersiwn Cymraeg ar gael.

Cymraeg

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Gymraeg

This document is also available in Welsh

Mae'r templedi wedi'u rhannu drwy Newyddion Tîm Ceredigion, a byddant ar gael ar y fewnrwyd i Swyddogion gael gafael arnynt yn rhwydd. Bydd canllawiau atgoffa yn cael eu rhannu yn rheolaidd, er mwyn sicrhau bod Swyddogion yn cydymffurfio gyda'r gofyniad yn llawn.

Safonau ynghylch Codi Ymwybyddiaeth am y Gwasanaethau Cymraeg Sydd ar Gael (Safon 81)

- Mae gwybodaeth am holl wasanaethau'r Cyngor ar wefan y Cyngor yn ddwyieithog.
- Ceir dogfen ar y wefan yn nodi'r Safonau y mae'n ofynnol i'r Cyngor gydymffurfio â hwy.
- Mae dogfen Datganiad Polisi Y Cyngor hefyd ar gael i'w lawr lwytho ar wefan y Cyngor, sy'n nodi ymrwymiad y Cyngor i gefnogi'r iaith Gymraeg a'r diwylliant Cymraeg, gan sicrhau bod ei wasanaethau a'i weithgareddau yn hyrwyddo ac yn hybu defnydd o'r Gymraeg ledled y Sir. Y Gweithle Dwyieithog: (ceredigion.gov.uk)

- Mae’r Cyngor yn gwneud defnydd helaeth o’r Cyfryngau Cymdeithasol, ac yn cynnal ymgyrchoedd rheolaidd i roi gwybod bod cyfrifon Cymraeg a Saesneg ar gael; gweler isod:

Nifer dilynwyr ar gyfrifon Cyngor Sir Ceredigion:

Cyfrifon	Chwefror 2022	Chwefror 2023	Cynnydd
Facebook Cymraeg	1,639	2,491	+ 852
Facebook Saesneg	14,610	15,765	+ 1,155
Twitter Cymraeg	2,537	2,632	+ 95
Twitter Saesneg	8,469	8,686	+ 217
Instagram Caru Ceredigion (safle ddwyieithog)	1,204	1,420	+ 216

Mae’r Cyngor yn trefnu ymgyrchoedd er mwyn rhoi gwybod am y gwasanaethau Cymraeg sydd ar gael, gan ddefnyddio diwrnodau penodedig yn y calendr i wneud hynny ee: Diwrnod Shwmae , Dydd Gŵyl Dewi a Diwrnod Hawliau.

Diwrnod Shwmae 15 Hydref 2022

Ar ddiwrnod Shw Mae eleni, cynhaliwyd seremoni gwobrwyo Dysgwr y Flwyddyn Cyngor Sir Ceredigion. Bu urddo Melisa Elek yn Ddysgwr y Flwyddyn yn gaffaeliad mawr i’r rhaglen Cymraeg yn y Gweithle. Mae Melisa yn wreiddiol o Ganada a’i theulu yn hanu o Groatia; ac mae hi bellach yn gweithio yn Hyfforddiant Ceredigion. Cafwyd seremoni a lluniwyd stori a fideo amdani, oll i annog myfyrwyr eraill y Cyngor ar Ddiwrnod Shwmae. Derbyniodd y digwyddiad sylw lleol a chenedlaethol.

Facebook: cyrhaeddiad: 1,959
Instagram: cyrhaeddiad: 355

DRAFT

Diwrnod Hawliau'r Gymraeg 9fed Rhagfyr 2022

Ar ddiwrnod hawliau'r Gymraeg, fe wnaeth Cyngor Sir Ceredigion ymuno gyda swyddfa Comisiynydd y Gymraeg ar gyfer codi ymwybyddiaeth o'r hawliau sydd gan bobl i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ddelio gyda'r Cyngor. Mae Cyngor Sir Ceredigion drwy weithredu Safonau'r Gymraeg, wedi bwrw ati i gynllunio gwasanaethau yn Gymraeg, ac yn awyddus i roi gwybod i drigolion Ceredigion bod gwasanaeth o ansawdd ar gael iddynt yn yr iaith. Mae'r safonau hefyd wedi arwain at sefydlu hawliau i weithwyr ddefnyddio'r Gymraeg yn y gwaith, gan gynyddu'n sylweddol y cyfleoedd i ddefnyddio'r iaith bob dydd.

Fe wnaethom gynhyrchu fideo, gyda nifer o swyddogion y Cyngor yn rhoi gwybod bod modd cysylltu gyda'r gwasanaethau hynny yn Gymraeg; rhannwyd y fideo hwn yn eang ar y cyfryngau cymdeithasol ynghyd a chyhoeddi datganiad i'r wasg.

Facebook: Cyrhaeddiad: 1k
Twitter: Cyrhaeddiad: 491

Yn rhan o'r ymgyrch **#mae gen i hawl** yn fewnol ar gyfer Staff Ceredigion, fe drefnwyd sialens 'gair y dydd'. Cyhoeddwyd 'gair neu ymadrodd' y dydd ar CeriNet, a'r her i staff oedd defnyddio'r gair hwnnw wrth eu gwaith gyda chydweithwyr; gan ddarparu cyfle i ddefnyddio'r Gymraeg, ac i helpu'r rheiny sy'n dysgu'r iaith i ehangu eu geirfa.

Dydd Gŵyl Dewi, 1af Mawrth 2022

I dathlu Gŵyl Dewi fe grëwyd fideo er mwyn annog trigolion Ceredigion i wneud defnydd o'r Gymraeg; gan hyrwyddo gwneud y pethau bychain yn Gymraeg, fel a ganlyn:

- Dechrau sgwrs yn Gymraeg
- Tecstio yn Gymraeg
- Defnyddio cyfryngau cymdeithasol yn Gymraeg
- Gwrando ar gerddoriaeth yn Gymraeg
- lawr lwytho ap newydd yn Gymraeg
- Cysylltu â'r Cyngor Sir yn Gymraeg

Yn fewnol at bwrpas dathlu'r diwrnod gydag aelodau staff trefnwyd cwis yn rhithiol drwy blatfform Teams; defnyddiwyd meddalwedd mentimeter i greu cwis rhyngweithiol. Cafwyd cynulleidfa swmpus, yn gymysgedd o siaradwyr Cymraeg rhugl, ynghyd â dysgwyr. Roedd yn gyfle i bawb ddefnyddio'u Cymraeg yn anffurfiol yn y gweithle; a chafwyd adborth rhagorol, dyma flas:

DRAFT

Wedi joio a dysgu rhywbeth am hanes Cymru. Roedd yr amseru yn dda, dim rhy araf i golli diddordeb.

Rhywbeth bach gwahanol i'w wneud i ddathlu Dydd Gŵyl Dewi ddaeth â gwên fach i'r wyneb.

Gweithiodd y wefan Mentimeter yna'n dda iawn.

Diolch Carys, enjoyed the quiz, I ended up 11th, but my knowledge of Welsh history has been improved!! I am a Welsh learner so good to listen to the Welsh spoken before, during and after the quiz and to see the written Welsh too.

DRAFT

Safonau yn ymwneud ag Hunaniaeth Gorfforaethol (Safonau 61-63; 81-- 83)

Hunaniaeth ddwyieithog sydd i'r Cyngor hwn – sef Cymraeg a Saesneg.

Cyngor Sir CEREDIGION County Council

Caru·Love Ceredigion

Yn achos enw'r Cyngor, Ceredigion yw'r enw ac nid oes cyfieithiad ohono. Teitl y Cyngor yw Cyngor Sir Ceredigion County Council. Ni chaiff yr arwyddair sef "Golud Gwlad Rhyddid" ei gyfieithu. Cafodd yr arwyddair ei roi yn swyddogol ar yr 21ain o Hydref 1937 i Gyngor Sir Aberteifi, a drosglwyddwyd i Gyngor Dosbarth Ceredigion yn 1974 ac yn ddiweddarach i Gyngor Sir Ceredigion yn 1996.

O ran yr arfbais, mae'r llew aur ar gefndir du yn seiliedig ar arfbais Gwaithfoed, sef Tywysog canoloesol yng Ngheredigion. Mae'r penwaig a'r gwenith yn cynrychioli'r diwydiant pysgota ac amaethyddiaeth; mae'r 'chevron' a'r rhosod yn cael eu priodoli gydag Dewi Sant, Nawddsant Cymru, sydd â chysylltiadau agos iawn â Cheredigion. Ystyr yr arwyddair yn Saesneg yw: "A nation's wealth is freedom"

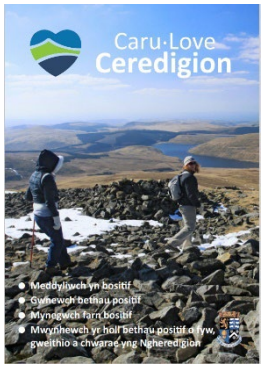

At hyn, mae'r Cyngor yn gwneud defnydd cynyddol o'r brand 'Caru Ceredigion'. Mae Caru Ceredigion yn ymwneud ag ysbrydoli pawb yn y Sir i hyrwyddo'r pethau cadarnhaol o ran ymddygiad, agweddau a phroffil - mae hyn yn dda ar eu cyfer nhw, y gymuned leol a Cheredigion. Caru Ceredigion - Cyngor Sir Ceredigion

- Mae'r Cyngor yn ymrwymo i ddatblygu brandiau / mentrau sydd â'r Gymraeg yn ganolog iddo, gan fathu sloganau (straplines) pwrpasol, wedi'u teilwra yn hytrach na chyfieithiadau llythrennol.
- Mae pob arwydd mewnol ac allanol a osodir gan y Cyngor neu ar ran y Cyngor yn ddwyieithog, gyda'r Gymraeg yn gyntaf.
- Yn unol â'r Polisi Rhifo ac Enwi Strydoedd byddwn yn cyflawni'r canlynol:
    - **Enwi Tai:** Yn unol â'r Polisi Rhifo ac Enwi Strydoedd, os bydd perchennog yn gwneud cais am newid enw tŷ o'r Gymraeg i'r Saesneg, mae Swyddog Cyfeiriadau y Cyngor yn danfon llythyr sy'n eu hannog i ail ystyried, gan egluro bod enw'r tŷ yn perthyn i dreftadaeth diwylliannol ac hanesyddol yr ardal. Maent yn cael 10 diwrnod i ail ystyried eu penderfyniad. Fodd bynnag, os ydynt yn parhau gyda'u cais i newid yr enw i'r Saesneg, nid oes gan y Cyngor unrhyw rym statudol i orfodi ymhellach.
    - **Enwi Ystadau neu Strydoedd Newydd**: Yn unol â'r Polisi Rhifo ac Enwi Strydoedd, bydd y Cyngor yn ymgynghori â'r Cynghorau Tref a Chymuned, er mwyn sicrhau defnyddio enwau Cymraeg ar strydoedd newydd a stadau tai newydd. Bydd hefyd yn gwneud defnydd o wasanaeth ymgynghorol enwau lleoedd Comisiynydd Gymraeg am gyngor ynghylch ffurfiau safonol enwau lleoedd.

Arfer da:

Yn ddiweddar fe wnaeth Angharad Fychan, Enwau Lleoedd Cymru gynnal gweithdy gyda Disgyblion Ysgol Penrhyn-coch, hyn oherwydd 'cynefin' oedd thema cwricwlwm yr ysgol. Yn rhan o'r gweithdy gosodwyd sialens i enwi Ystâd newydd.

Yr enw awgrymedig ar yr ystâd newydd yw: **GWAR Y GARTH**

Garth- dyma hen enw rhan uchaf y pentre (Penrhyn Uchaf gynt), a Garth Uchaf a Garth Isaf yw'r ddwy stryd gyferbyn â'r Neuadd. Ond gan fod yr enw hwnnw'n prysur ddiflannu oddi ar gof pobl, mae'n gyfle gwych i gadw'r enw yn fyw. Ystyr Garth yw 'cefnen' - h.y. mae'n ddisgrifiad o'r trwyn o dir sy'n codi fyny o Cae Mawr i gyfeiriad Garej y busus.

Maent wedi dewis Gwar fel cychwyn yr enw er mwyn rhoi amrywiaeth i enwau ystadau yn y pentref, mae nifer fawr o MAES Y ym Mhenrhyn-coch ac felly mae Gwar yn rhoi cyflythreniad taclus gyda Garth. Mae Gwar hefyd yn enw adnabyddus gan fod Cae Gwar Felin oedd enw'r cae lle mae Glan Seilo a Ger-y-cwm ar y map degwm.

Cydymffurfio â Safonau Llunio Polisi (Safon 88-89)

Safonau Llunio Polisi: Mae'r set o safonau hyn yn nodi ei bod yn ofynnol i'r Cyngor ystyried y Gymraeg wrth wneud unrhyw benderfyniad polisi, ynghyd â chymryd camau cadarnhaol i hyrwyddo defnydd o'r iaith.

Mae'r Safonau Llunio Polisi yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngor Sir Ceredigion:

- ystyried effeithiau penderfyniadau polisi'r Cyngor ar y Gymraeg; gan gymryd camau i liniaru unrhyw effaith andwyol ynghyd â manteisio ar bob cyfle i hyrwyddo'r Gymraeg
- ystyried effaith defnydd o'r Gymraeg wrth ddyfarnu grantiau
- ceisio barn ar yr effeithiau ar y Gymraeg wrth ymgysylltu neu ymgynghori, a holi barn siaradwyr Cymraeg a defnyddwyr yr iaith.

Er mwyn cryfhau cydymffurfiaeth gyda'r dosbarth o Safonau yn ymwneud â llunio polisïau, mae'r Cyngor wedi cymryd y camau gweithredu canlynol yn ystod y flwyddyn:

Ystyried effeithiau penderfyniadau polisi ar y Gymraeg [Asesiad Effaith Integredig] Safonau 88-90

Mae fframwaith Asesu Effaith Integredig y Cyngor, yn cynnwys cwestiynau er mwyn medru ystyried effeithiau penderfyniadau polisi ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg, ac ar yr egwyddor na ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Mae'n ofynnol cyflwyno Asesiad Effaith Integredig gydag phob dogfen sy'n trafod penderfyniad polisi ar gyfer cael ei hystyried gan Gabinet y Cyngor. Mae hyn yn darparu gwarant bod ystyriaethau yn ymwneud â'r iaith Gymraeg wedi'u hystyried wrth lunio'r ddogfen; a bod mesurau lliniaru wedi eu nodi er mwyn mynd i'r afael ag unrhyw effeithiau negyddol ar yr iaith Gymraeg. Yn ystod y cyfnod adrodd, cafodd 13 o Asesiadau Effaith Integredig eu cyflwyno i Gabinet y Cyngor.

Mae'r fframwaith Asesu Effaith Integredig ar hyn o bryd yn cael ei adolygu. O ran yr asesiadau effaith sy'n cael eu cyflwyno i'r Cabinet, rydym yn dal i weld lle i wella o safbwynt ystyried effaith ar y Gymraeg, ac yn y cyfnod nesaf byddwn yn gweithio ar ddatblygu canllawiau er mwyn darparu cyngor i Swyddogion o ran ystyriaethau'r Gymraeg wrth wneud penderfyniadau polisi.

Ystyried effeithiau dyfarnu grantiau ar y Gymraeg
[Safon 71-75, 94]

Yn ystod y cyfnod adrodd aed ati i ddatblygu a chyhoeddi Polisi'r Gymraeg ar Ddyfarnu Grantiau, fel sy'n ofynnol [Safon 94]. Cafodd y Polisi hwn ei gymeradwyo yng nghyfarfod y Cabinet ar y 10fed o Ionawr.

Mae dyfarnu grantiau â'r potensial i gael effeithiau pellgyrhaeddol ar y Gymraeg, boed yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol; mae gan nifer o'r grantiau hyn draweffaith cymdeithasol ac economaidd sydd yn ei dro'n dylanwadu ar y Gymraeg. Mae Safonau'r Gymraeg yn ei gwneud hi'n ofynnol ystyried pa effaith fyddai dyfarnu'r grant yn ei gael ar y:

- cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg yng nghyd-destun y gweithgaredd
- peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yn y gweithgaredd

DRAFT

Wrth ddatblygu'r polisi, trefnwyd nifer o sgyrsiau gyda Swyddogion sy'n rhan o'r gwaith dyfarnu grantiau o fewn y Cyngor, ar gyfer derbyn mewnbwn a'u sylwadau. Nod y polisi yw cynorthwyo swyddogion ynghylch sut i ystyried defnydd o'r Gymraeg wrth ddyfarnu'r grant hwnnw. At hyn, sicrhau bod y rhai sy'n gwneud penderfyniadau yn ymwybodol o'u dyletswyddau wrth ddod i benderfyniadau ynghylch gosod grantiau.

Oddi ar cymeradwyo'r Polisi ym mis Ionawr, rydym wedi bod yn cadw cofnod o'r broses dyfarnu grantiau; maes o law rydym yn gobeithio medru cofnodi'r defnydd a wneir o'r Gymraeg o ganlyniad derbyn y grant.

Enw'r Gwasanaeth	Cyfanswm nifer y grantiau a ddosbarthwyd oddi ar Ionawr 2023	Nifer o ymgeiswyr sydd wedi cyflwyno eu ceisiadau yn Gymraeg
Economi ac Adfywio - Twf a Menter	9	2
Cynllun Grant Cymunedol Ceredigion, Cyllid a Chaffael	9	6
Y Gwasanaeth Ieuenctid Cytundebau Lefel Gwasanaeth	6	3
Y Gwasanaeth Ieuenctid Grant Cymorth Ieuenctid	4	4
Y Gwasanaeth Gofal Plant	37	10

Ystyried effeithiau ar y defnydd o'r Gymraeg yn rhan o Ymgynghoriad Cyhoeddus: **Safonau 91-93**

Yn rhan o'r Fframwaith Ymgynghori y Cyngor, rydym wedi datblygu set o gwestiynau y gall Swyddogion eu defnyddio wrth ymgymryd ag unrhyw ymgynghoriad, hyn er mwyn ystyried beth yw barn y cyhoedd ar effaith arfaethedig y penderfyniad ar y Gymraeg. Fodd bynnag, mae pob ymgynghoriad yn medru bod yn wahanol, ac oherwydd hyn rydym wedi bod yn gweithio gyda'r Swyddogion Ymgysylltu, er mwyn ceisio annog Swyddogion i gysylltu gyda'r Swyddog Polisi Iaith am gyngor wrth drefnu'r ymgynghoriad.

Ers dechrau cadw'r cofnod hwn ym mis Mehefin 2022, mae 14 Ymgynghoriad Cyhoeddus wedi'u cynnal, ond wrth gyflawni'r gwaith adolygu dim ond 8 wnaeth gynnwys y gofyniad i asesu effaith ar y Gymraeg. Er mwyn gwella'r sefyllfa, rydym bellach yn Cydweithio gyda'r Tîm Ymgysylltu, er mwyn medru monitro ymgynghoriadau cyhoeddus y Cyngor, ac i sicrhau cydymffurfiaeth gyda gofynion statudol Safonau'r Gymraeg.

DRAFT

Cydymffurfiaeth â Safonau Gweithredu (99-144)

Mae'r set o **Safonau Gweithredu (98-144), yn** ymdrin â'r ffordd y mae'r Cyngor yn defnyddio'r Gymraeg yn fewnol, ac yn darparu hawliau i weithwyr yng nghyd-destun derbyn eu gwasanaeth adnoddau dynol yn eu dewis iaith. Mae'r set o Safonau yn gofyn i'r Cyngor edrych ar ddulliau i gynyddu a hwyluso defnydd y Gymraeg yn fewnol, er mwyn cyfrannu at weledigaeth Llywodraeth Cymru i weld mwy o bobl yn siarad ac yn defnyddio'r Gymraeg o ddydd i ddydd.

Mae'r set o Safonau Gweithredu yn gofyn i'r Cyngor adrodd ar y data canlynol:

Safon 151	**Sgiliau laith Staff :**	Nifer y staff sydd a sgiliau yn y Gymraeg, fesul lefel ALTE, yn ystod y flwyddyn dan sylw
154	**Recriwtio i Swyddi Gwag**	Nifer y swyddi a hysbysebwyd yn ystod y flwyddyn sy'n gofyn am sgiliau iaith Gymraeg, ac a gategoreiddiwyd gydag lefelau ALTE
130	**Hyfforddiant Dysgu neu Wella Sgiliau laith:**	Nifer yr aelodau staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi naill ai i ddysgu neu wella eu sgiliau iaith Gymraeg
152	**Darpariaeth Hyfforddiant Cyfrwng Cymraeg**	Nifer y staff a fynychodd gyrsiau hyfforddiant a gynigwyd gan y Cyngor yn Gymraeg yn ystod y flwyddyn.
128, 129, 152 170	**Cwynion gan Aelodau'r Cyhoedd:**	Nifer y cwynion a dderbyniwyd sy'n Gysylltiedig â'r laith Gymraeg

Er mwyn cryfhau cydymffurfiaeth gyda'r dosbarth o Safonau yn ymwneud â threfniadau gweithredu mewnol, mae'r Cyngor wedi cymryd y camau gweithredu canlynol yn ystod y flwyddyn:

Gwefan Swyddi (Safonau 137 – 139)
Yn dilyn archwilio'n gwefan swyddi cawsom wybod gan Gomisiynydd y Gymraeg bod angen i ni gymryd camau i wneud yn siŵr bod ymgeiswyr yn deall bod croeso iddynt gyflwyno eu ceisiadau am swyddi yn yr iaith Gymraeg. Yn dilyn hyn rydym wedi cymryd y camau gweithredu canlynol:

Mae'r frawddeg isod wedi cael ei gosod ar dudalen recriwtio y Cyngor:

Rydym yn gweithredu polisi dwyieithog. Gwahoddir ymgeiswyr i wneud cais yn Gymraeg, ni fydd unrhyw gais a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na chais a wneir yn Saesneg.

We operate a bilingual policy. All applicants are invited to apply in Welsh, any application submitted in Welsh will not be treated less favourably than an application made in English.

DOLEN: Pori Swyddi | Ceredigion County Council Careers

At hyn hefyd, rydym yn edrych ar greu botwm ychwanegol ar bob tudalen sy'n cynnwys manylion llawn y swydd, lle gellid dewis naill ai i wasgu:

- Cais Ar-lein: er mwyn gwneud y cais yn Gymraeg
- Apply Online: er mwyn gwneud y cais yn Saesneg.

Mae hyn yn golygu, os bydd person yn edrych ar y dudalen swyddi yn Saesneg, bydd modd iddynt glicio i gwblhau'r broses ymgeisio am swydd yn Gymraeg yn gwbl ddi-rwystr (yn yr un modd, os edrychir ar y wefan yn Gymraeg, bydd botwm i gwblhau'r ffurflen yn y naill iaith neu'r llall). Mae'r Adran TG yn gweithio i ddatblygu'r drefn hwn ar hyn o bryd.

Sgiliau Iaith Staff (Safon 127, 151)

Mae'r cyngor yn mesur sgiliau iaith staff gan ddefnyddio fframwaith ALTE (The Association of Language Testers in Euorpe). Mae'r fframwaith hwn yn gosod lefel sgiliau iaith rhwng 0-5, ac yn gosod 'datganiadau medru pwrpasol'. Bydd pob aelod o staff yn hunan-asesu ei sgiliau iaith gyferbyn a'r datganiadau medru hyn, ac yn eu cofnodi ar system Ceri Adnoddau Dynol; hyn fel bod modd adrodd ar ddata yn flynyddol, yn unol â gofynion Safon 127 a 151.

- Gweler **Atodiad 1** ar gyfer y data sgiliau iaith staff wedi ei gyflwyno fesul gwasanaeth.
- Gweler **Atodiad 2** ar gyfer Fframwaith ALTE Cyngor Sir Ceredigion

Mae'r data isod yn gosod y gymhariaeth yn nifer y staff sydd â sgiliau gwrando a siarad yn y Gymraeg, rhwng adroddiad llynedd a'r sefyllfa eleni:

Gwrando / Siarad **2021-22**		
Lefel	Nifer y staff	%
Lefel 5	651	32%
Lefel 4	315	15%
Lefel 3	312	15%
Lefel 2	294	14%
Lefel 1	394	20%
Dim Sgiliau	79	4%
CYFANSWM	2045	100%

Gwrando / Siarad **2022-23**		
Lefel	Nifer y staff	%
Lefel 5	655	32%
Lefel 4	325	16%
Lefel 3	282	14%
Lefel 2	297	15%
Lefel 1	397	20%
Dim sgiliau	73	3%
CYFANSWM	2029	100%

Y Prif Benawdau

- Mae gyda Cyngor Sir Ceredigion, 16 yn llai o staff na'r cyfnod hwn llynedd.
- Mae 62% o staff gyda'r gallu i sgwrsio ar lafar yn Gymraeg (sef ALTE Lefel 3,4 a 5), mae hyn yn gyson a phroffiliau blaenorol o sgiliau'r gweithle.
- At hyn, mae 35% o staff gyda lefel cwrteisi iaith sylfaenol yn y Gymraeg (Lefelau ALTE 1 a 2)
- Dim ond 3% o'r gweithlu sydd wedi nodi nad oes ganddynt sgiliau Cymraeg o gwbl. Er mwyn ceisio lleihau'r nifer o weithwyr sydd yn nodi nad oes ganddynt unrhyw sgiliau Cymraeg, bydd y Cyngor yn annog Swyddogion i gwblhau'r pecyn e-ddysgu 10 awr 'Croeso Cymraeg' sydd wedi ei ddatblygu gan y Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol.

DRAFT

- Mae'r niferoedd sydd â sgiliau yn y Gymraeg o fewn y sector gofal yn parhau i fod yn destun pryder, mae hyn hefyd yn adlewyrchu'r prinder sgiliau Cymraeg ar draws y sector yn genedlaethol. Er mwyn mynd i'r afael â hyn, mae'r Cyngor yn ceisio datblygu ei weithlu cyfredol, ac yn sefydlu arfer da wrth drefnu rhaglen hyfforddiant ar y cyd gyda'r Brifysgol Agored.

Recriwtio i Swyddi Gwag

Nifer y swyddi a hysbysebwyd yn ystod y flwyddyn sy'n gofyn am sgiliau iaith Gymraeg, ac a gategoreiddiwyd gyda lefelau ALTE

Gofynion ieithyddol swyddi a hysbysebwyd 2022-2023		
	Nifer	Canran
Cyfanswm nifer y swyddi a hysbysebwyd	601	
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 5	109	18%
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 4	26	4%
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 3	237	40%
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 2	144	24%
Nifer y swyddi lle bod sgiliau yn y Gymraeg Lefel 1	85	14%
Cyfanswm	601	100%

Mae'r Cyngor yn parhau i hysbysebu am sgiliau iaith Gymraeg rhugl, ALTE 5 mewn nifer o swyddi (18%); caiff y nifer uchaf o swyddi eu hysbysebu drwy ofyn am lefel iaith ALTE 3 (40%) Mae ALTE lefel 3 yn gofyn bod person yn medru deall a chymryd rhan mewn sgyrsiau arferol o ddydd i ddydd yn y swyddfa, lle mae lefel 5 yn golygu rhuglder llwyr yn y Gymraeg. Gweler fframwaith ALTE Cyngor Sir Ceredigion yn **Atodiad 2.**

Mae'r Cyngor yn sicrhau bod personau yn cael dewis iaith wrth gynnal eu cyfweliad i swydd, yn unol â Safon 137.

Ymgeisydd: Dewis Iaith Mewn Cyfweliad		
Saesneg	2473	84%
Cymraeg	423	15%
Heb nodi dewis iaith	32	1%

Mae'r nifer sy'n dewis cynnal eu cyfweliad yn y Gymraeg yn parhau i fod yn isel o gymharu gyda'r nifer sy'n dewis cynnal eu cyfweliad yn Saesneg. Ym mis Ebrill eleni, mae'r Gwasanaeth Adnoddau Dynol wedi cymryd nifer o gamau er mwyn tynnu sylw bod modd cyflwyno ffurflenni cais a chynnal cyfweliad yn newis iaith yr ymgeisydd. Gellir darllen y camau sydd wedi'u cymryd o dan y pennawd '**Gwefan Swyddi'** 'uchod.

Mae'r Gwasanaeth Adnoddau Dynol yn rhannu newyddlen bod wythnos, ac fe gaiff staff ddewis iaith i dderbyn y newyddlen. Mae'r niferoedd sy'n dewis derbyn Newyddion HR News yn y Gymraeg yn unig yn isel, fodd bynnag, mae'r nifer sy'n derbyn Newyddion HR News yn ddwyieithog yn 78%.

Iaith	**Nifer**	**Canran**
Saesneg	688	19%
Cymraeg	92	3%
Dwyieithog	2868	78%

Hyfforddiant Dysgu Cymraeg

Nifer yr aelodau staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi naill ai i ddysgu neu wella eu sgiliau iaith Gymraeg:

Mae'r bartneriaeth rhwng y Cyngor Sir a'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol yn parhau, er mwyn medru ariannu Tiwtor Cymraeg Gwaith. Rydym wedi profi bod cyflogi Tiwtor Cymraeg Gwaith yn y gweithle yn gwneud gwahaniaeth mawr yn y niferoedd sy'n derbyn cyfle i ddysgu Cymraeg o fewn y Cyngor.

Cwrs	Nifer mynychu
Cwrs Mynediad	26
Cwrs Sylfaen	18
Cwrs Canolradd	15
Cwrs Uwch	6
Cyfanswm Dysgwyr	**65**

Arholiadau CBAC	Nifer
Ionawr 2023	14 wedi sefyll yr arholiad Mynediad yn Ionawr 2023. 14 wedi pasio. Targed nesaf y myfyrwyr bydd yr arholiad lefel Sylfaen yn 2023/24.
Haf 2023	10 wedi cofrestru i sefyll yr arholiadau. 5 Mynediad, 4 Sylfaen, 1 Canolradd.
Cyfanswm	**24**

Dyfyniad gan ddysgwr:

"I am finding the course very helpful, it is beneficial to my role within the council whilst dealing with email queries or phone calls. I also work a few days from the office and find that when people approach me and speak, I can understand a certain amount of what they are saying."

DRAFT

Siaradwyr Newydd yn profi llwyddiant y prosiect Tiwtor Iaith Gwaith

Yn ein adroddiad blynyddol llynedd fe wnaethom adrodd bod 21 aelod o staff ar gwrs Uwch dysgu Cymraeg. Drwy gwblhau'r cwrs lefel uwch hwn, mae'r Cyngor yn falch i adrodd bod y criw yma bellach yn siaradwyr newydd, a'u bod wedi magu hyder i ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau proffesiynol a phersonol. Maent hefyd mewn sefyllfa i fanteisio ar y cyrsiau gloywi a hyfedredd a ddarperir gan y Cyngor.

Dyfyniadau gan fynychwyr y Cwrs Uwch:

"Rwy'n mwynhau rhan gymdeithasol y cwrs. Rwy'n deall yr iaith yn well ac mae fy ngeirfa wedi gwella hefyd. Mae e wedi rhoi'r hyder i mi siarad Cymraeg yn y gweithle ac i'n hymwelwyr yn yr amgueddfa."

"Eleni, dw i'n teimlo bod mae gen i llawer mwy o hyder i siarad Cymraeg a deall yr iaith. Nawr, dw i'n mynd i 'Dal Ati' ac 'Ar Gered' i ymarfer fy Nghymraeg!"

"Mae'r cwrs uwch (un) Cymraeg yn cefnogi fy natblygiad parhaus o ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle a bywyd bob dydd. Mae fy hyder wedi gwella ac rwy'n falch o allu defnyddio fy sgiliau Cymraeg."

Adnoddau Allgyrsiol
Y Clwb Cinio
Defnyddiwyd y Clwb Cinio mewn dulliau gwahanol yn ystod eleni. Clwb Adolygu Yn dilyn annog cyfleoedd anffurfiol i ddefnyddio'r Gymraeg ar ddechrau tymor yr Hydref, ffurfiolwyd y Clwb fel anodd adolygu ar gyfer yr arholiadau yn wythnosau olaf Rhagfyr a thrwy gydol mis Ionawr. Mynychwyd y sesiynau hyn gan yr 14 oedd yn sefyll yr arholiad a nifer o fyfyrwyr eraill oedd eisiau cadarnhau eu Cymraeg. Yn ystod mis Ionawr daeth y Clwb yn ddigwyddiad dyddiol, gyda sesiynau ar y cyd a sesiynau un-i-un yng nghwmni'r Swyddog Hyfforddi ar gael i'r myfyrwyr. Bydd y Clwb Adolygu'n rhedeg eto i baratoi ar gyfer arholiadau'r Haf. **Gweithgareddau** Partïon Nadolig Cynhaliwyd Partïon Nadolig ar Teams i holl fyfyrwyr y rhaglen Cymraeg Gwaith. Cwis Gŵyl Ddewi Aeth y Swyddog Hyfforddi a chriw o fyfyrwyr Canolradd ac Uwch y rhaglen Cymraeg Gwaith i gwis i staff y Cyngor ar Ddydd Gŵyl Ddewi. Dyma roi cyfle i'r myfyrwyr i ddefnyddio'u Cymraeg yn anffurfiol, ac ymateb i'r profiad yn ddiweddarach yn eu dosbarthiadau. Ymweliadau Amgueddfa (yn cynllunio hyn) Yn ystod misoedd Chwefror a Mawrth 2023 mae'r Swyddog Hyfforddi wedi bod yn cydweithio a swyddogion Amgueddfa Ceredigion i drefnu teithiau tywys o gwmpas yr Amgueddfa ar gyfer gwahanol lefelau astudio'r rhaglen Cymraeg Gwaith. Bwriedir cynnal y teithiau hyn yn ystod tymor yr Haf.
Ffrind Iaith
8 o Ddysgwyr wedi ymrwymo i'r cynllun Ffrind Iaith Adolygu – cynllun newydd ar gyfer eleni – ac 8 mentor yn eu cefnogi. Adeiladwyd y rhaglen o gwmpas arholiadau mis Ionawr. Rhoddwyd y cyfle i'r 14 myfyriwr oedd yn sefyll yr arholiadau i baru a mentor o blith staff y Cyngor. Manteisiodd 8 ar y cyfle. Darparodd y Swyddog Hyfforddi daflenni gweithgaredd dyddiol ar gyfer y parau drwy gydol Ionawr, yn canolbwyntio ar wahanol agweddau ar yr arholiad oedd i ddod. Bu'r rhaglen yn llwyddiant, gyda phob myfyriwr ar y rhaglen yn pasio'r arholiad. Dyma adborth oddi wrth y myfyrwyr:

"The opportunity to speak with a fluent Welsh speaker using the worksheets focused around possible exam questions was a great help, especially in preparation for the speaking element of the exam." *"Mae fy Ffrind Iaith Adolygu wedi bod yn wych! Cafodd hi gyfarfod â fi bob dydd cyn yr arholiad ac yn rhoi llawer o anogaeth i fi."*

Cyrsiau i wella sgiliau iaith

Rhif Safon	Enw'r Cwrs	Niferoedd
129	Gwella eich sgiliau Ysgrifennu yn Gymraeg	Wedi'i drefnu ar gyfer Mai 2023 gyda 14 o gyfranogwyr wedi archebu lle
129	Cwrs Codi Hyder Defnyddio'r Gymraeg: Cwrs Preswyl Nant Gwrtheyrn	Wedi'i drefnu ar gyfer Gorffennaf 2023, 6 o gyfranogwyr wedi archebu lle

Darpariaeth Hyfforddiant Corfforaethol Cyfrwng Cymraeg:

Mae cyfleoedd hyfforddi yn cael eu hyrwyddo a'u darparu i staff yn yr erthygl Newyddion Adnoddau Dynol wythnosol a gyhoeddir i'r holl staff yn Gymraeg a Saesneg. Mae'r Tîm Dysgu a Datblygu hefyd yn dosbarthu Cylchlythyr chwarterol i staff gofal cymdeithasol mewnol ac allanol sy'n ddwyieithog.

Mae digwyddiadau hyfforddi sydd ar y gweill hefyd yn cael eu hyrwyddo drwy Cerinet, system fewnrwyd y Cyngor. Caiff staff ddewis mynd i mewn i'r safle yn Gymraeg neu yn Saesneg.

Gall staff chwilio am gyrsiau ar Cerinet, trwy deipio 'Cymraeg', bydd y cyrsiau sydd ar gael yn Gymraeg yn cael eu dangos, ac mae hyn yn cynnwys yr ystod o wersi Cymraeg Gwaith. Maent yn gallu gweld ac archebu presenoldeb ar gyrsiau hyfforddi neu gofrestru eu diddordeb drwy roi eu henw ar restr aros. Dangosir teitlau cyrsiau yn Gymraeg a Saesneg, ac amlygir y rhai sy'n cael eu darparu drwy gyfrwng y Gymraeg gydag 'c'.

Mae'r awdurdod wedi buddsoddi mewn System Rheoli Dysgu newydd sef Pwll Dysgu Ceredigion, sy'n cynnal yr holl raglenni e-ddysgu a gynigir. Yn wahanol i'r safle blaenorol mae hwn bellach yn rhoi dewis i staff gael mynediad i'r safle yn Gymraeg neu Saesneg, at hyn mae staff yn medru cwblhau'r rhaglenni e-ddysgu yn eu dewis iaith. Mae gan staff hefyd y dewis i 'toglo' rhwng ieithoedd wrth gwblhau modiwlau e-ddysgu.

DRAFT

Cyfanswm nifer y sesiynau hyfforddi a gynigwyd gan y Cyngor i Staff

Rhif y Safon:	Gofyniad	Nifer a %
152	Cyfanswm nifer y sesiynau hyfforddi a gynigwyd gan y Cyngor i staff,	719 o sesiynau (heb gynnwys digwyddiadau ysgol neu e-ddysgu) 4,842 o staff wedi mynychu
152	Cyfanswm a % y sesiynau hyfforddi a gynigwyd yn Gymraeg i staff	25 cynnig (3%) 20 sesiwn wedi'u canslo: 17 oherwydd dim digon o niferoedd.
152	Cyfanswm a % y sesiynau hyfforddi a gynigwyd yn Gymraeg neu'n ddwyieithog i staff	30 cynnig (4%) 21 sesiwn wedi'u canslo: 18 ohonynt oherwydd dim digon o niferoedd
152	Cyfanswm nifer a % y staff a fynychodd gyrsiau a ddarparwyd gan y Cyngor trwy gyfrwng y Gymraeg yn ystod y flwyddyn	99 (2%) o staff wedi mynychu

Nifer y sesiynau hyfforddi a gynigwyd yn Gymraeg yn unol â Safon 128

Rhif y Safon:	Enw'r cwrs	Nifer ddaeth i'r fersiwn Cymraeg	Nifer ddaeth i'r fersiwn Saesneg	% a fynychodd y fersiwn Cymraeg
128	Recriwtio a chyfweld sgiliau	Wedi'i gynnwys yn Rhaglen newydd Rheolwr Ceredigion, gweler isod		
128	Rheoli perfformiad	Wedi'i gynnwys yn Rhaglen newydd Rheolwr Ceredigion, gweler isod		
128	Cwynion a Gweithdrefn Ddisgyblu	3 sesiwn wedi'u canslo dim digon o niferoedd	6 sesiwn wedi'u canslo dim digon o rifau	0
128, 133	Sesiynau Sefydlu – sy'n cynnwys gwybodaeth am y safonau iaith Gymraeg.	Heb ei gyflwyno	0	0
128	Delio â'r Cyhoedd (h.y. Gofal Cwsmer: Cwsmer yn Gyntaf)	Heb ei gyflwyno	11	0
128	Iechyd a Diogelwch	Cynigiwyd 5 sesiwn ond cafodd pob un eu canslo oherwydd dim digon o niferoedd.	208 o sesiynau amrywiol wedi'u cyflwyno. 35 sesiwn wedi'u canslo - 15 o'r rhain oherwydd dim digon o niferoedd. 172 wedi mynychu	0

DRAFT

129	Ymwybyddiaeth Hanes yr Iaith a'r Safonau Iaith: rhaglen e-ddysgu	140	1078	11%

Rhaglen Hyfforddi Rheolwyr Ceredigion:

Rhif Safon	Enw'r Cwrs:	Nifer ddaeth i'r fersiwn Cymraeg	Nifer ddaeth i'r fersiwn Saesneg	% a fynychodd y fersiwn Cymraeg
128	Rhaglen Hyfforddi Rheolwr Ceredigion	3	22	12%
128	Cadeirio cyfarfodydd rhithiol i reolwyr	Heb ei gyflwyno	11	0
128	Rheoli Sgyrsiau Anodd	3	0	100%

Cydymffurfiaeth a'r Safonau Hybu (Safonau 145-146)

Mae'r Safonau Hybu yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor Iunio Strategaeth 5 mlynedd sy'n esbonio sut bydd y Cyngor yn mynd ati i greu mwy o gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn ehangach o fewn y Sir; annog mwy o ddefnydd o'r iaith ac, yn y pen draw, gweld mwy o siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion ar ddiwedd y cyfnod 5 mlynedd. Ar ddiwedd y cyfnod 5 mlynedd, mae'n ofynnol cyhoeddi adroddiad sy'n asesu i ba raddau wnaeth y Cyngor ddilyn y strategaeth honno.

Er mwyn cryfhau cydymffurfiaeth gyda'r Safonau yn ymwneud â hybu a hwyluso defnydd y Gymraeg yn ehangach o fewn yr ardal leol, mae'r Cyngor wedi cymryd y camau gweithredu canlynol yn ystod y flwyddyn:

Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-23

Mae'r Cyngor wedi bod yn gweithredu Strategaeth Iaith Ceredigion (2018-2023), ac wedi monitro'r gwaith drwy gynnal cyfarfodydd rheolaidd Fforwm Dyfodol Dwyieithog Ceredigion. Mae'r Fforwm yn cael ei gadeirio gan y Cynghorydd Catrin M S Davies, ac mae'n cynnwys Swyddogion y Cyngor, Swyddogion o sefydliadau partner ynghyd â swyddogion sefydliadau sy'n gweithredu drwy'r Gymraeg yng Ngheredigion.

Mae'r Strategaeth yn esbonio sut bydd y Cyngor ar y cyd gyda sefydliadau partner eraill (Aelodau Fforwm Dyfodol Dwyieithog Ceredigion) yn mynd ati i hybu'r Gymraeg, ac i hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn ehangach. Yn unol â'r gofyniad gosodwyd targed ar gyfer cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn yr ardal erbyn diwedd cyfnod y Strategaeth, sef bod y ganran o siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion yn codi o leiaf i 48.5% (sef oddeutu 1,500 yn fwy o siaradwyr Cymraeg).

Ar gyfer y strategaeth hon, cytunodd Fforwm Dyfodol Dwyieithog Ceredigion i ganolbwyntio ar 3 nod strategol, fel a ganlyn:

Nod Strategol 1: Cynnal a chynyddu sgiliau iaith Gymraeg trigolion Ceredigion

Nod Strategol 2: Cynnal a chynyddu'r cyfleodd i ddefnyddio'r Gymraeg yng Ngheredigion

Nod Strategol 3: Sicrhau amodau cymdeithasol sy'n galluogi'r Gymraeg i ffynnu yng Ngheredigion.

Gellir gweld copi o'r Cynllun Gweithredu yma:
http://www.ceredigion.gov.uk/eich-cyngor/strategaethau-cynllunio-a-pholisiau/iaith-gymraeg/hyrwyddo-a-hwyluso-r-iaith-gymraeg/

Un o bwyntiau gweithredu y Strategaeth Iaith hon oedd cefnogi'r Eisteddfod Genedlaethol, drwy sefydlu Grŵp Prosiect Cyngor Sir Ceredigion, a fyddai'n adnabod blaenoriaethau i gefnogi a hwyluso trefniadau.

Eisteddfod Genedlaethol Ceredigion 2022

Cynhaliwyd Eisteddfod Genedlaethol lwyddiannus iawn yng Ngheredigion yn ystod haf 2022, a gafodd ddylanwad pellgyrhaeddol ar godi statws a'r bri ar y Gymraeg o fewn y Sir. Rhoddodd yr Ŵyl gyfle i tua 1,500 o blant a phobl ifanc Ceredigion gymryd rhan mewn amrywiol weithgareddau ar y maes.

Yn rhan o'r Ŵyl fe sefydlodd y Cyngor Bentref Ceredigion er mwyn hyrwyddo'r Sir fel lle deniadol i fyw, dysgu, perthyn a llwyddo ynddi. Darparwyd cyfleoedd di-ri i fynychwyr brofi a mwynhau'r Gymraeg, drwy gynnal gofod penodol ar gyfer pob un o'r 4 thema. Cynhaliwyd dros 210 o ddigwyddiadau ym Mhentre Ceredigion dros yr 8 diwrnod. Hyn oll, ar gyfer hyrwyddo Ceredigion fel sir sy'n gyfoethog o ddiwylliant a threftadaeth. Cafwyd oddeutu 25,000 o ymwelwyr i Bentref Ceredigion, gyda'r niferoedd uchaf ar ddydd Mercher ac ar ddydd iau yr Ŵyl.

Adborth gan ymwelydd:

"Dim ond canmoliaeth sydd gennym i holl weithgareddau Pentre Ceredigion. Rydym wedi bod yma trwy'r wythnos ac mae'r arlwy yn amrywiol ac o safon wych. Rhywbeth at ddant bob plentyn, o bob oed. Diolch o waelod calon i'r holl staff cyfeillgar a charedig. Mam hapus iawn."

Yn ystod y cyfnod cyn yr Eisteddfod, aethpwyd ati i gasglu rhai o ddywediadau mwyaf amlwg Ceredigion ; ac fe osodwyd rhain fel atyniadau deniadol o amgylch y maes. Bu'r dywediadau yn destun trafod gwych; a thrwy hyn rydym wedi sicrhau eu parhad ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. At hyn fe'u cyhoeddwyd yng nghylchgrawn **Cleber y Cardi**, a gafodd ei ddosbarthu yn eang ar draws holl ysgolion Ceredigion.

Prif nod yr Eisteddfod yw dathlu diwylliant a'r iaith Gymraeg, ac yn sicr fe lwyddwyd i godi proffil y Gymraeg ar draws y Sir. Mewn gwirionedd bu'r Eisteddfod yn brosiect cymunedol am dair blynedd ac yna gŵyl ar y diwedd. Fe wnaeth y bwrlwm o godi arian cyn ymweliad yr Eisteddfod â Cheredigion sicrhau gwaddol bwysig hefyd. Cadarnhawyd bod y Sir wedi torri record, drwy godi cyfanswm o £463,671, a hynny drwy ymwneud cymunedol. Roedd yr holl ymdrechion i harddu'r Sir ar gyfer ymweliad yr Ŵyl yn atgyfnerthu'r bwrlwm cymunedol hyn; ac mae'n amlwg bod mynychwyr yr Eisteddfod wedi gwerthfawrogi'r 'croeso lliwgar' hwn. Mae'n braf adrodd bod y prosiect 'harddu eich bro' wedi cael ei efelychu yn Eisteddfod Genedlaethol Llŷn ac Eifionydd 2023, gyda'r penwythnos harddu wedi ei drefnu ar gyfer 1-2 Gorffennaf. Roedd yr Ŵyl, presenoldeb anrhydeddus Pentref Ceredigion ar y maes, ynghyd â'r gweithgaredd cymunedol oll yn cyfrannu at weledigaeth Strategaeth Iaith Ceredigion, a hynny drwy gryfhau safle'r Gymraeg mewn cymunedau ar draws y Sir. Bydd Eisteddfod Genedlaethol Ceredigion yn cael ei chofio fel gŵyl deniadol, liwgar, groesawgar a chynhwysol, a oedd yn dathlu'r Gymraeg, ac yn cyflwyno ein diwylliant i gynulleidfa newydd o bob oed a chefndir.

Ceir fwy o fanylion ynghylch gwaddol Eisteddfod Genedlaethol Ceredigion yn Adroddiad Cyflawniad Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-23

Adroddiad Cyflawniad Strategaeth Iaith 2018-23

Mae cyfnod 5 mlynedd y Strategaeth Iaith gyfredol yn dirwyn i ben ac yn unol â gofyniad Safon 146, rydym wedi datblygu adroddiad sy'n asesu cyflawniad y Strategaeth honno. Bydd yr Adroddiad hwn yn cael ei gyflwyno i Bwyllgor Iaith a Cabinet y Cyngor ar y 6ed o Fehefin, ac yna yn cael ei gyhoeddi ar wefan y Cyngor. Mae'r adroddiad mewn dau rhan:

- Adroddiad Adolygu Strategaeth Iaith: sy'n adrodd ar ein dulliau o weithredu, ynghyd a'r dulliau o fesur canlyniadau
- Adroddiad ar Gyflawniad Strategaeth Iaith: sy'n adrodd ar yr holl weithgareddau a drefnwyd er mwyn hybu defnyddio'r Gymraeg.

Er mwyn datblygu'r adroddiad cymerwyd y camau canlynol:

Adrodd ar y Cyflawniadau
Fel rhan o'r broses casglu tystiolaeth, datblygwyd cerdyn adrodd; a hynny er mwyn hwyluso'r gwaith i adrodd ar y camau gweithredu â'r dangosyddion perfformiad. Gofynnwyd i bob aelod o Fforwm Dyfodol Dwyieithog ddarparu adroddiad cynnydd ar eu maes gwasanaeth, gan ddefnyddio'r cerdyn adrodd hwn. Wedi derbyn yr holl dystiolaeth roedd yn bosib datblygu asesiad ar gyflawniad y Strategaeth, a lle bod hynny yn ymarferol bosib adrodd ar ddata.

Data Cyfrifiad
Yn dilyn rhyddhau data Cyfrifiad 2021 ar y 6ed o Ragfyr 2022, rydym wedi bod yn gweithio'n agos gyda'r Gwasanaeth Ymchwil a Pherfformiad, er mwyn cyhoeddi Papur Pwnc sy'n rhoi dadansoddiad mwy manwl o'r data, gan ystyried beth mae hyn yn ei olygu ar gyfer defnydd y Gymraeg yng Ngheredigion. Yn ôl Comisiynydd y Gymraeg y Cyfrifiad yw'r brif ffynhonnell ddata am y Gymraeg yng Nghymru, a chaiff ei ddefnyddio gan Lywodraeth Cymru i asesu cynnydd yn erbyn y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2021.

Fe roddodd y Gwasanaeth Ymchwil a Pherfformiad gyflwyniad ar ddata'r Cyfrifiad fel rhan o agenda Pwyllgor Iaith y Cyngor a Fforwm Dyfodol Dwyieithog. Mae papur pwnc ynghylch data y Cyfrifiad yng Ngheredigion wedi cael ei gyhoeddi ar ein gwefan.
cyfrifiad-2021-adroddiad-pwnc-y-gymraeg.pdf (ceredigion.gov.uk)

Byddwn yn ystyried y data hwn wrth lunio ein Strategaeth Iaith newydd ar gyfer y cyfnod pum mlynedd nesaf.

Arolwg Barn Partneriaid Fforwm Dyfodol Dwyieithog (Ionawr 2022)
Cynhaliwyd arolwg yn ystod Ionawr 2022, i gasglu barn rhanddeiliaid ac i werthuso Fforwm Dyfodol Dwyieithog fel llwyfan i lywio Strategaeth Iaith Ceredigion. Mae'r ymatebion a roddwyd wedi rhoi cipolwg defnyddiol ar gryfderau'r strategaeth a chyfleoedd posibl i gryfhau a datblygu'r strategaeth newydd dros y pum mlynedd nesaf.

Casgliadau Cyflawniad Strategaeth Iaith 2018-23
Mae'n amlwg wrth ddatblygu'r adroddiad, bod gwaith sylweddol wedi'i gyflawni o ganlyniad i weithredu'r strategaeth. Yn ystod oes y Strategaeth, mae nifer o gynlluniau bwriadus wedi mynd i'r afael a cheisio dylanwadu ar ddefnydd yr iaith; ac o ganlyniad o bosib mae statws a lle y Gymraeg wedi cynyddu yng Ngheredigion. Hyn er waethaf y ffaith bod adroddiadau Cyfrifiad 2021 yn nodi bod niferoedd siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion wedi disgyn; fodd bynnag mae canfyddiadau data niferoedd siaradwyr Cymraeg mewn adroddiadau ymchwil eraill sydd ar gael yn fwy cadarnhaol. Wrth adolygu cyrhaeddiad y Strategaeth Iaith hon rydym o'r farn ei bod yn bwysig cydnabod bod cynllunio iaith yn broses tymor hir, ac mae gweithredu er lles y Gymraeg yn cymryd amser i'w feithrin; ond trwy'r gwaith cynllunio mae'r Cyngor yn teimlo'n hyderus bod y Strategaeth Iaith hon wedi gosod y seiliau cywir ar gyfer symud ymlaen i'r cyfnod 5 mlynedd nesaf.

Strategaeth Iaith ar gyfer y cyfnod pum mlynedd nesaf 2024-29
Mae'r gwaith o lunio Strategaeth Iaith newydd wedi dechrau, drwy gynnal gweithdy ar yr 20fed o Fawrth, lle daeth tua 50 o gyfranogwyr ynghyd er mwyn dechrau trafod syniadau i'w cynnwys yn y strategaeth newydd. Yn ystod Eisteddfod Genedlaethol Ceredigion 2023 gweledigaeth y Cyngor oedd hyrwyddo Ceredigion fel lle deniadol ar gyfer:

- Byw
- Dysgu
- Perthyn
- Llwyddo

edi cynyddu 2.2

Bwriedir datblygu ar lwyddiant yr Eisteddfod, gan barhau'r gwaddol a grëwyd yn ystod yr Ŵyl, drwy ddefnyddio'r 4 thema fel meysydd gweithredu penodol yn rhan o'r Strategaeth Iaith newydd. Yn y cyfnod nesaf hwn, byddwn yn trefnu rhagor o sesiynau ymgysylltu er mwyn datblygu'r Strategaeth.

DRAFT

ADRAN 3:

Adrodd ar Proses Gwyno Corfforaethol y Cyngor yn unol â gofynion Safonau 156, 162, 168

Mae'r Cyngor yn falch i adrodd, ni dderbyniodd unrhyw gwyn ynghylch gweithrediad safonau'r Gymraeg yn ystod y flwyddyn adrodd.

Mae'r Cyngor wedi cymryd y camau gweithredu canlynol yn ystod y flwyddyn, er mwyn cydymffurfio gyda'r Safonau sy'n ymwneud â'r weithdrefn gwyno. Mae'r Safonau yn nodi bod rhaid i'r Cyngor roi gwybod i ddefnyddwyr gwasanaeth o'u hawliau wrth gyflwyno cwynion neu bryderon; ac fel eu bod hefyd yn ymwybodol bod modd iddynt gyflwyno cwynion yn eu dewis iaith;

- Mae tudalennau gwe Cwynion Corfforaethol wedi cael eu hadolygu a'u diweddaru, sy'n cynnwys datganiad sy'n nodi bod y Tîm Cwynion Corfforaethol yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg, drwy arddangos y frawddeg ganlynol:
  " Gall cwsmeriaid gyflwyno sylwadau, canmoliaeth neu gwynion yn Gymraeg neu yn Saesneg, yn unol â'u dewis iaith."
  Cwynion Corfforaethol - Cyngor Sir Ceredigion

- Mae'r **Polisi Pryderon a Chwynion Corfforaethol** wedi cael ei adolygu, mae bellach yn hysbysu'r cyhoedd y gallant gyflwyno eu cwynion yn eu hiaith ddewisol. Yn ogystal, os ydynt yn anhapus gyda'r canlyniad neu'r esboniad a ddarparwyd gan y Cyngor, fe allan nhw gyfeirio eu pryderon at Gomisiynydd y Gymraeg.
  Polisi Pryderon a Chwynion Corfforaethol (ceredigion.gov.uk)

- Mae'r **Llyfryn Gweithdrefn Pryderon a Chwynion Corfforaethol** wedi'i ddiweddaru hefyd, ac mae adran 12 yn cyfeirio at y broses sut y bydd y Cyngor yn delio â chwynion a dderbynnir yn Gymraeg, neu mewn perthynas a chwynion ynghylch anfodlonrwydd lefel y gwasanaeth a dderbyniwyd yn Gymraeg.
  Gweithdrefn Pryderon a Chwynion Corfforaethol (ceredigion.gov.uk)

- Mae ffurflen gwyno ar-lein ar gael o'r dudalen Cwynion Corfforaethol, sy'n caniatáu i achwynydd symud yn hwylus o'r dudalen Cymraeg i'r dudalen Saesneg.
  Ffurflen Pryder/Cwyno (office.com)

- Hyfforddiant Cwynion: Mae'r hyfforddiant wedi'i addasu er mwyn rhoi gwybod i staff sut dylid delio â chwynion yn y Gymraeg, neu mewn perthynas ag anfodlonrwydd ar lefel y gwasanaeth a dderbyniwyd yn y Gymraeg.

- Mae tudalen Safonau Iaith Gymraeg ar y Wefan Gorfforaethol yn cyfeirio defnyddiwr y gwasanaeth i'r Tudalennau Gwe Cwynion Corfforaethol.
  Safonau'r Gymraeg - Cyngor Sir Ceredigion

DRAFT

ADRAN 4: Casgliadau

Mae'r adroddiad hwn yn nodi'r cynnydd parhaus mae'r Cyngor yn ei wneud er mwyn cyflawni gofynion Safonau'r Gymraeg ynghyd â chyflwyno'r data penodol yn ystod blwyddyn ariannol 2022-23. Mae'r Cyngor yn gwneud gwelliannau parhaus, ond rydym yn cydnabod bod ffordd i fynd o hyd er mwyn gwarchod statws swyddogol y Gymraeg o fewn y Sir.

Mae'n rhaid cydnabod bod gweithio o bell wedi cynnig cyfleoedd newydd i staff, ond o bosib mae'n cael effaith llai cadarnhaol ar y defnydd o'r Gymraeg. Mae'n bosib iawn y bydd rhai swyddogion ddim yn clywed y Gymraeg, a gall hyn effeithio ar eu hyder i ddefnyddio'r Gymraeg gyda defnyddwyr gwasanaeth. Rydym hefyd wedi colli'r sgwrsio anffurfiol a oedd yn digwydd wrth y llun-gopïwr neu dros baned, a oedd yn sefydlu'r arfer o ddefnyddio'r Gymraeg yn naturiol. Mae gweithio hybrid o fewn y Cyngor wedi'i sefydlu, ac mae nifer o swyddogion yn defnyddio'r cyfle i gymdeithasu, wrth weithio gyda nifer gynyddol o gydweithwyr trwy'r system ddesg dwym.

Mae sawl sector ar draws yr Awdurdod yn ei chael hi'n anodd iawn i recriwtio gweithwyr proffesiynol; er enghraifft mae prinder mawr o weithwyr gofal cymdeithasol proffesiynol sy'n medru'r Gymraeg. Mae'r Cyngor yn ymwybodol iawn o'r pwysigrwydd i sicrhau bod gan y gweithlu'r sgiliau priodol er mwyn darparu'r cynnig rhagweithiol o wasanaeth Cymraeg. Mae un gwasanaeth o fewn y Cyngor er enghraifft wedi mynd ati yn rhagweithiol i ddarparu rhaglen hyfffoddiant drwy'r Brifysgol Agored. At hyn mae'r Cyngor wedi sefydlu nifer o brentisiaethau; oddi ar 2018 mae 18 wedi bod yn rhan o'r cynllun, mae 95% o'r holl brentisiaid hyd yn hyn yn siaradwyr Cymraeg (19 o Siaradwyr Cymraeg / 1 Dysgwr Cymraeg).

Wrth edrych ar y data cyfredol sydd ar gael, nid yw'r nifer o bobl sy'n dewis defnyddio gwasanaethau Cymraeg y Cyngor yn cyfateb â'r nifer sy'n gallu siarad Cymraeg o fewn y Sir. Mae gan Gyngor Sir Ceredigion staff gweithgar ac ymroddedig sy'n siarad Cymraeg ar draws holl wasanaethau'r Cyngor, ac rydym am annog pobl i gysylltu gyda'r Cyngor yn y Gymraeg, ac i ddefnyddio'r gwasanaethau Cymraeg hynny sydd ar gael iddynt.

Cydnabyddir bod y broses o weithredu'r Safonau yn un parhaus, gyda'r nod o sicrhau bod y gofynion yn cael eu prif llifo'n naturiol i waith y Cyngor, a bod gwasanaethau Cymraeg ar gael yn ddiofyn. Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i barhau i gyflawni gwelliannau, ac i weithredu er mwyn gwneud yn siŵr ei fod yn cyrraedd gofynion Safonau'r Gymraeg yn llawn. Mae'r Cyngor yn cydnabod fel rhan o'r adroddiad hwn bod cynnydd wedi ei wneud, ond bod yna welliannau i'w gwneud o hyd, er mwyn gwella darpariaeth cyfrwng Cymraeg ein gwasanaethau.

DRAFT

Yn ystod y cyfnod nesaf o weithredu'r Polisi Iaith byddwn yn anelu at ystyried y meysydd gweithredu canlynol:

- Datblygu Strategaeth Hybu'r Gymraeg ar gyfer y cyfnod 5 myned nesaf, yn unol â Safon 145/146.
- Adolygu Canllaw Asesu Effaith Integredig, er mwyn helpu swyddogion i nodi unrhyw effaith ar y Gymraeg wrth gyflwyno penderfyniadau polisi.
- Datblygu prosiect 'Croeso Ceredigion' mewn ymgais i geisio cymhathu mewnfudwyr; y gwaith yn deillio o Fforwm Dyfodol Dwyieithog.
- Datblygu canllaw ar ddefnydd y Gymraeg ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned
- Adnewyddu tudalennau 'Iaith ar Waith' ar fewnrwyd y Cyngor, cynnwys canllawiau a datblygu deunydd cymorth atodol sydd ei angen i hybu'r Gymraeg ac i gynorthwyo staff i ddefnyddio'r Gymraeg
- Prosiect hyrwyddo ymwybyddiaeth o ddiwylliant a Chymreictod mewn cartrefi preswyl.

DRAFT

Atodiad 1

Trosolwg nifer y staff sydd â sgiliau yn y Gymraeg fesul gwasanaeth:

Sgiliau Siarad a Gwrando: 2022-23

Adran	Nifer staff â sgiliau Cymraeg	Nifer staff heb sgiliau Cymraeg	Canran staff â sgiliau Cymraeg
Gwasanaeth Cyswllt Cwsmeriaid	Cyfanswm: 138 ALTE 5: 54 ALTE 4: 39 ALTE 3: 16 ALTE 2: 17 ALTE 1: 9	3 2%	ALTE 5: 41% ALTE 4: 28% ALTE 3: 11% ALTE 2: 12% ALTE 1: 6%
Gwasanaeth Democrataidd	Cyfanswm: 118 ALTE 5: 43 ALTE 4: 25 ALTE 3: 18 ALTE 2: 12 ALTE 1: 17	2 2%	ALTE 5: 37% ALTE 4: 21% ALTE 3: 15% ALTE 2: 10% ALTE 1: 15%
Gwasanaeth Economi a Menter	Cyfanswm: 215 ALTE 5: 37 ALTE 4: 22 ALTE 3: 33 ALTE 2: 28 ALTE 1: 80	15 7%	ALTE 5: 17% ALTE 4: 10% ALTE 3: 16% ALTE 2: 13% ALTE 1: 37%
Gwasanaeth Cyllid a Chaffael	Cyfanswm: 103 ALTE 5: 25 ALTE 4: 18 ALTE 3: 15 ALTE 2: 25 ALTE 1: 19	1 1%	ALTE 5: 25% ALTE 4: 18% ALTE 3: 13% ALTE 2: 24% ALTE 1: 19%
Gwasanaeth Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol	Cyfanswm: 256 ALTE 5: 53 ALTE 4: 52 ALTE 3: 35 ALTE 2: 45 ALTE 1: 64	7 2%	ALTE 5: 21% ALTE 4: 20% ALTE 3: 14% ALTE 2: 17% ALTE 1: 25%
Gwasanaeth Cyfreithiol a Llywodraethu	Cyfanswm: 21 ALTE 5: 3 ALTE 4: 4 ALTE 3: 8 ALTE 2: 3 ALTE 1: 1	2 10%	ALTE 5: 14% ALTE 4: 19% ALTE 3: 38% ALTE 2: 14% ALTE 1: 5%
Gwasanaeth Pobl a Threfniadaeth	Cyfanswm: 50 ALTE 5: 22 ALTE 4: 8 ALTE 3: 7 ALTE 2: 9 ALTE 1: 3	1 2%	ALTE 5: 44% ALTE 4: 16% ALTE 3: 14% ALTE 2: 18% ALTE 1: 6%
Gwasanaeth Polisi, Perfformiad a Diogelu’r Cyhoedd	Cyfanswm: 59 ALTE 5: 9 ALTE 4: 18 ALTE 3: 11	0	ALTE 5: 15% ALTE 4: 30% ALTE 3: 19% ALTE 2: 17%

DRAFT

	ALTE 2: 10 ALTE 1: 11		ALTE 1: 19%
Gwasanaeth Porth Cymorth Cynnar	Cyfanswm: 263 ALTE 5: 113 ALTE 4: 67 ALTE 3: 31 ALTE 2: 30 ALTE 1: 18	4 2%	ALTE 5: 43% ALTE 4: 25% ALTE 3: 12% ALTE 2: 11% ALTE 1: 7%
Gwasanaeth Porth Cynnal	Cyfanswm: 127 ALTE 5: 30 ALTE 4: 16 ALTE 3: 16 ALTE 2: 30 ALTE 1: 32	3 2%	ALTE 5: 23% ALTE 4: 13% ALTE 3: 13% ALTE 2: 24% ALTE 1: 25%
Gwasanaeth Gofal	Cyfanswm: 331 ALTE 5: 73 ALTE 4: 36 ALTE 3: 68 ALTE 2: 58 ALTE 1: 70	26 8%	ALTE 5: 22% ALTE 4: 11% ALTE 3: 21% ALTE 2: 17% ALTE 1: 21%
Gwasanaeth Ysgolion a Diwylliant	Cyfanswm: 383 ALTE 5: 189 ALTE 4: 31 ALTE 3: 28 ALTE 2: 38 ALTE 1: 89	8 2%	ALTE 5: 50% ALTE 4: 8% ALTE 3: 7% ALTE 2: 10% ALTE 1: 23%
Gwasanaeth Arweinyddiaeth	Cyfanswm:3 ALTE 5: 2 ALTE 4: 0 ALTE 3: 0 ALTE 2: 0 ALTE 1: 1	0 33%	ALTE 5: 67% ALTE 4: 0 ALTE 3: 0 ALTE 2: 0 ALTE 0: 33%

DRAFT

ATODIAD 2: Fframwaith ALTE ar gyfer Cyngor Sir Ceredigion

Datganiadau Medru...

Lefel	Gwrando/Siarad	Darllen	Ysgrifennu
1	• Medru ynganu enwau llefydd ac enwau personol yn gywir. • Medru cyfarch cwsmeriaid mewn derbynfa neu ar y ffôn. • Medru agor a chloi sgwrs.	• Medru deall testun byr ynglŷn â phwnc cyfarwydd pan wedi ei gyfleu mewn iaith syml, e.e. arwyddion elfennol, cyfarwyddiadau syml, cynnwys agenda.	• Medru ysgrifennu enwau personol, enwau llefydd, teitlau swyddi ac enwau adrannau'r Cyngor. • Medru ysgrifennu cais syml i gydweithiwr, e.e. Hwn a hon wedi galw.
2	• Medru deall craidd sgwrs. • Medru derbyn a deall negeseuon syml ar batrymau arferol, e.e. amser a lleoliad cyfarfod, cais am siarad gyda rhywun. • Medru cyfleu gwybodaeth elfennol a chyfarwyddiadau syml. • Medru agor a chau sgwrs a chyfarfod yn ddwyieithog.	• Medru deall y rhan fwyaf o adroddiadau byrion a chyfarwyddiadau arferol o fewn arbenigedd y gwaith, â bod digon o amser wedi ei ganiatáu.	• Medru llunio neges fer syml ar bapur neu e-bost i gydweithiwr o fewn y Cyngor neu gyswllt cyfarwydd y tu allan i'r Cyngor.
3	• Medru deall a chymryd rhan yn y rhan fwyaf o sgyrsiau arferol o ddydd i ddydd yn y swyddfa. • Medru cynnig cyngor i'r cyhoedd ar faterion cyffredinol mewn perthynas â'r swydd, er yn gorfod troi i Saesneg ar gyfer termau technegol neu arbenigol. • Medru cyfrannu i gyfarfod neu gyflwyniad ar faterion cyffredinol mewn perthynas â'r swydd, er yn gorfod troi i Saesneg ar gyfer termau technegol neu arbenigol.	• Medru deall y rhan fwyaf o'r adroddiadau, dogfennau a gohebiaeth y byddai disgwyl eu trafod yng nghwrs arferol y gwaith.	• Medru llunio negeseuon ac adroddiadau anffurfiol at ddefnydd mewnol.
4	• Medru cyfrannu'n effeithiol mewn cyfarfodydd mewnol ac allanol yng nghyd-destun y pwnc gwaith. • Medru deall gwahaniaethau cywair a thafodiaith.	• Medru deall gohebiaeth ac adroddiadau pwnc wedi eu llunio mewn cywair safonol.	• Medru llunio gohebiaeth fusnes, adroddiadau byr, negeseuon e-bost a llenyddiaeth hysbysrwydd gyda chymorth golygyddol.

DRAFT

	• Medru dadlau o blaid ac yn erbyn achos penodol. • Medru cadeirio cyfarfodydd ac ateb cwestiynau o'r Gadair yn hyderus.		
5	• Medru cyfrannu'n rhugl a hyderus yng nghyswllt pob agwedd ar y gwaith beunyddiol, gan gynnwys trafod a chynghori ar faterion technegol, arbenigol neu sensitif. • Medru cyfrannu i gyfarfodydd a darparu cyflwyniadau yn rhugl a hyderus.	• Medru deall adroddiadau, dogfennau ac erthyglau y byddai disgwyl eu darllen yng nghwrs arferol y gwaith, gan gynnwys cysyniadau cymhleth a fynegir mewn iaith astrus.	• Medru llunio gohebiaeth fusnes, adroddiadau byr, negeseuon e-bost a llenyddiaeth hysbysrwydd i safon dderbyniol gyda chymorth cymhorthion iaith. • Medru llunio nodiadau manwl tra'n cymryd rhan lawn mewn cyfarfod.

DRAFT

Eitem Agenda 6

Cyngor Sir Ceredigion

ADRODDIAD I'R: Pwyllgor Iaith

DYDDIAD: 25 Mai 2023

LLEOLIAD: Siambr y Cyngor, a Hybrid

TEITL: Adroddiad Cyflawniad Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-23

PWRPAS YR ADRODDIAD: Asesiad ar y modd y cyflawnwyd Strategaeth Pum Mlynedd Cyngor Sir Ceredigion yn unol â'r gofynion statudol o dan Safonau'r Gymraeg (Safon 146).

CEFNDIR:

Fe sefydlodd Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 fframwaith cyfreithiol i orfodi dyletswyddau ar sefydliadau penodol, gan gynnwys Cyngor Sir Ceredigion i gydymffurfio â safonau mewn perthynas â'r iaith Gymraeg.

- Mae Safon 145 yn gosod dyletswydd ar y Cyngor Sir i ddatblygu a chyhoeddi strategaeth 5 mlynedd sy'n esbonio sut mae'r Cyngor yn bwriadu hybu'r Gymraeg ac hwyluso defnydd y Gymraeg o fewn yr ardal ehangach. Yn rhan o'r Strategaeth mae'n ofynnol gosod targed ar gyfer cynnal neu gynyddu'r nifer o siaradwyr Cymraeg o fewn yr ardal erbyn diwedd y cyfnod 5 mlynedd dan sylw.
- Mae Safon 146 yn ei gwneud yn ofynnol i asesu i ba raddau mae'r Cyngor wedi dilyn y strategaeth honno ac wedi cyrraedd y targed a osodwyd ganddi ar ddiwedd y pum mlynedd.
  Mae cyfnod y Strategaeth gyfredol yn dod i ben yn 2023 ac mae'r adroddiad cyrhaeddiad hwn wedi cael ei baratoi, gyda mewnbwn ein partneriaid.

Mae'r adroddiad mewn dau rhan:

- Adroddiad Adolygu Strategaeth Iaith: sy'n adrodd ar ein dulliau o weithredu, ynghyd â'r dulliau o fesur canlyniadau
- ATODIAD 1: Adroddiad ar Gyflawniad Strategaeth Iaith: sy'n adrodd ar yr holl weithgareddau a drefnwyd er mwyn hybu defnyddio'r Gymraeg

Prif nod Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-23 oedd anelu at gynyddu defnydd o'r iaith ym mhob agwedd ar fywyd y Sir; gosodwyd tri maes strategol i'w gyflawni yn rhan o'r strategaeth:

- Cynyddu sgiliau iaith trigolion Ceredigion
- Cynnal a chynyddu'r cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yng Ngheredigion mewn amrywiol gyd-destunau
- Sicrhau amodau cymdeithasol sy'n galluogi'r Gymraeg i ffynnu yng Ngheredigion

Crynodeb o'r prif gyflawniadau

Mae'n glir o'r adroddiad hwn bod gwaith sylweddol wedi'i gyflawni o ganlyniad i weithredu'r strategaeth. Yn ystod oes y Strategaeth, mae nifer o gynlluniau bwriadus wedi mynd i'r afael a cheisio dylanwadu ar ddefnydd yr iaith; ac o ganlyniad o bosib mae statws a lle y Gymraeg wedi cynyddu yng Ngheredigion.

Rydym hefyd o'r farn bod y sylw cynyddol sydd yn cael ei gosod ar y Gymraeg gan Lywodraeth Cymru, drwy ddeddfwriaeth a pholisïau canolog yn cael effaith gadarnhaol ar lesiant y Gymraeg. Y ddogfen arweiniol ym maes polisi a chynllunio iaith yng Nghymru yw Strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru, sydd wedi gosod targed o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae'r Strategaeth Iaith hwn yn cefnogi gweledigaeth Strategaeth Cymraeg 2050 ar lefel lleol.

Mae'r gwaith ynghlwm wrth Strategaeth Iaith Ceredigion yn ceisio bod yn gynhwysol, fel bod pawb yng Ngheredigion yn teimlo bod yr iaith yn perthyn iddyn nhw, a bod gan bob un rôl i chwarae wrth warchod y Gymraeg ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Y nod yw gweld y Gymraeg yn destun balchder i holl drigolion Ceredigion, yn ddysgwyr y Gymraeg, yn siaradwyr Cymraeg swil, yn siaradwyr rhugl a'r di-Gymraeg.

Dyma rannu ychydig o brif gyflawniadau gweithredu'r Strategaeth Iaith mewn rhifau:

- **210** o ddigwyddiadau ym Mhentref Ceredigion, Eisteddfod Genedlaethol Tregaron 2022, gyda **1,500** o blant wedi cymryd rhan gyda'u hysgol mewn perfformiad o ryw fath ar y maes.
- **71.2%** o blant yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg yng Ngheredigion
- **3** Ysgol wedi cyrraedd lefel Aur Siarter Iaith Ysgolion Ceredigion, **16** Arian a **19** Efydd.
- **3** canolfan trochi iaith ar gyfer hwyrddyfodiaid wedi'u cynnal, ers mis Medi 2022 cyfanswm o 20 disgybl
- Pob sefydliad cyhoeddus sy'n rhan o Fforwm Dyfodol Dwyieithog yn cynnig cyrsiau Cymraeg i'w staff. Cyngor Sir Ceredigion: **65** aelod o staff wedi derbyn y cyfle i ddysgu Cymraeg drwy gynllun Tiwtor Cymraeg y Gweithle; **21** aelod o staff yn siaradwyr newydd drwy fod wedi cwblhau Cwrs Uwch**.**
- **670** o ddysgwyr wedi cofrestru ar gyrsiau dysgu Cymraeg yn y gymuned drwy wasanaeth dysgu Cymraeg Ceredigion-Powys-Sir Gâr: **151** wedi cofrestru ar gyrsiau lefel Uwch neu Hyfedredd
- **62%** o darparwyr gofal plant yn darparu gwasanaeth Cymraeg neu wasanaeth dwyieithog
- **16%** o'r holl alwadau a dderbynnir gan wasanaeth Cwsmeriaid Clic yn Gymraeg
- **2,967** o aelodau gan fudiad yr Urdd yng Ngheredigion; 27 adran ysgol gynradd yn cwrdd pob wythnos: 780 o aelodau yn mynychu
- **713** o aelodau gan fudiad Ffermwyr Ifanc; 18 o glybiau, gyda phob un o'r Clybiau yn gweithredu trwy gyfrwng y Gymraeg.
- **60%** o ddarpariaethau Gwasanaeth Ieuenctid Ceredigion trwy gyfrwng y Gymraeg, a'r gweddill yn ddwyieithog. Cyfradd boddhad 100% gan bobl ifanc ym mhob rhaglen gweithgareddau gwyliau.
- **515** o blant wedi derbyn gwersi nofio cyfrwng Cymraeg / dwyieithog
- **34** o weithgareddau wedi'u hwyluso yn y Gymraeg gan Menter Iaith Cered ar gyfer teuluoedd, plant a phobl ifanc
- **32** o fusnesau yng Ngheredigion wedi gwella eu defnydd o'r Gymraeg drwy gyswllt dwys gyda Menter Iaith Cered o dan gynllun Helo Blod.
- **4** tref wedi cynnal gorymdaith Gŵyl Dewi yn 2023

- **31** o geisiadau wedi cael eu cefnogi drwy gynllun Arfor 1, gyda'r prif amcan o hybu defnydd yr Iaith Gymraeg mewn busnes; 61.7 o swyddi wedi creu: 40.5 swyddi wedi'u diogelu.

Rhai Uchafbwyntiau eraill:

- Hwyluso trefniadau ar gyfer Eisteddfod Genedlaethol lwyddiannus iawn yng Ngheredigion – yr ŵyl wedi amlygu bod y Gymraeg yn iaith ddeinamig, naturiol a pherthnasol i drigolion Ceredigion
- Gwasanaeth Addysg Ceredigion wedi cyhoeddi Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2022-32, ac wedi sefydlu gweithgor i fynd i'r afael â'r cynllun gweithredu.
- Y Gwasanaeth Addysg wedi creu adnoddau ar gyfer annog rhieni a disgyblion i ddilyn addysg cyfrwng Cymraeg.
    - Canllaw a fideo 'Byw a Bod' wedi ei rannu'n eang
    - Llyfryn cymorth geiriau ac ymadroddion defnyddiol Cymraeg ar gyfer rhieni a gwarcheidwaid. Pob Ysgol yn y Sir wedi derbyn stoc o lyfrau.
- Uned Gofal Plant wedi bod yn llwyddiannus wrth hyrwyddo defnydd y Gymraeg o fewn lleoliadau gwarchod plant:
    - Gwarchodwraig Plant o Landysul wedi ennill gwobr Gofalwn Cymru 2021
    - Aelod o staff Meithrinfa Aberporth wedi ennill gwobr Dysgwr y Flwyddyn 2021 drwy gynllun 'Camau'
- Cangen Urdd Ceredigion wedi cyrraedd 4ydd safle ar y bwrdd sgorio ar draws Cymru yn Eisteddfod yr Urdd 2022.
- Mudiad Ffermwyr Ifanc Ceredigion wedi dod i'r brig dros Gymru gyfan wrth gystadlu yn y Sioe Amaethyddol Frenhinol Cymru yn Llanelwedd.
- Cais llwyddiannus i Gronfa Cynnal y Cardi, er mwyn medru bwrw ati i greu Pecyn Croeso Ceredigion, mewn ymdrech i gymhathu mewnfudwyr
- Strategaeth Economaidd Ceredigion (2020-35) wedi'i gyhoeddi, a thrwy hyn datblygu economi ffyniannus sy'n sicrhau bod gan y rhai sy'n siarad Cymraeg yr hyder, y sgiliau a'r cyfleoedd i ddatblygu busnesau, i weithio mewn swyddi o werth uwch, ac i weld Ceredigion fel lle ffyniannus ac egnïol i fyw a gweithio ynddo.
- Sefydlu Grŵp Tasg a Gorffen er mwyn mynd i'r afael â mater tai fforddiadwy
- Cynllun Gweithredu 'Mwy na Geiriau' mewn lle, er mwyn cynyddu defnydd y Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau y Sector Gofal.
- Menter Iaith Cered yn llwyddo i ddenu siaradwyr newydd at y Gymraeg drwy gynnal prosiectau penodol, Cynllun Ar Gered, Prosiect Cymunedol Yr Ardd yn Llandysul, Cerddorfa Iwcadwli ynghyd â chynnal amrywiaeth o foreau coffi.
- Dadansoddi data Cyfrifiad 2021, a goblygiadau hynny ar ddefnydd yr iaith yng Ngheredigion, cyhoeddi adroddiad ar ein gwefan corfforaethol, a rhannu canlyniadau yn eang gyda phartneriaid.
- CAVO yn un o'r Cynghorau Gwirfoddol Sirol cyntaf yng Nghymru i ennill cydnabyddiaeth drwy gynllun Cynnig Cymraeg y Comisiynydd y Gymraeg
- Cyfoeth Naturiol Cymru wedi ennill gwobr Cyflogwr Cymraeg Gwaith y Flwyddyn 2022
- Bwrdd Iechyd Hywel Dda wedi ymrwymo i gynllun Cymraeg Gwaith i ddarparu Cyrsiau Codi Hyder i 100 o'u staff.
- Coleg Ceredigion, wedi gosod polisi lle mae disgwyl i'r holl staff ddilyn rhaglen hyfforddiant mewnol ar gyfer creu dosbarthiadau dwyieithog 'Sylfaen, Gwell Gorau'
- Prifysgol Aberystwyth wedi bod yn buddsoddi mewn datblygiadau mawr er budd defnydd y Gymraeg:

- Ail agor Neuadd Pantycelyn (Medi 2020) yn dilyn buddsoddiad o £16.5miliwn gan gynnig llety o ansawdd ar gyfer hyd at 200 o fyfyrwyr a lleoliad ar gyfer y gymuned.
- Ym Medi 2021 agorwyd Ysgol Gwyddor Filfeddygol cyntaf Cymru ym Mhrifysgol Aberystwyth. Mae'r cwrs yn rhoi cyfle i fyfyrwyr astudio agweddau penodol o wyddor filfeddygol drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Ym mis Medi 2022 croesawyd myfyrwyr nyrsio cyntaf y Brifysgol fydd yn cael eu hyfforddi yn nyrsys Oedolion ac Iechyd Meddwl. Yn ogystal bydd cyfle i fyfyrwyr astudio hanner y cwrs drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Mae gwaith hefyd wedi cychwyn fel rhan o brosiect uchelgeisiol i ail ddatblygu'r Hen Goleg yn ganolfan flaenllaw ar gyfer dysgu, treftadaeth, diwylliant a menter i'r Brifysgol, i'n cymuned ac i Gymru erbyn 2024.

Ystyried y Targed: Cynyddu Nifer y Siaradwyr Cymraeg:

Gosododd Strategaeth Iaith Ceredigion darged i gynyddu canran siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion o 47.5% i 48.5%, sef rhyw 1,500 yn fwy o siaradwyr Cymraeg erbyn 2023. Roedd y targed hwn yn seiliedig ar alluoedd iaith Gymraeg disgwyliedig y boblogaeth erbyn 2023 ynghyd â nifer y siaradwyr Cymraeg sy'n gadael addysg cyfrwng Cymraeg.

Y prif ddull o fesur nifer y siaradwyr Cymraeg yw data'r Cyfrifiad bob degawd. Rhaid adrodd bod canlyniadau Cyfrifiad 2021 yn fater o siom i Geredigion ar yr olwg gyntaf, roedd ychydig o dan hanner y boblogaeth yn datgan eu bod yn gallu siarad Cymraeg, 45.3% (31,678), roedd hyn yn ostyngiad o 3,286 o bobl ers y Cyfrifiad diwethaf yn 2011, neu gostyngiad o 2.0%. Mae'r gostyngiad hwn hefyd wedi bod yn batrwm dros y degawdau diwethaf, er bod y cyflymdra gostyngiad wedi arafu dros y ddegawd diwethaf.

Fodd bynnag, er bod gostyngiad cyffredinol yn y canran a'r nifer o siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion, mae'r gyfran o oedolion sydd yn medru Cymraeg (cohort 16-44 mlwydd oed) wedi cynyddu 2.2% ers Cyfrifiad 2011. Mae hyn yn duedd positif newydd, sydd o bosib yn awgrymu bod cynnydd yn cael ei wneud wrth gadw'r siaradwyr Cymraeg yma yng Ngheredigion.

Mae Ceredigion yn parhau i gael ei ystyried fel un o gadarnleoedd y Gymraeg, ac mae'n Sir allweddol o ran cynllunio twf a ffyniant yr iaith. Yn ôl adroddiadau Cyfrifiad 2021, parhaodd Ceredigion fel yr awdurdod lleol gyda'r drydedd gyfran fwyaf o siaradwyr Cymraeg 3 oed a throsodd yn genedlaethol (45.3% o drigolion), y tu ôl i Wynedd (64.4% o drigolion) ac Ynys Môn (55.8%).

Rhaid nodi bod angen gofal wrth ddehongli data'r Cyfrifiad gan fod y darlun yn un cymhleth iawn. Nid yw data'r Cyfrifiad yn mesur y gwahanol lefelau o hyder wrth ddefnyddio'r iaith nac amlder defnyddio'r Gymraeg, nad ychwaith unrhyw deimladau o ran perthyn i'r Gymraeg. Mae'r wybodaeth am sgiliau Cymraeg yn y cyfrifiad yn seiliedig ar hunanasesiad person o'u gallu, ac mae pobl yn medru bod yn ddi-hyder neu'n swil wrth nodi eu galluoedd.

At hyn mae'n bwysig nodi wrth ystyried y ffigurau hyn bod Cyfrifiad 2021 wedi cael ei gynnal yn ystod pandemig COVID-19 (21 Mawrth 2021). Roedd hyn yn dilyn cyfnodau clo, dysgu o bell i blant, ac roedd llawer o bobl yn gweithio gartref. Nid yw'n hysbys sut y gallai'r pandemig fod wedi effeithio ar ymateb pobl i'r cwestiwn yng nghylch eu gallu yn y Gymraeg neu eu canfyddiad ynghylch sgiliau Cymraeg pobl eraill. Mae'n bosib iawn bod mwy yn medru siarad rhywfaint o Gymraeg, ond wrth hunan asesu eu sgiliau yn y Gymraeg, roeddent yn teimlo'n

swil ac yn ddihyder i nodi hynny. Mewn rhai achosion, yn enwedig i blant, roedd gallu Cymraeg yn cael ei gofnodi gan berson arall, er enghraifft, rhiant neu warchodwr.

Mae Comisiynydd y Gymraeg wedi cyhoeddi: *Dogfen Gyngor ar Asesu Cyrhaeddiad y Strategaethau 5 mlynedd Awdurdodau Lleol,* ac ynddo nodir mae y Cyfrifiad yw'r brif ffynhonnell ddata am y Gymraeg yng Nghymru, a chaiff ei ddefnyddio gan Lywodraeth Cymru i asesu cynnydd yn erbyn y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2021. Fodd bynnag mae'r ddogfen hefyd yn darparu gwybodaeth gyfredol am fethodoleg a ffynonellau data eraill y gellid eu defnyddio er mwyn asesu i ba raddau mae'r Strategaeth wedi llwyddo i gyrraedd y targedau a osodwyd. Ceir gwybodaeth ynghylch canfyddiadau rhai o'r arolygon hynny yn rhan o'r adroddiad hwn.

Mae angen tynnu sylw bod y data ynghylch nifer siaradwyr Cymraeg yn llawer mwy optimistaidd yn yr arolygon eraill hyn sydd ar gael; er enghraifft mae Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth yn dynodi bod canran y siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion wedi bod yn codi. Yn y flwyddyn 2014 datgelodd yr Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth bod 52.7% o boblogaeth Ceredigion yn medru siarad Cymraeg, a gwelwyd hwn yn codi i 60.9% erbyn 2020. Yn 2022 yn ôl yr Arolwg hwn roedd nifer siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion yn 57.45%. Felly, yn ôl yr arolwg hwn mae lefelau nifer y siaradwyr Cymraeg dal i fod yn uwch yng Ngheredigion na'r canran a welwyd yng Nghyfrifiad 2021. Er mae data'r Cyfrifiad ydy'r data mwyaf gwyddonol a dibynadwy, dim ond bob 10 mlynedd mae'r Cyfrifiad yn cael ei gynnal, felly mae'n bwysig i edrych ar ddata gwahanol hefyd, er mwyn medru edrych ar dueddiadau.

Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn cynnal arolwg ar y gwahanol ddata sy'n bodoli ar gyfer mesur nifer y siaradwyr Cymraeg, ac yn ceisio datrys pam bod y canlyniadau mor wahanol i'w gilydd.

Ynghlwm wrth y gwaith o ddatblygu Cynllun Busnes Lefel 1 y Gwasanaeth Democrataidd eleni, byddwn yn gweithio gyda'r Gwasanaeth Polisi a Pherfformiad i ddatblygu mesurau perthnasol y byddwn yn gallu monitro'n reolaidd.

Casgliadau:

Er bod y Sir yn gyforiog o weithgareddau, mae canlyniadau Cyfrifiad 2021 wedi gosod nifer o heriau o'r newydd i Geredigion. Mae ymateb i'r heriau hynny, lliniaru'r risgiau sy'n wynebu'r Gymraeg a sicrhau hyfywedd y gymuned iaith Gymraeg yn golygu cynllunio ieithyddol trwyadl. Hyn oll er mwyn ceisio gwyrdroi'r tueddiadau, gan atal unrhyw ddirywiad pellach yn y nifer sy'n siarad y Gymraeg, ac yn ei defnyddio yng Ngheredigion.

Mae cynaliadwyedd yr iaith Gymraeg yn ddibynnol ar y broses o gryfhau cymunedau Cymraeg, a hynny trwy ddarparu digon o gyfleoedd addysgol, diwylliannol a chymdeithasol i ddefnyddio'r iaith o ddydd i ddydd. Yn unol â'r Strategaeth Iaith hon, bydd y gwaith ar gyfer y Strategaeth Iaith am y pum mlynedd nesaf hefyd yn mynd i'r afael a chreu'r amgylchiadau cywir hyn, er budd ffyniant y Gymraeg.

Wrth ddatblygu Strategaeth Iaith newydd ar gyfer y cyfnod 5 mlynedd nesaf, bydd angen i wasanaethau'r Cyngor ynghyd â phartneriaid allweddol ymrwymo i weithio gyda'i gilydd, yn galetach nag erioed o'r blaen, i hyrwyddo ac annog y defnydd o'r Gymraeg ym mhob agwedd o fywyd cymdeithasol ac economaidd y sir; hyn er mwyn gwyrdroi unrhyw ostyngiadau pellach

yn nifer y siaradwyr Cymraeg. At hyn bydd angen ymrwymiad ar lefel Strategol gan bob sefydliad partner i sicrhau canlyniad boddhaol.

Wrth adolygu cyrhaeddiad y Strategaeth Iaith hon mae'n bwysig cydnabod bod cynllunio iaith yn broses tymor hir, ac mae gweithredu er lles y Gymraeg yn cymryd amser i'w feithrin; fodd bynnag mae'r Cyngor yn teimlo'n hyderus bod y Strategaeth Iaith hon wedi gosod y seiliau cywir ar gyfer symud ymlaen i'r cyfnod 5 mlynedd nesaf.

ARGYMHELLIAD:

Aelodau'r Pwyllgor Iaith i dderbyn yr adroddiad, ac yn argymell cyflwyno'r Adroddiad i'r Cabinet ar gyfer cymeradwyaeth, ac er gwybodaeth yng nghyfarfod Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion.

Enw Cyswllt:	Carys Lewis Morgan
Swydd:	Swyddog Polisi Iaith
Dyddiad yr Adroddiad:	25 Mai 2023

Adroddiad Adolygiad

Strategaeth laith Ceredigion

2018-23

Awdur: Carys Lewis Morgan

Dyddiad cymeradwywyd gan Fforwm Dyfodol Dwyieithog: 25 Mai 2023
Dyddiad cymeradwywyd gan Cabinet: 6 Mehefin 2023
Dyddiad Cyhoeddi:

Cyflwyniad:

Dyma gyflwyno adroddiad sy'n adolygu Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-2023, ac yn asesu i ba raddau y mae'r Cyngor wedi bodloni gofynion Safonau'r Gymraeg rhif 145 a 146.

Cafodd Strategaeth Iaith Ceredigion ei ddatblygu fel ymateb i un o ofynion Safonau'r Gymraeg, yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn gosod statws statudol i'r iaith Gymraeg, ac mae'n gosod yr egwyddor:

- Yng Nghymru, ni ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r iaith Saesneg
- Dylai pobl yng Nghymru allu byw eu bywydau trwy gyfrwng y Gymraeg os ydyn nhw'n dewis gwneud hynny.

<u>Gofyniad Safonau'r Gymraeg ar Gyngor Sir Ceredigion</u>

Safonau Iaith rhif 145 ac 146 sy'n gosod y ddyletswydd ar Awdurdodau Lleol i ddatblygu Strategaeth Iaith. Dyma'r gofyniad:

Safon 145:

Rhaid ichi lunio, a chyhoeddi ar eich gwefan, strategaeth 5 mlynedd sy'n esbonio sut yr ydych yn bwriadu mynd ati i hybu'r Gymraeg ac i hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn ehangach yn eich ardal; a rhaid i'r strategaeth gynnwys (ymysg pethau eraill) -
(a) targed (yn nhermau canran y siaradwyr yn eich ardal) ar gyfer cynyddu neu gynnal nifer y siaradwyr Cymraeg yn eich ardal erbyn diwedd y cyfnod o 5 mlynedd o dan sylw,
(b) datganiad sy'n esbonio sut yr ydych yn bwriadu cyrraedd y targed hwnnw

Safon 146

Bum mlynedd ar ôl cyhoeddi strategaeth yn unol â safon 145 rhaid ichi -
(a) asesu i ba raddau yr ydych wedi dilyn y strategaeth honno ac wedi cyrraedd y targed a osodwyd ganddi
(b) cyhoeddi'r asesiad ar eich gwefan, gan sicrhau ei fod yn cynnwys yr wybodaeth a ganlyn:
(i) nifer y siaradwyr Cymraeg yn eich ardal, ac oedran y siaradwyr hynny;
(ii) rhestr o'r gweithgareddau a drefnwyd gennych neu a ariannwyd gennych yn ystod y 5 mlynedd flaenorol er mwyn hybu defnyddio'r Gymraeg

Nod yr adolygiad hwn yw asesu i ba raddau y mae'r Cyngor wedi bodloni gofynion Safonau'r Gymraeg rhif 145 a 146

DRAFT

Cynnwys

Adran 1	Crynodeb	4
Adran 2	Deddfwriaeth a Chyd-destun Polisi	5
Adran 3	Crynodeb o'r cyflawniadau. [Adroddiad llawn yn Atodiad 1]	9
Adran 4	Targed a Mesur Perfformiad	19
Adran 5	Adborth gan Bartneriaid	28
Adran 6	Casgliadau	32
Atodiad 1	Adroddiad llawn ar y Cyflawniadau	

DRAFT

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg, ac mewn ieithoedd a fformatau eraill ar gais.
This document is available in English, and in other languages and formats on request.

PENAWDAU ALLWEDDOL
Cyfrifiad 2021

31,678
o siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion
(Mawrth 2021)

45.3%
o boblogaeth Ceredigion yn nodi eu bod yn medru siarad Cymraeg

2.0
gostyngiad pwynt canrannol yng nghyfran y siaradwyr Cymraeg ers 2011

-3,286
siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion ers 2011

59.0%
Yn medru siarad Cymraeg yn AGEHI Aberaeron, y gyfran uchaf o siaradwyr Cymraeg ar draws y Sir
(Yr isaf yw AGEHI Penglais 1 19.7%)

Dadansoddiad sgiliau

Siarad Cymraeg – 45.3%
Medru siarad, darllen ac ysgrifennu Cymraeg – 37.3%
Dim sgiliau Cymraeg – 43.6%

46.7%
o breswylwyr Ceredigion yn meddwl am eu hunain fel Cymry yn unig
(Mae hyn wedi cynyddu 0.1 pwynt canran ers Cyfrifiad 2011)

Dadansoddiad yn ôl oedran

3-15 – 71.8%
16-64 – 42.4%
65+ - 39.9%

DRAFT

ADRAN 1

Crynodeb

Cafodd Strategaeth Iaith Ceredigion ei chyhoeddi yn gynnar yn 2018, yn dilyn cyfres o grwpiau ffocws ac ymgynghoriad cyhoeddus. Er mwyn cyflawni'r Strategaeth, cymerwyd camau i ddiwygio aelodaeth grŵp partneriaeth y Gymraeg yng Ngheredigion, gan ehangu'r aelodaeth a chryfhau Fforwm Dyfodol Dwyieithog Ceredigion. Mae'r Fforwm wedi bod yn cwrdd yn rheolaidd oddi ar cyhoeddi'r Strategaeth, er mwyn mynd i'r afael â'r gofynion.

Caiff y Fforwm ei gadeirio gan yr Aelod Cabinet sydd â chyfrifoldeb am Ddiwylliant, Hamdden a Gwasanaethau Cwsmeriaid sydd hefyd yn Gadeirydd Pwyllgor Iaith y Cyngor. Mae'r Grŵp yn cynnwys Swyddogion o'r Cyngor, cynrychiolwyr o sefydliadau cyhoeddus y Sir, ynghyd a'r sefydliadau hynny sy'n gweithio er mwyn hyrwyddo defnydd y Gymraeg ar draws y Sir. Mae pob sefydliad wedi ymrwymo i gyflawni'r cynllun gweithredu.

Prif nod Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-23 oedd anelu at ehangu'r defnydd o'r iaith ym mhob agwedd ar fywyd y Sir, a cheisio cynyddu'r nifer sy'n ei siarad unwaith yn rhagor. Gosodwyd tri maes strategol i'w gyflawni yn rhan o'r strategaeth:

- Cynyddu sgiliau iaith trigolion Ceredigion
- Cynnal a chynyddu'r cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yng Ngheredigion mewn amrywiol gyd-destunau
- Sicrhau amodau cymdeithasol sy'n galluogi'r Gymraeg i ffynnu yng Ngheredigion

Er mwyn cyflawni'r nodau strategol hyn, mae'r Cyngor ynghyd â sefydliadu partner wedi bod yn gweithio i gyflawni cynllun gweithredu. Caiff y camau gweithredu eu hadolygu'n gyson yn Fforwm Dyfodol Dwyieithog, a darperir adroddiadau cryno yn rhan o Adroddiad Monitro Safonau'r Gymraeg yn flynyddol at sylw Comisiynydd y Gymraeg.

Mae'r adroddiad mewn dau rhan:

- Adroddiad Adolygu Strategaeth Iaith: sy'n adrodd ar ein dulliau o weithredu, ynghyd â'r dulliau o fesur canlyniadau
- ATODIAD 1: Adroddiad ar Gyflawniad Strategaeth Iaith: sy'n adrodd ar yr holl weithgareddau a drefnwyd er mwyn hybu defnyddio'r Gymraeg.

Yn yr adroddiad darperir eglurder o ran gweithrediad y Strategaeth Iaith mewn cyd-destun Polisïau Cenedlaethol a Lleol, gweler **Adran 2.** Yn **Adran 3,** cyflwynir adroddiad cryno ynghylch cyflawniad y Strategaeth Iaith, gan gynnwys adroddiad llawn ar yr holl weithgareddau a drefnwyd yn **Atodiad 1.**

Hefyd, yn rhan o'r adroddiad hwn, rydym wedi bod yn casglu ynghyd y data sydd ar gael er mwyn ceisio cynnig dadansoddiad ynghylch sefyllfa'r Gymraeg yng Ngheredigion. Rhyddhawyd adroddiadau cynnar Cyfrifiad 2021 ynghylch niferoedd sy'n medru'r Gymraeg ar draws Cymru ar y 5ed o Ragfyr 2022. Ceir adroddiad ar sefyllfa'r Gymraeg yng Ngheredigion yn **Adran 4.**

At hyn er mwyn adolygu cyrhaeddiad y Strategaeth ynghyd â threfniadau cylch gwaith Fforwm Dyfodol Dwyieithog rydym wedi cynnal archwiliad pen-desg ymysg ein holl bartneriaid. Mae'r gwaith hwn wedi ein helpu i asesu i ba raddau mae'r Strategaeth Iaith wedi llwyddo, wedi atgyfnerthu trefniadau Fforwm Dyfodol Dwyieithog fel ffordd o arwain y gwaith; ac wedi helpu ar gyfer cynllunio ar gyfer y Strategaeth Iaith nesaf am y cyfnod 5 mlynedd sydd i ddod. Ceir crynodeb o'r gwaith hwn yn **Adran 5.**

DRAFT

ADRAN 2

Yn yr adran hon ceir disgrifiad sut mae'r Strategaeth Iaith Gymraeg yn cyd-fynd gyda Polisïau Cenedlaethol a Lleol eraill.

Deddfwriaeth a Chyd-destun Polisi

Mae Strategaeth Iaith Cyngor Sir Ceredigion yn ofyniad statudol penodol sy'n deillio o Reoliadau Safonau'r Gymraeg, Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, ond mae hefyd yn bodoli mewn cyd-destun polisi a deddfwriaeth ehangach – yn genedlaethol ac yn sirol.

Y ddogfen arweiniol gyfredol ym maes polisi a chynllunio iaith yng Nghymru yw *Cymraeg 2050, Strategaeth y Gymraeg* a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru. *Mae Strategaeth Ia*ith Ceredigion yn cydnabod ei pherthynas ag amcanion strategaeth Llywodraeth Cymru, Cymraeg 2050, ynghyd a'i gweithrediad. Hyn, ochr yn ochr â Chynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Cyngor Sir Ceredigion; a'r gwaith cymunedol i hwyluso defnydd y Gymraeg drwy rhaglen waith y Fenter Iaith Cered.

Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Fe sefydlodd Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 fframwaith gyfreithiol sy'n gorfodi sefydliadau cyhoeddus i gydymffurfio a set o safonau (Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015), sy'n gosod sut y dylid bwrw ati i ddarparu, trefnu a hwyluso defnydd y Gymraeg. Mae Safon 145 a 146 yn nodi ei bod yn ofynnol i Awdurdodau Lleol, gan gynnwys Cyngor Sir Ceredigion weithredu Strategaeth Iaith, er mwyn hybu defnydd y Gymraeg yn ehangach.

Gweledigaeth Llywodraeth Cymru:
Cymraeg 2050 miliwn o siaradwyr Cymraeg.

Mae gweithredu Strategaeth Iaith Ceredigion yn cyfrannu at weledigaeth hirdymor Llywodraeth Cymru yn ei strategaeth Cymraeg 2050. Gellir darllen Strategaeth Cymraeg 2050 yn llawn drwy ddilyn y ddolen: Cymraeg 2050: strategaeth y Gymraeg | LLYW.CYMRU

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi Strategaeth y Gymraeg, ar gyfer hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg ymhob agwedd o fywyd bob dydd. Gweledigaeth Llywodraeth Cymru yw gweld yr iaith Gymraeg yn ffynnu yng Nghymru. Mae gan 'Cymraeg 2050' ddau brif darged:

- nifer y siaradwyr Cymraeg i gyrraedd 1 miliwn erbyn 2050
- canran y boblogaeth sy'n siarad Cymraeg bob dydd, ac sy'n gallu siarad mwy nag ychydig eiriau o Gymraeg, i gynyddu o 10% (yn 2013 i 2015) i 20% erbyn 2050

Mae'n rhaid cydnabod bod y byd wedi newid cryn dipyn ers cyhoeddi 'Cymraeg 2050'; mae'r Deyrnas Unedig wedi gadael yr Undeb Ewropeaidd ac mae COVID-19 yn dal i fod o gwmpas; ac yn sicr mae effaith y pandemig yn amlwg o fewn ein cymunedau. Wrth gwrs mae hyn oll yn cyflwyno amrywiol heriau i'r iaith Gymraeg.

DRAFT

Wrth gyhoeddi rhaglen waith o'r newydd Cymraeg 2050 ar gyfer 2021 i 2026, dywedodd Jeremy Miles AS, Gweinidog y Gymraeg ac Addysg:
"*Mae ein gweledigaeth ni'n un eangfrydig a chynhwysol. Ry'n ni eisiau creu dinasyddion dwyieithog sy'n hyderus i ddefnyddio Cymraeg ym mhob rhan o fywyd bob dydd. Yn syml, ry'n ni am i bawb yng Nghymru deimlo bod yr iaith yn perthyn i bob un ohonon ni.....*
.....Mae cynllunio'n greiddiol i'r Rhaglen hon. Mae'n rhaid cynllunio'n ofalus a chyda phendantrwydd er mwyn gallu cynyddu'r nifer o blant ac oedolion sy'n dysgu Cymraeg. Mae'n rhaid cynyddu'r cyfleoedd sydd ar gael i bobl ddefnyddio'u sgiliau, ac mae'n rhaid i ni osod cyd-destunau sy'n golygu bod pobl yn gallu defnyddio'r iaith gyda'i gilydd, a hynny mewn cymunedau daearyddol neu rithiol, gweithleoedd, mannau cymdeithasol ac o fewn rhwydweithiau."

Mae cyflawni gweithredoedd Strategaeth Iaith Ceredigion yn anelu at gynyddu nifer o siaradwyr Cymraeg a'r nifer sy'n defnyddio'r Gymraeg yng Ngheredigion, ac yn ei dro bydd hyn yn helpu i wneud y cyfraniad yn lleol tuag at weledigaeth Llywodraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn y flwyddyn 2050.

Ymateb Llywodraeth Cymru i Effaith Covid 19 ar y Gymraeg

Mae pandemig Covid-19 wedi cael effaith pellgyrhaeddol ar ein bywydau, ac wedi ein gorfodi i wneud pethau mewn dulliau gwahanol; mae hefyd wedi cael effaith ar ddefnydd y Gymraeg yn y gweithle ac o fewn ein cymdogaethau. Fe wnaeth Fforwm Dyfodol Dwyieithog ddatblygu adroddiad "*Cyfleoedd i Ddefnyddio'r Gymraeg yn Ystod y Cyfnod Clo"* (Medi 2020) a gwelwyd bod y cyfnod clo, yr encilio cyhoeddus, a'r diffyg cymdeithasu diwylliannol wedi cael effaith ar ein defnydd o'r iaith Gymraeg. Yn ystod y cyfnod hwn roedd nifer fawr o bersonau heb weld, clywed nac wedi siarad Cymraeg am gyfnodau hir iawn, a gafodd effaith niweidiol iawn ar ddefnydd yr iaith Gymraeg.

Yn sgil y pandemig, sefydlodd Gweinidog y Gymraeg a Chysylltiadau Rhyngwladol (teitl y Gweinidog ar y pryd) is-grŵp i ganolbwyntio ar effaith Covid-19 ar elfennau gwahanol o Cymraeg 2050. Yn y rhagair nodwyd
"*Mae pandemig y coronafeirws wedi cael effaith enfawr ar sut rydym yn ymwneud â phobl eraill yn ein cymunedau. Mae hefyd wedi gwneud i ni feddwl am sut y gallai hyn effeithio ar grwpiau cymunedol Cymraeg, sy'n allweddol o ran galluogi pobl i siarad Cymraeg gyda'i gilydd."*

Cyhoeddodd y Llywodraeth ei hymateb i effaith Covid-19 ar y Gymraeg ym mis Gorffennaf 2021, ac roedd nifer o argymhellion yn cynnwys rhai yn ymwneud â strategaethau hyrwyddo awdurdodau lleol, fel a ganlyn:
"Dylai'r Awdurdodau Lleol (ALl) roi llais cryf i fudiadau cymunedol Cymraeg wrth gynllunio a gweithredu eu strategaethau hybu iaith. Dylid plethu at ei gilydd Strategaethau Hybu, Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg a Fforymau Sirol y Mentrau Iaith gyda'r mudiadau cymunedol Cymraeg."

Yng Ngheredigion rydym yn anelu at ddod a'r holl strategaethau hwyluso a hyrwyddo'r Gymraeg o dan faner Fforwm Dyfodol Dwyieithog, sy'n cwrdd yn chwarterol ac yn cael ei gadeirio gan y Cynghorydd sydd â chyfrifoldeb dros y Gymraeg a Diwylliant. Mae'r aelodaeth y Fforwm yn cynnwys sefydliadau cyhoeddus y Sir, yn ogystal â'r mudiadau hynny sy'n gweithredu dros y Gymraeg o fewn y Sir.

Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2022-2032 (CySGA)

Mae Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg Ceredigion yn cydymffurfio â Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019. Mae'r rheoliadau hynny yn nodi y dylid cynllunio'n strategol ar gyfer meysydd allweddol er mwyn datblygu a chryfhau'r Gymraeg, megis mwy o gyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol gyd-destunau yn yr ysgol.

Yn ystod cyfarfod Cabinet a gynhaliwyd yn rhithiol ar 22 Chwefror 2022, cymeradwyodd Aelodau'r Cabinet gynnwys Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2022-32. Dywedodd yr Aelod Cabinet â chyfrifoldeb dros Ysgolion, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau, Cymorth ac Ymyrraeth ar y pryd:
"*Mae cymeradwyo'r cynllun heddiw yn garreg filltir bwysig i'n helpu i osod sylfaen ragorol i'n disgyblion wrth siarad a chyfathrebu yn Gymraeg. Bydd yn cynyddu dewis y disgybl i ddilyn trywydd cwbl ddwyieithog drwy weddill ei yrfa addysgol ac wrth wynebu byd gwaith a bywyd cymdeithasol yn y dyfodol. Ar yr un pryd, bydd y cymunedau o amgylch ein disgyblion a'n hysgolion yn elwa o'r ymdrech gynyddol hon i gryfhau'r Gymraeg yng Ngheredigion fel iaith gymunedol."*

Mae'r Cyngor yn cydnabod y bydd y system addysg a'r CySGA yn chwarae rhan allweddol wrth sicrhau twf yr iaith o fewn y Sir. Mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2022-32 yn amlinellu'r amcanion allweddol i gyflawni hyn. Erbyn mis Medi 2032, dyhead Cyngor Sir Ceredigion yw y bydd pob disgybl yn ysgolion yr awdurdod yn derbyn addysg drochi cyfrwng Cymraeg hyd nes y bydd yn saith oed. Ym mis Medi 2020 nodwyd bod 72.9% o ddisgyblion Blwyddyn 1 ysgolion Ceredigion yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg.
Erbyn 2032, dyhead Cyngor Sir Ceredigion yw bod y targed o 87% (Ystod Uchaf) a awgrymwyd gan Lywodraeth Cymru yn cael ei ragori ymhellach i 100%.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
Mae gweithrediad y Strategaeth Iaith hefyd yn cyfrannu at un o'r nodau llesiant y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yng Ngheredigion, sef *Cymru a diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu*

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 hefyd wedi gosod cyd-destun polisi pwysig i'r Gymraeg. Mae'r Ddeddf wedi creu Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus Ceredigion sy'n gyfrifol am lunio Cynlluniau Gwasanaeth Cyhoeddus ar draws y Sir. Mae'r cynlluniau o fewn y Ddeddf wedi eu gosod ar sail chwech thema ac yn hyrwyddo:

- Cymru lewyrchus,
- Cymru gydnerth,
- Cymru iachus,
- Cymru sy'n fwy cyfartal,
- Cymru o gymunedau cydlynus,
- Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu.

Golyga'r thema olaf hynny creu,
"Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden".

Mae'r dystiolaeth yn yr adroddiad hwn yn dangos bod Strategaeth Iaith Ceredigion yn cyfrannu'n adeiladol tuag at gyflawni'r thema hwn yng Ngheredigion. [Gweler hefyd Atodiad 1, syn nodi cyflawniad y Strategaeth dros y pum mlynedd diwethaf]

Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022

Mae'n ofynnol i bob Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) gynhyrchu Asesiad o Lesiant Lleol unwaith bob pum mlynedd o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Ei ddiben yw cael darlun cynhwysfawr o gyflwr llesiant pobl a chymunedau lleol Ceredigion, wedi'i ystyried ar draws y pedwar piler llesiant – ffactorau economaidd, amgylcheddol, cymdeithasol a diwylliannol. Isod, darperir crynodeb yng nhyd-destun yr iaith Gymraeg yng Ngheredigion. Gellir darllen yr asesiad llawn drwy ddilyn y ddolen:
Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022

Beth ydym wedi ei ddysgu o'r Asesiad yng nghyd-destun yr iaith Gymraeg yng Ngheredigion:

Dechreuad Newydd

- Mae galw am ddarpariaeth Gofal Plant yng Ngheredigion yn enwedig yng ngogledd, canol a de'r Sir, yn enwedig darpariaeth cyfrwng Cymraeg.
- Mae sicrhau bod siaradwyr Cymraeg yn trosglwyddo'r iaith i lawr y cenedlaethau a bod plant yn cael y cyfleoedd i gymdeithasau yn iaith eu hardal leol yn hanfodol i'w les a goroesiad yr iaith Gymraeg.

Plentyndod

- Mae system addysg Ceredigion yn un o'r cryfaf yng Nghymru ac un o asedau sylfaenol y sir. Mae'r sgil bywyd ychwanegol o addysg cyfrwng Cymraeg yn cael effaith ar bob agwedd o lesiant

Ieuenctid

- Er bod pryderon o gwmpas gostyngiad yn y nifer sydd yn siarad Cymraeg tu allan i osodiadau addysgedig mewn bywyd dydd i ddydd, roedd canlyniadau ein harolwg yn dangos bod cysylltiad cryf i'r iaith Gymraeg a diwylliant o fewn pobl ifanc, ac awydd i ofalu am hyn ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Oedolion

- Mae'r nifer o bobl sydd yn mynychu neu gyfranogi mewn gweithgareddau ym maes y celfyddydau, diwylliant neu dreftadaeth yn gostwng yng Ngheredigion. Er y gostyngiad mewn niferoedd, mae ein harolwg llesiant yn dangos bod pobl yn gwerthfawrogi'r rôl mae'r celfyddydau a diwylliant yn chwarae yn ei bywydau.
- Mae'r gostyngiad yn y nifer o siaradwyr Cymraeg yn un o'r heriau mwyaf i ddiwylliant cymdeithasol ac economaidd Ceredigion. Mae darparu cyfleoedd i ddysgu Cymraeg neu wella sgiliau Cymraeg yn hanfodol, ynghyd a'r mentrau cyfredol i hybu defnydd yr iaith Gymraeg.
- Mae gan breswylwyr Ceredigion awydd cryf i gefnogi busnesau lleol a phrynu cynnyrch lleol.
- Mae angen cryfhau'r economi er mwyn denu busnesau newydd a thyfu busnesau presennol, creu mwy o gyfleoedd swyddi gyda thâl gwell, darparu cyfleoedd i bobl ifanc i aros yn y Sir, a chynyddu enillion cyfartalog y Sir i gymharu â Chymru gyfan.

DRAFT

Pobl Hŷn

- Mae gan Geredigion boblogaeth sy'n heneiddio. Mae'n debygol bydd hyn yn rhoi straen arwyddocaol ar ein gwasanaethau cyhoeddus (yn benodol ein gwasanaeth iechyd lleol) ac ein marchnad lafur lleol.

  Mae Fframwaith Strategol Llywodraeth Cymru 'Mwy na Geiriau', ar gyfer gwasanaethau Cymraeg mewn iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol yn nodi "*dim ond trwy gyfrwng y Gymraeg y gall llawer o bobl gyfathrebu eu hangen am ofal yn effeithiol. I lawer o siaradwyr Cymraeg mae'n rhaid i'w gallu i ddefnyddio eu hiaith eu hunain gael ei weld fel elfen greiddiol o ofal, yn hytrach nag fel rhywbeth dewisol. Mae llawer o ddefnyddwyr gwasanaeth yn fregus iawn, felly nid yw'n deg gosod cyfrifoldeb arnynt hwy i ofyn am wasanaeth drwy'r Gymraeg. Cyfrifoldeb y sawl sy'n darparu'r gwasanaeth yw bodloni'r anghenion gofal hyn.*"

Mae canlyniadau arolwg lles Ceredigion yn dangos bod llawer o bobl iau yn teimlo cysylltiad cryf â'r Gymraeg a diwylliant Cymru, ynghyd ag awydd yr un mor gryf i gynnal hynny dros genedlaethau'r dyfodol. I gwrdd â'r awydd hwn ac i sicrhau Ceredigion gyda diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu, rhaid inni ddarparu cyfleoedd i'w galluogi i ddefnyddio'r iaith pryd bynnag y mynnant. Er enghraifft, dywedodd 50% yn union mai'r gallu i siarad Cymraeg oedd y peth pwysicaf mewn perthynas â chymuned fywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu, sef canran uwch na'r canlyniadau cyffredinol i'r cwestiwn hwn. Hefyd, nododd dros hanner (54%) mai 'colli traddodiadau' oedd eu prif bryder mewn perthynas ag iaith a diwylliant Cymru, gyda 32% yn nodi 'diffyg addysg Gymraeg mewn ysgolion a cholegau', a 25% pellach yn nodi 'methu defnyddio'u dewis iaith'. Yn yr holl gwestiynau am iaith a diwylliant, cafodd opsiynau'n ymwneud â'r Gymraeg sgôr uwch ar draws canlyniadau'r arolwg yn gyffredinol. Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 tudalen 95.

DRAFT

ADRAN 3

Cyflawni Cynllun Gweithredu Strategaeth Iaith Ceredigion

Yn yr adran hon, ceir crynodeb o'r gwaith sydd wedi mynd rhagddo er mwyn cyflawni gofynion Strategaeth Iaith Ceredigion. At hyn, ceir adroddiad cynhwysfawr ar gyflawniad cynllun gweithredu y Strategaeth Iaith yn **Atodiad 1;** at ddibenion adrodd ar safon 146, ceir tabl sy'n adrodd ar y rhestr lawn o weithgareddau ynghyd â'r cofnod o'u gweithredu.

Derbyniwyd adroddiadau cyson ar gyflawniad y camau gweithredu fel rhan o raglen waith Fforwm Dyfodol Dwyieithog yn ystod oes y Strategaeth hon, gyda phob sefydliad partner wedi ymroi i gyflawni'r camau gweithredu a oedd wedi eu hadnabod.

Lle bod hynny'n bosib rydym wedi adrodd ar ddangosyddion perfformiad gyferbyn a'r camau gweithredu, fodd bynnag gwelwyd yn gyson bod casglu data ynghylch defnydd o'r Gymraeg yn gallu bod yn astrus ac yn ddieithr; yn gyson nid yw systemau cyfrifiadurol sy'n bodoli yn medru casglu'r data sydd ei angen, neu nad yw'r data yn rhoi'r stori yn gyflawn. Wrth gwrs, mae pandemig Covid-19 wedi cael effaith ar ddefnydd y Gymraeg, ac mae cyflawni'r targedau a bennwyd yn wreiddiol wedi bod yn anodd mewn rhai meysydd darpariaeth.

Rydym wedi tynnu sylw bod rhai o'r dangosyddion perfformiad wedi bod yn anodd eu mesur. Dywedwyd yn nogfen gyngor Comisiynydd y Gymraeg 'Safonau hybu: asesu cyrhaeddiad y strategaethau 5-mlynedd':
"Bydd llwyddiant y strategaethau hybu yn dibynnu llawer ar agweddau, arferion ieithyddol, barn a sefyllfaoedd cymdeithasol unigolion a grwpiau yn y cynulleidfaoedd targed. Mae'r rhain yn ffactorau anodd eu mesur â rhifau ac ystadegau. Yn y cyswllt hwn, gan fod y sefydliad cyhoeddus yn dymuno dylanwadu ar agweddau ac ymddygiad ieithyddol y cyhoedd a'r sefydliadau yn ei ardal leol, gallai fod yn fuddiol i ategu canfyddiadau'r dystiolaeth feintiol drwy gynnal ymchwil ansoddol hefyd." (tudalen 15). Mewn ymateb i hyn, rydym wedi creu archwiliad pen-desg ymysg aelodau Fforwm Dyfodol Dwyieithog, gweler **Adran 5**

20210407-dg-c-cyngor-ar-asesu-cyrhaeddiad-y-strategaethau-hybu.pdf (comisiynyddygymraeg.cymru)

Fodd bynnag mae swyddogion wedi pwysleisio bod y gwersi cadarnhaol a ddysgwyd wrth gyflawni'r Strategaeth hon, yn darparu sylfaen gadarn ar gyfer y strategaeth am y cyfnod 5 mlynedd nesaf.

Mae'n glir o'r adroddiad hwn bod gwaith sylweddol wedi ei gyflawni o ganlyniad i weithredu'r strategaeth. Mae'r Cyngor o'r farn bod cyhoeddi Strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru, ynghyd â gweithredu Strategaeth Iaith ar lefel lleol yng Ngheredigion wedi creu rhywfaint o newid yn yr agweddau tuag at yr iaith Gymraeg, ac yn sgil hynny mae mwy o bobl yn dymuno dysgu a siarad yr iaith yng Ngheredigion.

Dyma rannu ychydig o brif gyflawniadau gweithredu'r Strategaeth Iaith mewn rhifau:

- **210** o ddigwyddiadau ym Mhentref Ceredigion, Eisteddfod Genedlaethol Tregaron 2022, gyda **1,500** o blant wedi cymryd rhan gyda'u hysgol mewn perfformiad o ryw fath ar y maes.
- **71.2%** o blant yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg yng Ngheredigion
- **3** Ysgol wedi cyrraedd lefel Aur Siarter Iaith Ysgolion Ceredigion: **16** Arian a **19** Efydd.
- **3** canolfan trochi iaith ar gyfer hwyrddyfodiaid wedi'u cynnal: ers mis Medi 2022 cyfanswm o 20 disgybl wedi'u cefnogi.

- Pob sefydliad cyhoeddus sy'n rhan o Fforwm Dyfodol Dwyieithog yn cynnig cyrsiau Cymraeg i'w staff. Cyngor Sir Ceredigion: **65** aelod o staff wedi derbyn y cyfle i ddysgu Cymraeg drwy gynllun Tiwtor Cymraeg y Gweithle; **21** aelod o staff yn siaradwyr newydd drwy fod wedi cwblhau Cwrs Uwch**.**
- **670** o ddysgwyr wedi cofrestru ar gyrsiau dysgu Cymraeg yn y gymuned drwy wasanaeth dysgu Cymraeg Ceredigion-Powys-Sir Gâr: **151** wedi cofrestru ar gyrsiau lefel Uwch neu Hyfedredd
- **62%** o darparwyr gofal plant yn darparu gwasanaeth Cymraeg neu wasanaeth dwyieithog
- **16%** o'r holl alwadau a dderbynnir gan wasanaeth Cwsmeriaid Clic yn Gymraeg
- **2,967** o aelodau gan fudiad yr Urdd yng Ngheredigion; 27 adran ysgol gynradd yn cwrdd pob wythnos: 780 o aelodau yn mynychu
- **713** o aelodau gan fudiad Ffermwyr Ifanc; 18 o glybiau, gyda phob un o'r Clybiau yn gweithredu trwy gyfrwng y Gymraeg.
- **60%** o ddarpariaethau Gwasanaeth Ieuenctid Ceredigion trwy gyfrwng y Gymraeg, a'r gweddill yn ddwyieithog. Cyfradd boddhad 100% gan bobl ifanc ym mhob rhaglen gweithgareddau gwyliau.
- **515** o blant wedi derbyn gwersi nofio cyfrwng Cymraeg / dwyieithog
- **34** o weithgareddau wedi'u hwyluso yn y Gymraeg gan Menter Iaith Cered ar gyfer teuluoedd, plant a phobl ifanc
- **32** o fusnesau yng Ngheredigion wedi gwella eu defnydd o'r Gymraeg drwy gyswllt dwys gyda Menter Iaith Cered o dan gynllun Helo Blod.
- **4** tref wedi cynnal gorymdaith Gŵyl Dewi yn 2023
- **31** o geisiadau wedi cael eu cefnogi drwy gynllun Arfor 1, gyda'r prif amcan o hybu defnydd yr Iaith Gymraeg mewn busnes; 61.7 o swyddi wedi creu: 40.5 swyddi wedi'u diogelu.

Rhai Uchafbwyntiau eraill:

- Hwyluso trefniadau ar gyfer Eisteddfod Genedlaethol lwyddiannus iawn yng Ngheredigion: yr ŵyl wedi amlygu bod y Gymraeg yn iaith ddeinamig, naturiol a pherthnasol i drigolion Ceredigion
- Gwasanaeth Addysg Ceredigion wedi cyhoeddi ei Gynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2022-32, ac wedi sefydlu gweithgor i fynd i'r afael â'r cynllun gweithredu.
- Y Gwasanaeth Addysg wedi creu adnoddau ar gyfer annog rhieni a disgyblion i ddilyn addysg cyfrwng Cymraeg.
    - Canllaw a fideo 'Byw a Bod' wedi ei rannu'n eang
    - Llyfryn cymorth geiriau ac ymadroddion defnyddiol Cymraeg ar gyfer rhieni a gwarcheidwaid. Pob Ysgol yn y Sir wedi derbyn stoc o lyfrau.
- Uned Gofal Plant wedi bod yn llwyddiannus wrth hyrwyddo defnydd y Gymraeg o fewn lleoliadau gwarchod plant:
    - Gwarchodwraig Plant o Landysul wedi ennill gwobr Gofalwn Cymru 2021
    - Aelod o staff Meithrinfa Aberporth wedi ennill gwobr Dysgwr y Flwyddyn 2021 drwy gynllun 'Camau'
- Cangen Urdd Ceredigion wedi cyrraedd 4ydd safle ar y bwrdd sgorio ar draws Cymru yn Eisteddfod yr Urdd 2022.
- Mudiad Ffermwyr Ifanc Ceredigion wedi dod i'r brig dros Gymru gyfan wrth gystadlu yn y Sioe Amaethyddol Frenhinol Cymru yn Llanelwedd.
- Cais llwyddiannus i Gronfa Cynnal y Cardi, er mwyn medru bwrw ati i greu Pecyn Croeso Ceredigion, mewn ymdrech i gymhathu mewnfudwyr
- Strategaeth Economaidd Ceredigion (2020-35) wedi'i gyhoeddi, a thrwy hyn datblygu economi ffyniannus sy'n sicrhau bod gan y rhai sy'n siarad Cymraeg yr hyder, y sgiliau a'r cyfleoedd i ddatblygu busnesau, i weithio mewn swyddi o werth uwch, ac i weld Ceredigion fel lle ffyniannus ac egnïol i fyw a gweithio ynddo.
- Sefydlu Grŵp Tasg a Gorffen er mwyn mynd i'r afael â mater tai fforddiadwy o fewn y Sir.

DRAFT

- Cynllun Gweithredu 'Mwy na Geiriau' mewn lle, er mwyn cynyddu defnydd y Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau y Sector Gofal.
- Menter Iaith Cered yn llwyddo i ddenu siaradwyr newydd at y Gymraeg drwy gynnal prosiectau penodol, Cynllun Ar Gered, Prosiect Cymunedol Yr Ardd yn Llandysul, Cerddorfa Iwcadwli ynghyd â chynnal amrywiaeth o foreau coffi.
- Dadansoddi data Cyfrifiad 2021, a goblygiadau hynny ar ddefnydd yr iaith yng Ngheredigion, cyhoeddi adroddiad ar ein gwefan corfforaethol, a rhannu canlyniadau yn eang gyda phartneriaid.
- CAVO yn un o'r Cynghorau Gwirfoddol Sirol cyntaf yng Nghymru i ennill cydnabyddiaeth drwy gynllun Cynnig Cymraeg y Comisiynydd y Gymraeg
- Cyfoeth Naturiol Cymru wedi ennill gwobr Cyflogwr Cymraeg Gwaith y Flwyddyn 2022
- Bwrdd Iechyd Hywel Dda wedi ymrwymo i gynllun Cymraeg Gwaith i ddarparu Cyrsiau Codi Hyder i 100 o'u staff.
- Coleg Ceredigion, wedi gosod polisi lle mae disgwyl i'r holl staff ddilyn rhaglen hyfforddiant mewnol ar gyfer creu dosbarthiadau dwyieithog 'Sylfaen, Gwell Gorau'
- Prifysgol Aberystwyth wedi bod yn buddsoddi mewn datblygiadau mawr er budd defnydd y Gymraeg:
    - Ail agor Neuadd Pantycelyn (Medi 2020) yn dilyn buddsoddiad o £16.5miliwn gan gynnig llety o ansawdd ar gyfer hyd at 200 o fyfyrwyr a lleoliad ar gyfer y gymuned.
    - Ym Medi 2021 agorwyd Ysgol Gwyddor Filfeddygol cyntaf Cymru ym Mhrifysgol Aberystwyth. Mae'r cwrs yn rhoi cyfle i fyfyrwyr astudio agweddau penodol o wyddor filfeddygol drwy gyfrwng y Gymraeg.
    - Ym mis Medi 2022 croesawyd myfyrwyr nyrsio cyntaf y Brifysgol fydd yn cael eu hyfforddi yn nyrsys Oedolion ac Iechyd Meddwl. Yn ogystal bydd cyfle i fyfyrwyr astudio hanner y cwrs drwy gyfrwng y Gymraeg.
    - Mae gwaith hefyd wedi cychwyn fel rhan o brosiect uchelgeisiol i ail ddatblygu'r Hen Goleg yn ganolfan flaenllaw ar gyfer dysgu, treftadaeth, diwylliant a menter i'r Brifysgol, i'n cymuned ac i Gymru erbyn 2024.

Yn rhan o weithredu'r Strategaeth Iaith, fe osododd y Cyngor 3 nod strategol sef:

- Nod Strategol 1: Cynnal a chynyddu sgiliau iaith Gymraeg trigolion Ceredigion
- Nod Strategol 2: cynnal a chynyddu'r cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg
- Nod Strategol 3: Sicrhau amodau cymdeithasol sy'n galluogi'r Gymraeg i ffynnu

Mae'r adran ganlynol yn crynhoi'r gweithgareddau a gynhaliwyd mewn perthynas â'r tri nod strategol a nodwyd yn Strategaeth y Gymraeg. At hyn, mae adroddiad llawn ar gyflawniadau i'w weld yn Atodiad 1.

Nod Strategol 1: Cynnal a chynyddu sgiliau iaith Gymraeg trigolion Ceredigion

Mewn perthynas â'r nod strategol hwn, rydym yn cydnabod mai sgil yw iaith a bod gan bawb y potensial i gynyddu eu sgiliau ieithyddol, waeth beth yw eu man cychwyn. Mae cynnwys pawb yn y dyhead i gynyddu sgiliau iaith trigolion y Sir yn ffactor hollbwysig.

Mae trosglwyddo iaith ar yr aelwyd, a defnydd o'r Gymraeg yn y cartref yn allweddol i barhad yr iaith. Mae rhoi cyfle i blant ddysgu Cymraeg yn ifanc yn rhoi awydd iddyn nhw ddefnyddio'r iaith yn hyderus fel oedolion, ac fel y gwyddom mae hyn yn ei dro yn rhoi arf ychwanegol iddyn nhw ar gyfer eu bywyd gwaith. Mae Uned Gofal Plant Ceredigion ynghyd â Mudiad Meithrin yn bwrw ati i hyrwyddo manteision magu plant yn ddwyieithog; gan arwain ar brosiectau er mwyn hyrwyddo defnydd y Gymraeg o fewn lleoliadau gwarchod plant bach.

Newyddion da:

- Gwarchodwraig Plant o Landysul, sy'n darparu gwasanaeth gwarchod plant yn Gymraeg, wedi ennill gwobr Gofalwn Cymru 2021, am ei rhagoriaeth wrth ddarparu gofal i blant bach.
- Aelod o staff, Meithrinfa Aberporth, wedi ennill **Gwobr Dysgwr y Flwyddyn 2021** Blynyddoedd Cynnar Cymru drwy'r cynllun 'Camau', am ei hagwedd eithriadol a'i hymrwymiad at ei thaith dysgu Cymraeg (drwy cynllun Camau).

Mae nifer y disgyblion ym mlynyddoedd 1 i 11 sy'n cael eu haddysg yn Gymraeg fel iaith gyntaf wedi cynyddu; mae pob un o'n hysgolion cynradd wedi rhoi blaenoriaeth i weithredu fframwaith y Siarter Iaith fel rhan o'u cynlluniau datblygu, gyda 3 ysgol wedi cyrraedd yr Aur; ynghyd â gwell ymroddiad oddi wrth rhan fwyaf o'r ysgolion Uwchradd.

Mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2022-32 wedi ei gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru, gyda'r bwriad o wella'r broses o gynllunio'r modd y mae addysg drwy gyfrwng y Gymraeg yn cael ei darparu o fewn y Sir; yn ogystal á gwella safonau addysg cyfrwng Cymraeg a safonau addysgu Cymraeg yng Ngheredigion. Er mwyn cefnogi'r gwaith mae'r Gwasanaeth Addysg wedi creu adnoddau ar gyfer annog rhieni a disgyblion i ddilyn addysg cyfrwng Cymraeg.

- Canllaw a fideo 'Byw a Bod: wedi ei rannu'n eang
  Canllaw: llyfryn-byw-a-bod-booklet.pdf (ceredigion.gov.uk)
  Fideo: https://youtu.be/-5-YpvvL2vg

- Llyfryn cymorth geiriau ac ymadroddion defnyddiol Cymraeg ar gyfer rhieni a gwarcheidwaid. Pob Ysgol yn y Sir wedi derbyn stoc o lyfrau.
  https://drive.google.com/file/d/1kxAPNcce_SPrKX4gK4vt-_41RGzdc1bx/view?usp=share_link

Astudiaeth Achos:

Teulu wedi symud o Loegr i Geredigion. Er gwaethaf gofidio ar y dechrau, fe wnaethon nhw benderfynu rhoi addysg Gymraeg i'w plant:

"Ein cyngor ni yw i chi fynd amdani. Pan ddechreuon ni roedd yna gymaint o siarad am pa mor anodd fyddai hi i'n plant ni i ffitio mewn ac os oeddech yn anfon nhw i'r ysgol yn ifanc…a'r broblem yw os nad ydych yn anfon eich plentyn i addysg cyfrwng Cymraeg, mae yna gymuned gyfan na fyddant yn rhan ohoni yn agos i'w cartref, felly doedd e ddim mor anodd â'r hyn roedd pobl yn dweud wrthym y byddai. Ewch amdani, dyna'r ateb. Fy nghyngor i i unrhyw un sy'n meddwl am y peth, ewch amdani. Byddwch yn ddewr ac fe fydd yn ychwanegu gymaint at eu bywydau nhw ac at eich bywyd chi hefyd…i ni, nid yn unig i'r plant, rydyn ni wedi bod yn rhan o'r gymuned ehangach ers i'r plant gael addysg cyfrwng Cymraeg. Maen nhw'n rhan o'r gymuned nawr a dydy e ddim yn golygu bod eu Saesneg yn dioddef…dydych chi ddim yn colli, mae yna ganfyddiad eich bod chi'n mynd i golli rhywbeth drwy eu hanfon i ysgol gyfrwng Gymraeg, dydych chi ddim, rydych chi ar eich hennill, a dyna ni wir."

Mae pob sefydliad cyhoeddus sy'n aelod o Fforwm Dyfodol Dwyieithog bellach yn cynnig gwersi Cymraeg ar gyfer eu gweithlu. Mae'r Cyngor wedi creu partneriaeth gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol er mwyn cyflogi Tiwtor Cymraeg Gwaith, ac mae hyn wedi arwain at gynnydd yn y nifer sy'n dysgu Cymraeg o fewn y Cyngor, 65 o aelodau staff ar amrywiol gyrsiau i ddysgu Cymraeg, sy'n cynnwys 21 aelod o staff ar Gwrs Dysgu Cymraeg lefel Uwch.

Astudiaeth Achos:

Dysgwr y Flwyddyn Cymraeg Gwaith Cyngor Sir Ceredigion. Mae Melisa Elek yn wreiddiol o Ganada a'i theulu yn hanu o Groatia. Mae Melisa wedi bod yn astudio Cymraeg ar raglen Cymraeg Gwaith y Cyngor ers tair blynedd. Yn goron ar ei hymroddiad, llwyddodd gydag arholiad Uwch yn haf 2022, gan ddangos ei bod bellach wir yn un o siaradwyr newydd y Gymraeg yng Ngheredigion. Erbyn hyn, defnyddia'r Gymraeg yn rheolaidd yn ei bywyd personol a phroffesiynol. Siarada Gymraeg yn llawen â chymdogion a chyfeillion. Yn y gwaith, defnyddia'r Gymraeg yn gyson gyda'i chyd-weithwyr, ac â'r myfyrwyr yn ei dosbarthiadau.

Mae Fforwm Dyfodol Dwyieithog o'r farn bod agweddau at yr iaith Gymraeg wedi newid, ac mae mwy o bobl yn dymuno dysgu a siarad yr iaith. Rydym wedi bod yn cefnogi Dysgu Cymraeg Ceredigion Powys a Sir Gâr, ac mae nifer cynyddol yn cofrestru ar gyrsiau i ddatblygu eu sgiliau yn y Gymraeg yn y gymuned. Mae **670** o ddysgwyr wedi cofrestru ar gyrsiau dysgu Cymraeg yn y gymuned, **151 (22%)** wedi cofrestru ar gyrsiau lefel Uwch neu Hyfedredd. Derbyniodd Dysgu Cymraeg Ceredigion, Powys a Sir Gâr gradd rhagorol gan Estyn yn 2022.

Astudiaeth Achos:

Enillydd Dysgwr y Flwyddyn Ceredigion, Powys a Sir Gâr. Ar ôl treulio dros 30 mlynedd yn byw ac yn gweithio yn Lloegr, fe benderfynodd Lynne Blanchfield a'i gŵr ymddeol yn ardal Aberystwyth. Mae wedi ymroi yn llwyr i ddysgu Cymraeg, wedi llwyddo yn arholiadau Dysgu Cymraeg CBAC hyd at lefel Uwch, a bellach yn gweithio tuag at lefel Hyfedredd. Mae hi'n awyddus i annog dysgwyr eraill i ddyfalbarhau gyda'u hymdrechion i ddysgu'r Gymraeg. Mae'n dweud ei bod yn werth dringo'r mynydd er mwyn medru defnyddio'r iaith i gyfrannu at fywyd a diwylliant Ceredigion, ein sir arbennig ac unigryw.

Nod Strategol 2: cynnal a chynyddu'r cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg

Cydnabyddir bod cynaliadwyedd yr iaith Gymraeg yn ddibynnol ar y broses o gryfhau cymunedau Cymraeg trwy ddarparu digon o gyfleoedd addysgol, diwylliannol a chymdeithasol i ddefnyddio'r iaith yn ddyddiol. Pwrpas y nod hwn oedd ceisio hwyluso'r cyfleoedd ehangaf posibl i drigolion Ceredigion fedru defnyddio'r Gymraeg ym mhob agwedd ar eu bywydau o fewn y sir.

Yn rhan o'r nod hwn bu Menter Iaith Cered yn gweithio'n ddyfal i ddylanwadu a datblygu'r defnydd o'r Gymraeg o fewn y Sir. Llwyddiant rhai o brosiectau Cered yw cynnal gweithgaredd, a thyfu'r Gymraeg yn rhan o'r gweithgaredd hwnnw, er enghraifft, Cynllun Ar Gered; cerdded yw'r ffocws ac mae siaradwyr Cymraeg, dysgwyr ynghyd a'r di-gymraeg yn medru ymuno, ond defnyddir y Gymraeg drwyddi draw i roi cyfarwyddiadau, i esbonio enwau lleoedd a'r amgylchedd o'u cwmpas (70 ar y rhestr bostio, gyda thua 25 yn mynychu bob tro). Ffocws prosiect cymunedol yr Ardd, yw gweithgaredd o gwmpas gardd gymunedol, yn ogystal â'r clwb garddio mae sgyrsiau a chyflwyniadau wedi eu cynnal, gweithdai crefft ynghyd â phared llusernau (400 o gyfranogwyr yn ystod y flwyddyn adrodd hyd yma).

Yn yr un modd mae cynnal cerddorfa Cerddorfa Iwcadwli yn weithgaredd cynhwysol sy'n arwain at hybu a hwyluso defnydd y Gymraeg (30 aelod yn ymarfer unwaith yr wythnos). Cynhelir amrywiaeth o foreau coffi, sgwrs dros baned, boed hynny wyneb yn wyneb neu'n rhithiol ar draws y Sir (oddeutu 63 o gyfranogwyr). Mae aelodau'r grwpiau hyn yn gymysgedd o siaradwyr Cymraeg medrus, siaradwyr Cymraeg swil ynghyd â dysgwyr, ac maent yn cael cyfle i gymryd rhan mewn gweithgaredd, ac yn medru defnyddio neu ymarfer eu Cymraeg wrth wneud hynny.

Yn rhan o'r gweithgareddau hyn mae Swyddogion Cered wedi dod i adnabod nifer fawr o fewnfudwyr di-Gymraeg i Geredigion, ynghyd a degau o siaradwyr Cymraeg newydd yn yr ardal, gan lwyddo i ddylanwadu yn bositif ar eu bywydau a'u hyder i ddefnyddio a gwella eu Cymraeg.

Astudiaeth Achos:
Dwy flynedd nol symudodd pâr o Essex i ardal Aberystwyth. Ar ôl blynyddoedd o yrru ar draws Prydain i weld eu merch a oedd yn astudio ym Mhrifysgol Aberystwyth, cwympon nhw mewn cariad gyda'r dref a phenderfynu symud yno. Roedd gweld y Gymraeg ymhobman a chlywed cymaint o Gymraeg yn cael ei siarad wedi gwneud i'r pâr sylweddoli fod yn rhaid iddyn nhw ddysgu'r iaith er mwyn cael y mwyaf allan o'u cartref newydd; ac fe aethon nhw ati i gofrestru ar gyrsiau Say Something in Welsh. Ar ôl 18 mis o ddysgu fe wnaethon nhw ddarganfod Bore Coffi Cymraeg Cered ym Mhenparcau gan gyfarfod â siaradwyr Cymraeg eraill gan gynnwys llawer o ddysgwyr tebyg iddyn nhw. Trwy fynychu'r sesiynau yma daethant i wybod am brosiectau 'Ar Gered' ac 'Iwcadwli', ac mae'r ddau wedi bod yn mwynhau mynychu'r ddau weithgaredd yn rheolaidd. Yn dilyn yr ymyrraeth ieithyddol gan Swyddogion Cered, mae un ohonynt wedi ymuno â'r band Cymraeg lleol Bwca, fel chwaraewr gitâr fas, ac mae wedi mynd ati i berfformio gyda nhw ar lwyfannau mwyaf yr ardal gan fwynhau pob eiliad.

Astudiaeth Achos:
Pâr wedi symud o Sussex i ardal Aberystwyth yn y misoedd diwethaf. Wedi penderfynu symud i'r ardal oherwydd y prydferthwch, y prisiau tai rhatach a'r gallu i gychwyn busnes lletygarwch o'u cartref. Fe wnaethant ymuno gyda Bore Coffi Penparcau, am eu bod yn dymuno dysgu mwy am yr ardal a'r Gymraeg. Mae'n nhw bellach wedi dysgu ychydig o Gymraeg, ac wedi ymuno gydag 'Ar Gered'. Yn dilyn hyn, cafodd un o Swyddogion Cered gyfle i ddod i'w adnabod yn well, a chael cyfle i ddylanwadu o ran defnydd o'r Gymraeg yn rhan o'u busnes bwthyn gwyliau er mwyn creu teimlad Cymreig naws am le. Bellach mae ychydig o Gymraeg ar eu gwefan, ac mae nhw wedi bwrw ati i lobio'r cwmni cenedlaethol sy'n gyfrifol am eu gwefan o ran codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd gweledigaeth y Gymraeg. Mae'r pâr yn aelodau ffyddlon o 'Ar Gered', er mwyn darganfod llefydd 'mynd am dro', gyda'r bwriad o rannu talp o ddiwylliant yr ardal gyda'r ymwelwyr a ddaw i'r bwthyn gwylie.

Bu Cered hefyd yn cefnogi Llywodraeth Cymru gyda'r cynllun Cymraeg Byd Busnes ac yna cynllun Helo Blod (Ebrill 2020 – Ebrill 2022), cynllun a oedd yn darparu cyngor yn lleol i fusnesau i wneud defnydd o'r Gymraeg. Mae cyflawni camau bach, fel gosod arwyddion dwyieithog neu annog eu gweithwyr sy'n siarad Cymraeg i wisgo bathodyn, sy'n cyfleu eu bod yn medru'r Gymraeg, yn gallu gwneud gwahaniaeth mawr; hynny yw, mae gosod cliwiau bach gweledol o ran defnydd iaith yn medru cyfrannu tuag at hyder pobl i wneud defnydd o'r Gymraeg. Yng Ngheredigion mae **32** o fusnesau wedi gwella eu defnydd o'r Gymraeg drwy gyswllt dwys gyda Menter Iaith Cered o dan gynllun Helo Blod, ynghyd a 52 o fusnesau wedi creu'r cyswllt.

Astudiaeth Achos:
Mae Cwmni Gelert Behaviour yn gwmni sy'n cynnig gwasanaeth hyfforddi cŵn ac anifeiliaid anwes eraill. Symudodd y perchennog o Loegr i ardal Pontrhydfendigaid, ychydig cyn cyfnod y clo mawr. Yn dilyn ymyrraeth gan swyddog Helo Blod, mae'r cwmni wedi gwneud defnydd o'r Gymraeg, drwy greu gwefan dwyieithog, creu ateb awtomatig Cymraeg ar gyfer e-byst, deunydd marchnata dwyieithog, ac mae hi wedi ymuno gyda dosbarth Dysgu Cymraeg, ac yn gwirfoddoli mewn meithrinfa er mwyn ymarfer ei Chymraeg. Er nad oedd yn siarad gair o Gymraeg cyn symud i Geredigion, mae hi bellach yn medru cynnal sgwrs eithaf syml yn y Gymraeg.

Fe wnaeth Llywodraeth Cymru ddirwyn y prosiect Helo Blod i ben ym mis Ebrill 2022, er mawr siom i ni yng Ngheredigion. Rydym o'r fan bod angen cefnogi perchnogion busnes i wneud defnydd o'r Gymraeg, yn enwedig pan nad ydynt yn medru'r Gymraeg eu hunain. I ddiwallu anghenion busnesau yn llawn ac yn effeithiol mae angen dealltwriaeth o'r gymuned leol a chyd-destun unigryw y sefydliad, nid yw darparu gwasanaeth cyfieithu canolog yn unig yn sicrhau gweithredu ar lawr gwlad. Byddwn yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru er mwyn medru cefnogi unrhyw brosiect olynol.

Mae Theatr Felin-fach yn cynnig cyfleoedd creadigol a chelfyddydol, trwy ddatblygu rhaglenni cyfranogi yn yr iaith Gymraeg. Gweledigaeth y theatr yw darparu cyfleoedd sy'n cyfrannu at lesiant, cydlyniad cymdeithasol, hybu a hwyluso hunaniaeth ddiwylliannol ynghyd â'r ymdeimlad o berthyn. Mae prosiect Gorwel a Gwreiddiau yn brosiect ar y cyd rhwng Theatr Felin-fach a Cered, sy'n archwilio perthynas pobl ifanc a'u cynefin, eu dyfodol a'u perthynas â diwylliant, iaith a bro. Llwyddodd y prosiect i gynnal 100 o sesiynau ymgysylltu, gyda 400 o bobl ifanc ac oedolion yn cymryd rhan. Mae Ysgol Berfformio Theatr Felin-fach (7-18 oed) wedi cydweithio â Chwmni Actorion Felin-fach i lwyfannu pantomeim blynyddol, ynghyd â Sioe Maes G, gyda 55 o aelodau CFFI Ceredigion yn cyflwyno sioe gerdd wreiddiol yn y Pafiliwn. Mae Clwb Hwyl a Hamdden yn grŵp cymdeithasol diwylliannol trwy gyfrwng y Gymraeg ar gyfer pobl hŷn y Sir. Mae'r Clwb yn cwrdd yn wythnosol, ac yn darparu adloniant neu weithgaredd, ynghyd a chyfleoedd i'r grŵp oedran hwn sgwrsio a chymdeithasu yn eu mamiaith.

Mae sicrhau cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i amgylchedd ffurfiol yr ysgol yn allweddol er mwyn meithrin hyder i ddefnyddio Cymraeg naturiol. Yn hyn o beth, mae'r Cyngor wedi cefnogi'r cyfleoedd i blant a phobl ifanc ymuno â grwpiau megis Clybiau Ffermwyr Ifanc a'r Urdd, gweithgareddau yn Theatr Felin-fach, Theatr Troedyrhiw, Radio Beca a Theatr Arad Goch.

Fodd bynnag, mae'n glir bod cyfyngiadau'r pandemig COVID-19 wedi effeithio momentwm y gwaith yn sylweddol yn ystod dwy flynedd olaf y strategaeth. Rhoddwyd stop ar nifer o'r gweithgareddau cymdeithasol a oedd yn creu cyfleoedd gwerthfawr i blant, pobl ifanc ac oedolion glywed a defnyddio'r Gymraeg gyda'i gilydd yn ein cymunedau. Er gwaethaf y pandemig a'i sgil effeithiau, mae mudiadau fel Ffermwyr Ifanc a'r Urdd wedi bod yn gweithio'n galed i adfer yr holl waith da cyn Covid, ac er bod ffyrdd o wneud pethau wedi newid yn sylweddol, mae Mudiad yr Urdd wedi llwyddo i adfer ei aelodau, mae 2,967 o blant Ceredigion yn aelodau o'r Urdd yng Ngheredigion (Hydref 2022). Er bod y pandemig wedi gorfodi nifer o glybiau i gau dros dro, mae'r Sir bellach yn cynnal 9 o adrannau/aelwydydd gydag adran newydd wedi agor ei drysau ym Mrynhoffnant (Adran Crannog) ac un arall ar y gorwel yn y flwyddyn newydd yng Nghei Newydd.

Mae Clybiau Ffermwyr Ifanc Ceredigion yn rhoi cyfle unigryw i rhyw 713 o aelodau mewn 18 o glybiau ar draws Ceredigion, gyda phob un o'r Clybiau yn gweithredu trwy gyfrwng y Gymraeg.

Yn Eisteddfod yr Urdd 2022, llwyddodd Cangen Ceredigion gyrraedd y 4ydd safle ar y bwrdd sgorio ar draws Cymru tipyn o glod gan ystyried y canllawiau llym oedd mewn lle, oherwydd pandemig Covid. A daeth Mudiad Ffermwyr Ifanc Ceredigion i'r brig dros Gymru gyfan wrth gystadlu yn y Sioe Amaethyddol Frenhinol Cymru yn Llanelwedd. Mae hyn yn tystiolaethu bod yna gysylltiad cryf rhwng iaith a diwylliant yng Ngheredigion, ac mae darparu digon o gyfleoedd diwylliannol a mentrau i hwyluso defnydd y Gymraeg yn hanfodol er mwyn cadw'r iaith yn fyw i genedlaethau'r dyfodol.

Dyfyniad gan Aelod Hŷn Clwb Ffermwyr Ifanc Ceredigion:

"Wrth i'm hamser innau fel aelod ddirwyn i ben, dyma gyfle i ddiolch o waelod calon i'r Mudiad. Rydyn ni'n freintiedig iawn o'r hyn rydyn ni wedi'i etifeddu. Er nad ydw i'n un sy'n ennill llawer yn gystadleuol, dwi ar fy ennill drwy'r cyfeillgarwch dwi wedi'i dderbyn, nid yn unig wrth fod yn rhan o'r teulu ond yn rhan o gymuned cefn gwlad eithriadol Ceredigion."

Dyfyniad Aelod o Fudiad yr Urdd yng Ngheredigion:

"Profiadau bythgofiadwy ac anhygoel mae mudiad yr Urdd wedi cynnig ers i mi ymaelodi o flynyddoedd cynnar yr Ysgol Gynradd. Heb os nac oni bai, yr Urdd yw un o fudiadau mwyaf bwysig Cymru ac hyd yn oed o amgylch y byd wrth iddo uwch oleuo talentau, diwylliant a'r mwynhad sydd gan ieuenctid Cymru i'w gynnig. Un profiad arbennig cefais trwy'r Urdd yn ddiweddar oedd cael perfformio ar lwyfan Eisteddfod Genedlaethol yr Urdd yn Ninbych eleni!"

Cynhaliwyd Eisteddfod Genedlaethol lwyddiannus iawn yng Ngheredigion yn ystod haf 2022, a gafodd ddylanwad pellgyrhaeddol ar godi statws a'r bri ar y Gymraeg o fewn y Sir. Rhoddodd yr Ŵyl gyfle i tua 1,500 o blant a phobl ifanc Ceredigion gymryd rhan mewn amrywiol weithgareddau ar y maes. Yn rhan o'r Ŵyl fe sefydlodd y Cyngor Bentref Ceredigion er mwyn hyrwyddo'r Sir fel lle deniadol i fyw, dysgu, perthyn a llwyddo ynddi. Darparwyd cyfleoedd di-ri i fynychwyr brofi a mwynhau'r Gymraeg, drwy gynnal gofod penodol ar gyfer pob un o'r 4 thema; cegin arddangos gyda cogyddion gwadd o fwytai lleol yn arddangos; derbyniadau o ddiddordeb; ardal eistedd; maes chwarae; llwyfan digwyddiadau, ardal awyr agored a oedd yn cynnwys Carafán Sipsi (gyda stori dyddiol yn cael ei hadrodd), ynghyd â chytiau ar gyfer hyrwyddo busnesau lleol. Hyn oll, ar gyfer hyrwyddo Ceredigion fel sir sy'n gyfoethog o ddiwylliant a threftadaeth.

Un o lwyddiannau'r digwyddiad oedd gwaith ymgysylltu rhwng y Cyngor a phartneriaid eraill y Sir, er mwyn sicrhau bod isadeiledd cyfleustodau yn eu lle ac wedi eu profi ymhell cyn y digwyddiad. Dywed Heddlu Dyfed Powys: "Y gwaith partneriaeth gorau i ni ei brofi yn ystod Eisteddfod". Mae'r gwaith hwn wedi cyfoethogi gwaith partneriaeth o fewn y Sir.

Cafwyd oddeutu 25,000 o ymwelwyr i Bentref Ceredigion, gyda'r niferoedd uchaf ar ddydd Mercher ac ar ddydd iau yr Ŵyl. Dyma ddyfyniad gan un ymwelydd, sy'n atgyfnerthu dymuniad y Cyngor i gynyddu'r cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg:

Dyfyniad gan Ymwelydd i Bentref Ceredigion ar Faes Eisteddfod Genedlaethol Tregaron:
"Mae ein teulu yn dysgu siarad Cymraeg, gan ein bod wedi symud i Geredigion o Lerpwl. Nid oeddem yn siŵr a fyddem yn dod i'r Eisteddfod, gan ein bod wedi clywed na fyddem yn teimlo'n rhan o bethau, os nad oeddem yn gallu siarad Cymraeg. Rwyf mor falch ein bod wedi manteisio ar y cyfle i ddod i Dre garon. Cawsom groeso twymgalon ym Mhentref Ceredigion. Roedd y plant yn dwlu ar y gweithdy serameg, chwarae 'Connect Four' anferth, y cyfle i fod yn greadigol a hefyd y ffaith ein bod yn gallu cael cwpanaid o de neu ddiod oer. Roeddwn yn teimlo fod y cyngor wedi meddwl am y ffyrdd gorau i fod yn gynhwysol. Mae wedi ein gwneud hyd yn oed yn fwy awyddus i ddysgu Cymraeg. Diolch."

Prif nod yr Eisteddfod yw dathlu diwylliant a'r iaith Gymraeg, ac yn sicr fe lwyddwyd i godi proffil y Gymraeg ar draws y Sir. Mewn gwirionedd bu'r Eisteddfod yn brosiect cymunedol am dair blynedd ac yna gŵyl ar y diwedd. Fe wnaeth y bwrlwm o godi arian cyn ymweliad yr Eisteddfod â Cheredigion sicrhau gwaddol bwysig hefyd. Cadarnhawyd bod y Sir wedi torri record, drwy godi cyfanswm o £463,671, a hynny drwy ymwneud cymunedol. Roedd yr Ŵyl a'r gweithgaredd cymunedol hyn yn cyfrannu at wireddu Strategaeth Iaith Ceredigion, a hynny drwy gryfhau safle'r Gymraeg mewn cymunedau ar draws y Sir. Yn arwain i fyny at wythnos yr Eisteddfod lansiwyd prosiect 'Codi Hwyl y Cardis', lle gosodwyd her i ardaloedd dacluso a harddu ar gyfer croesawu'r Eisteddfod. Roedd y prosiect yn gyfleu euraidd i dynnu pawb o fewn y gymuned ynghyd; ac ar hyd a lled Ceredigion gwelwyd baneri a chreadigrwydd lliwgar yn harddu'r ardal, o'r ddraig goch yn Lledrod i'r Orsedd yn Llanddewi Brefi. Fe, wnaeth ymweliad yr Eisteddfod gynnig cyfleoedd arbennig i bontio rhwng y Gymuned Gymraeg a'r di-Gymraeg, drwy ddarparu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg, ac i ddenu dysgwyr i weithgareddau cyfrwng Cymraeg.

Yn ystod y cyfnod cyn yr Eisteddfod, aethpwyd ati i gasglu rhai o ddywediadau mwyaf amlwg Ceredigion ; ac fe osodwyd rhain fel atyniadau deniadol o amgylch y maes. Bu'r dywediadau yn destun trafod gwych; a thrwy hyn rydym wedi sicrhau eu parhad ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. At hyn fe'i cyhoeddwyd yng nghylchgrawn Cleber y Cardi, a gafodd ei ddosbarthu yn eang ar draws holl ysgolion Ceredigion.

Mae'r gwaddol hwn yn parhau, wrth i Geredigion ddarparu rhagor o gyfleoedd ar gyfer siaradwyr newydd yr iaith Gymraeg. Agwedd bwysig arall oedd bod plant a phobl ifanc wedi cael cyfleoedd di-ri yn ystod yr wythnos i gymryd rhan mewn amrywiol ddigwyddiadau, ac roedd hyn yn ei dro yn denu rieni at weithgarwch yr Eisteddfod ynghyd ac at y Gymraeg; hyderwn y bydd y gwaddol hwn yn parhau.

Codwyd cofeb barhaol i nodi ymweliad yr Eisteddfod gan Gyngor Tref Tregaron; ers sawl blwyddyn bellach, mae'r Orsedd wedi defnyddio cerrig ffug er mwyn cynnal eu seremonïau ar faes yr Eisteddfod, sy'n golygu nad oes cerrig go iawn yn cael eu codi yn man lle mae'r brifwyl yn cael ei chynnal. Ond fe lwyddodd Cyngor Tref Tregaron i gael sêl bendith yr Orsedd i alw'r gofeb yn Gerrig yr Orsedd.

Yn dilyn ymweliad yr Eisteddfod mae nifer o brosiectau wedi'u cynnal; nifer o gorau newydd wedi dechrau; mae sawl busnes newydd wedi'i sefydlu; comisiynwyd Gwenllian Spikes i greu mainc sydd bellach wedi ei gosod yn barhaol yng Nghors Caron, ac mae prosiect Garth Newydd wedi ei sefydlu yn Llanbedr Pont Steffan; bydd y ganolfan hwn yn cael ei ddefnyddio i redeg Penwythnosau Cymraeg er mwyn codi hyder pobl i ddefnyddio'r iaith. Y bwriad hefyd yw cymdeithasu gyda siaradwyr iaith gyntaf, gan gyflwyno'r rhai sy'n newydd i'r iaith i'r diwylliant Cymraeg.

Yn dilyn ymweliad yr Eisteddfod, mae'r Cyngor yn dymuno parhau i gynnal rhai o'r digwyddiadau, er enghraifft cynnal Talwrn y Beirdd Ieuenctid yn flynyddol; Seremoni Wobrwyo Camu Mlaen; defnyddio Theatr Felin-fach neu Proms Cerdd i ddarparu llwyfan ar gyfer perfformiad gan Ddisgyblion Anghenion Dysgu Ychwanegol; casglu ar gof a chadw cofnod o idiomau lleol a'u hyrwyddo'n eang, sefydlu cylchgrawn addysg Cleber y Cardi. Mae cynnal y digwyddiadau hyn yn hynod bwysig wrth gyfrannu tuag at hyfywedd yr iaith Gymraeg o fewn y Sir.

Bu'r Eisteddfod yn fuddsoddiad a wnaeth lwyddo i gyflwyno'r Gymraeg i gynulleidfa newydd yng Ngheredigion, a dyma ddull ardderchog o newid agweddau ynghyd ag annog pobl i fynd ati i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg ym mhob agwedd o'u bywyd. Yn syml, mae wedi dangos bod y Gymraeg yn iaith ddeinamig, naturiol a pherthnasol i drigolion Ceredigion.

Mae cais llwyddiannus i Gronfa Cynnal y Cardi wedi ei gymeradwyo, hyn er mwyn medru bwrw ati i greu Pecyn Croeso Ceredigion, mewn ymdrech i gymhathu mewnfudwyr. Bwriad y prosiect yw cynnal hyfywedd cymunedau trwy amlygu'r cyfleoedd sydd ar gael i gyfrannu a chefnogi'n lleol, ac i helpu personau i ddeall sut mae'r Gymraeg yn gweu i fewn i fywyd diwylliannol a chymdeithasol y Sir. Bydd y prosiect yn gynhwysol, gan ddwyn ynghyd siaradwyr Cymraeg, siaradwyr swil, dysgwyr y di-Gymraeg a'r rhain sy'n gwbl newydd i'r Gymraeg. Bydd y prosiect yn anelu at sicrhau perchnogaeth gan y gymuned, gan arfogi'r gymuned ei hunain i fynd i'r afael a'r heriau sy'n gysylltiedig a mewnfudwyr. Mae'r Grŵp Prosiect ar hyn o bryd yn dylunio Cerdyn Post a fydd yn cyfeirio personau at e-lyfr Croeso i Geredigion.

Nod Strategol 3: Sicrhau amodau cymdeithasol sy'n galluogi'r Gymraeg i ffynnu

Cyfrwng cymdeithasol yw iaith ac i iaith ffynnu mae angen i'r gymdeithas y mae'n gyfrwng mynegiant iddi hefyd ffynnu. Rhaid wrth fwrlwm ac egni a chreadigrwydd. Rhaid i gymunedau fod yn ddeniadol ac yn lefydd pleserus i fyw ynddyn nhw. Rhaid bod y boblogaeth yn gweld gwerth cymdeithasol ac economaidd i'w hiaith a bod yn barod i'w dathlu.

Un o'r prif heriau i Geredigion yw sicrhau bod y boblogaeth iau a chenedlaethau'r dyfodol yng Ngheredigion yn cael cychwyn da i'w bywydau fel oedolion . Mae'r Cyngor yn dymuno i Geredigion fod yn lle deniadol sy'n llawn cyfleoedd i bobl ifanc aros a datblygu eu gyrfa.

Y tuedd yng Ngheredigion yw bod nifer cynyddol o bobl ifanc Cymraeg eu hiaith yn allfudo o'r Sir yn dilyn derbyn eu haddysg ffurfiol, a hynny ar gyfer cyfleoedd gyrfa, cyfleoedd cymdeithasol a chyflogau uwch. Mae mwy a mwy o sefydliadau ar draws Cymru yn chwilio am siaradwyr Cymraeg, ac rydym yn colli ein pwll talent leol. Mae hyn yn cael effaith ar ddiboblogi siaradwyr Cymraeg mewn cymunedau cefn gwlad yng Ngheredigion. Mae pobl ifanc heddiw yn hanfodol ar gyfer llenwi rolau allweddol yn y gymuned ar gyfer yfory.

Mae ymyriadau eisoes ar droed i wrthdroi'r duedd hon. Mae Strategaeth Economaidd Ceredigion (2020-35) yn amlinellu'r camau y mae'n rhaid eu cymryd er mwyn mynd i'r afael â'r heriau allweddol; drwy ganolbwyntio ar ddatblygu'r economi leol i greu gwell cyfleoedd gwaith a denu swyddi sy'n talu'n well; ynghyd â buddsoddiad a chynlluniau i wella cysylltedd, yn gorfforol ac yn ddigidol.
Gellir darllen Strategaeth Economi Ceredigion yn llawn drwy ddilyn y ddolen:
Rhoi Hwb i Economi Ceredigion - Cyngor Sir Ceredigion

Mae'r Strategaeth yn cydnabod pwysigrwydd y Gymraeg, "Egwyddor sylfaenol bwysig arall yw'r angen i ddiogelu a gwella ein hunigrywedd a'n hunaniaeth ddiwylliannol, a helpu i roi hwb i gydnerthedd a thwf y Gymraeg."

Yn ei hanfod, mae gosod cyd-destun Strategaeth yr Economi ochr yn ochr a'r Strategaeth Iaith yn cael ei gyflawni wrth sicrhau bod gan y rhai sy'n siarad Cymraeg yr hyder, y sgiliau a'r cyfleoedd i ddatblygu busnesau, i weithio mewn swyddi o werth uwch, ac i weld Ceredigion fel lle ffyniannus ac egnïol i fyw a gweithio ynddo.

Roedd gweithredu rhaglen Arfor 1 yn rhannol gyfrannu tuag at greu mwy o swyddi a swyddi gwell er mwyn atal yr allfudo a'r golled gysylltiedig o siaradwyr Cymraeg o'r ardal. Nod rhaglen Arfor 1 oedd datblygu ymyriadau economaidd, a fyddai'n cael effaith gadarnhaol ar nifer y siaradwyr Cymraeg a hyfywedd yr iaith Gymraeg. Mae rhaglen Arfor 1 wedi treialu cynlluniau cymorth busnes ar raddfa fach yn llwyddiannus ac wedi dangos bod ganddynt y potensial i gynyddu defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle, i greu amodau ffafriol ar gyfer datblygu gallu a gwasanaethau ymhellach, yn ogystal â chynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg o fewn y gymuned fusnes.

Yn ôl cwmni ymchwil Wavehill, a fu'n gyfrifol am werthuso prosiect Arfor: "*Mae'r rhaglen wedi cael yr effaith fwyaf gweladwy ac uniongyrchol trwy grantiau busnes uniongyrchol i gwmnïau bach a meicro yn yr ardal. Nododd y busnesau hyn yn aml pa mor anodd oedd cyrchu ffynonellau cyllid, buddsoddiad a chyfalaf amgen. Yn yr ystyr hwn, mae'r grantiau wedi bod yn arbennig o werthfawr i'r busnesau hyn ac wedi galluogi ehangu ac arallgyfeirio..... Wrth sicrhau'r effaith economaidd hon, mae'r grantiau uniongyrchol hefyd wedi ymgorffori cynlluniau i ddatblygu gallu iaith yn y cynlluniau busnes ar gyfer y blynyddoedd i ddod.*"

Mae cynllun Arfor yng Ngheredigion wedi cefnogi 31 o geisiadau gyda'r prif amcan o hybu defnydd yr iaith Gymraeg mewn busnes, yn eu tro mae'r busnesau hyn wedi creu 61.7 o swyddi ynghyd â diogelu 40.5 o swyddi cyfwerth ag amser llawn, refeniw cynyddol, a chyda'r rhain yn gwmnïau lleol, maent yn fwy tebygol o ailgylchu'r refeniw yn lleol. Mae'r Cyngor yn ddiolchgar bod Llywodraeth Cymru wedi cadarnhau y bydd cyllid pellach ar gyfer ail wedd Arfor hyd at ddiwedd Mawrth 2025; ac ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn gweithio i roi trefniadau yn eu lle.

Mae sicrhau cartrefi fforddiadwy hefyd yn cael dylanwad ar benderfyniad pobl ifanc i aros neu adael y Sir. Mae sicrhau stoc o dai addas a fforddiadwy yng Ngheredigion yn flaenoriaeth. Mae'r twf yn y galw a'r stoc gyfyngedig wedi cadw prisiau tai a rhent yn uchel yn y sir. Er ei bod yn wir bod fforddiadwyedd tai yn effeithio ar bob awdurdod lleol yng Nghymru, mae'r broblem yn arbennig o ddwys yng Ngheredigion oherwydd y galw uchel cyson a welir, y stoc gyfyngedig a'r enillion sy'n is na swm cyfartalog yr enillion a welir yn y wlad. Yn ôl adroddiad yn y Cambrian News (21/03/2023), Ceredigion yw'r pedwerydd lle drytaf yng Nghymru i brynu tŷ yng Nghymru. O ran Mynegai Prisiau Tai Cymru, mae'r prisiau tai cyfartalog yng Ngheredigion ar hyn o bryd yn £284,813, sydd 8.6 % yn uwch nag yr oedd y flwyddyn flaenorol.

Cyfeirnod:

- Gwynedd sees drop in house prices - with Ceredigion the fourth most expensive place in Wales to buy a house | cambrian-news.co.uk
- Welsh House Price Index | Wales House Price Index (principality.co.uk)

Er mwyn mynd i'r afael â rhai o'r materion hyn cyflwynwyd papur at sylw Cabinet (22 Chwefror 2022) a'r Cyngor (3 Mawrth 2022) ynghylch: Tai Cymunedol, gyda'r bwriad o gefnogi pobl leol i gael mynediad at dai drwy fodel Ecwiti a Rennir. Sefydlwyd grŵp Tasg a Gorffen er mwyn edrych ar weithredu hyn ynghyd ag ystod o opsiynau tai eraill, mae'r gwaith hwn yn mynd rhagddo.

DRAFT

Mae saib yn y broses adolygu'r Cynllun Datblygu Lleol, oherwydd Pandemig Covid-19 ac oherwydd bod y mater ffosffad heb ei ddatrys. Fodd bynnag lluniwyd Papur Pwnc ar yr Iaith Gymraeg sy'n amlinellu bod y sir gyfan yn cael ei dosbarthu'n ieithyddol sensitif, a bod felly angen cynnal asesiad effaith wrth unrhyw gynigion datblygu, oherwydd eu potensial i effeithio ar ddefnydd yr iaith Gymraeg yn yr ardal honno.

Fodd bynnag, mae'r camau uchod yn uchelgeisiau mwy hirdymor, ac nid oes modd eu datrys yn ystod oes 5 mlynedd y Strategaeth Iaith gyfredol, bydd angen eu cynnwys yn y Strategaeth nesaf a'u monitro dros ddegawdau yn hytrach na blynyddoedd.

Mae'r Cyngor fel un o brif gyflogwyr y Sir, yn ymwybodol o'i ddyletswydd i gynllunio'r gweithlu, ac i sicrhau bod hawliau siaradwyr Cymraeg yn cael eu bodloni wrth ddarparu gwasanaethau yng Ngheredigion. Mae'r Cyngor yn anelu at sicrhau bod ganddo ddigon o weithwyr sy'n gymwys o ran siarad ac ysgrifennu Cymraeg . Gwenir hyn drwy asesu pob swydd newydd neu wag ar gyfer y sgiliau iaith Gymraeg sydd eu hangen er mwyn medru cyflawni'r swydd. Mae'r Cyngor wedi llwyddo dros oes y Strategaeth i gynnal y nifer o staff sy'n medru'r Gymraeg, ac mae'r niferoedd sy'n rhugl yn parhau fel y cohort uchaf o siaradwyr Cymraeg.

Mae technoleg wedi gweddnewid y ffordd rydym yn byw, ac mae'n bosibl y bydd y newidiadau'n digwydd yn gyflymach fyth yn y dyfodol. Mae Cymraeg 2050, strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg, yn cydnabod bod newidiadau o'r fath yn creu heriau i'r Gymraeg; ond maent hefyd yn dod â chyfleoedd i'n rhan. Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi 'Cynllun Gweithredu Technoleg Cymraeg' WG34015 (llyw.cymru) er mwyn arwain y gwaith i sicrhau bod technoleg yn hwyluso cyfleoedd i weithio ac i ddarparu gwasanaethau yn y Gymraeg. Mae Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth y Cyngor yn sicrhau bod unrhyw feddalwedd sy'n cael ei datblygu'n fewnol yn medru gweithio yn y Saesneg a'r Gymraeg ar yr un pryd; ac os oes angen pwrcasu meddalwedd digidol yn allanol sicrheir bod y darparwr yn glynu at y polisi dwyieithog hwn.

Yn naturiol, mae'r cynnydd yn ystod 2020-22 wedi bod yn gyfyngedig mewn nifer o feysydd oherwydd effaith Covid-19, wrth i bobl ganolbwyntio ar addasu i fodelau newydd o ddarparu gwasanaethau. Fodd bynnag, wrth adrodd ar gyflawniad y Strategaeth Iaith rydym yn gweld bod Ceredigion yn parhau i fod yn gyfoethog a byrlymus o ran gweithgareddau cymunedol cyfrwng Cymraeg; fodd bynnag mae'n allweddol bod cynllunio ieithyddol bwriadus yn digwydd, er mwyn uchafu statws yr iaith, a chryfhau ei defnydd; hyn fel bod mwy o drigolion Ceredigion yn gweld gwerth o fedru siarad Cymraeg a'i defnyddio yn ddyddiol yn eu bywydau bob dydd.

DRAFT

ADRAN 4

Yn yr adran hon rydym yn archwilio pa mor lwyddiannus bu'r Strategaeth Iaith yn ei nod i ddenu mwy o siaradwyr Cymraeg o fewn y Sir. Gwneir hyn drwy gynnal dadansoddiad manwl o'r data sydd ar gael yn genedlaethol ac yn lleol ar gyfer mesur nifer siaradwyr Cymraeg.

Targedau a Mesurau Perfformiad.

Mae'n ofynnol bod Strategaeth Iaith pob Cyngor Sir (Safon 145) yn cynnwys targed:
Gosod targed (yn nhermau canran y siaradwyr yn eu hardal) ar gyfer cynyddu neu gynnal nifer y siaradwyr Cymraeg yn yr ardal erbyn diwedd y cyfnod o 5 mlynedd dan sylw.

Gosododd Strategaeth Iaith Ceredigion y targed i gynyddu canran siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion i 48.5%, sef rhyw 1,500 yn fwy o siaradwyr Cymraeg erbyn 2023 . Roedd y targed hwn yn seiliedig ar alluoedd iaith Gymraeg disgwyliedig y boblogaeth erbyn 2023 a nifer y siaradwyr Cymraeg sy'n gadael addysg cyfrwng Cymraeg.

Yn ôl Comisiynydd y Gymraeg y Cyfrifiad yw'r brif ffynhonnell ddata am y Gymraeg yng Nghymru, a chaiff ei ddefnyddio gan Lywodraeth Cymru i asesu cynnydd yn erbyn y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2021.

Rhyddhawyd data Cyfrifiad 2021 ar y 6ed o Ragfyr 2022, ac mae hwnnw yn adrodd bod y niferoedd o siaradwyr Cymraeg wedi gostwng ar draws Cymru o 19% i 18%; ac fe welodd Ceredigion hefyd ostyngiad sef -2.0 pwynt canran neu 3,286 yn llai o siaradwyr Cymraeg. Yn unol â data y Cyfrifiad dros y degawdau gostwng fu nifer y siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion, gweler y tabl isod.

Ffigur *: Y canran o siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion 1991 - 2021.

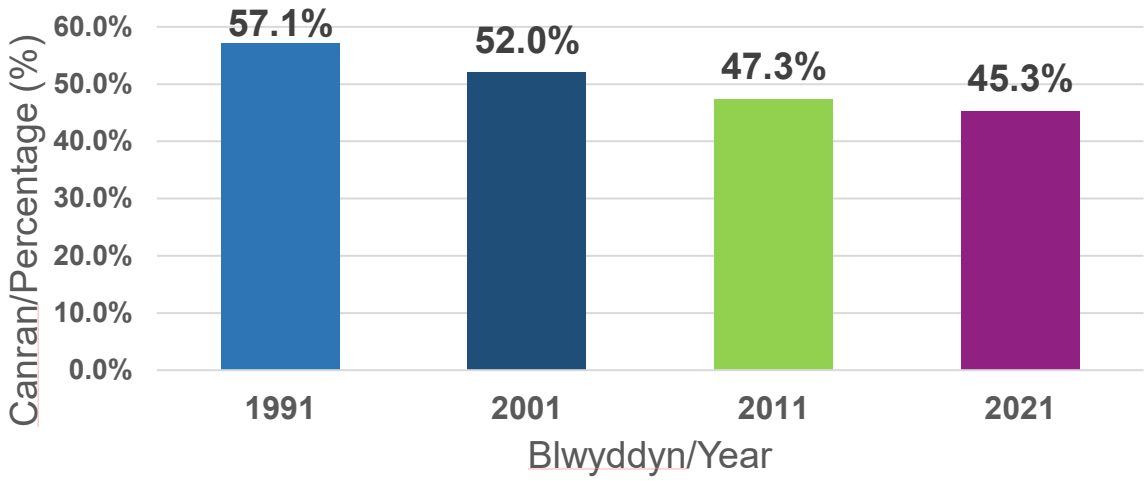

Swyddog Ystadegau Gwladol,1991, 2001, 2011 a 2021.
Source: Office for National Statistics, 1991, 2021, 2011 and 2021.

Fodd bynnag, mae angen pwyllo wrth ddehongli'r data, ac edrych ar y darlun yn ehangach; er enghraifft cofnodwyd canlyniadau'r Cyfrifiad ar adeg pan welwyd gostyngiad ym mhoblogaeth Ceredigion, ac hefyd yn ystod cyfnod pandemig Covid. Mae arolygon eraill yn bodoli ynghylch y Gymraeg, ac mae'r canlyniadau hyn yn llawer mwy calonogol ar gyfer Ceredigion. Byddwn yn trafod y canlyniadau hynny isod.

Mae'n bwysig nodi bod gan Lywodraeth Cymru nifer o ddulliau gwahanol o fesur nifer y siaradwyr Cymraeg; ac yn anorfod mae'r dulliau hyn yn gwahaniaethu wrth gyflwyno eu data. Mae hyn yn creu sefyllfa eithaf cymhleth, ac yn atgyfnerthu pa mor anodd yw hi i fesur defnydd iaith mewn gwirionedd. Dywedodd Llywodraeth Cymru y byddan nhw'n archwilio data'r cyfrifiad yn ofalus a'i fod yn "un o lawer o ddarnau pwysig o ddata a ddefnyddir i ystyried pa newidiadau sydd angen eu gwneud yn y dyfodol i sicrhau bod ein hiaith yn ffynnu". Mae'r prif weinidog wedi ysgrifennu at y Swyddfa Ystadegau Gwladol "i ofyn iddynt archwilio sut a pham mae gwahanol arolygon am y Gymraeg yn cynhyrchu canlyniadau gwahanol".

Mae Comisiynydd y Gymraeg wedi cyhoeddi Dogfen Gyngor ar Asesu Cyrhaeddiad y Strategaethau 5 mlynedd Awdurdodau Lleol; yn y ddogfen nodwyd, mater i'r sefydliadau eu hunain yw mesur cynnydd yn erbyn eu targedau, fodd bynnag mae'r ddogfen yn darparu gwybodaeth gyfredol am fethodoleg a ffynonellau data y gellid eu defnyddio er mwyn asesu i ba raddau mae'r Strategaeth wedi llwyddo i gyrraedd y targedau a osodwyd. Rydym yn trafod y ffynonellau data hyn isod.

Prif ffynonellau data'r Cyngor yn fewnol o ran nifer y siaradwyr Cymraeg yw ei ddata **addysg,** ynghyd â data'r **gweithlu,** sy'n caniatáu i'r Cyngor edrych ar unrhyw dueddiadau. Ceir dadansoddiad o'r data hwn hefyd.

<u>Data Cyfrifiad 2021</u>

Mae angen gofal wrth ddehongli data'r Cyfrifiad gan fod y darlun yn un cymhleth; mae iaith yn rhywbeth mwy na dull o gyfathrebu mae'n rhan o wead pobl a'u hymwneud â'u gilydd. Dywedodd Dr Rhian Hodges, Uwch-ddarlithydd Cymdeithaseg ym Mhrifysgol Bangor yn ei chyfweliad gyda BBC Radio Cymru 9 Rhagfyr 2022:
"Mae'r Cyfrifiad yn werthfawr i roi rhyw fath o snapshot i ni o beth sy'n digwydd ond ar yr un pryd mae'n bwysig i edrych ar elfennau fel hyder, rhuglder a theimladau o ddefnydd iaith ac o ran perthyn i'r Gymraeg hefyd."

Dywedodd Gweinidog y Gymraeg ac Addysg, Jeremy Miles wrth ddehongli data'r Cyfrifiad 6 Rhagfyr 2022:
"Rwyf wedi sôn yn aml bod y Gymraeg yn fwy na just rhywbeth rwy'n ei siarad - mae'n rhywbeth rwy'n ei deimlo. Ac rwy'n teimlo bod mwy a mwy o bobl yn teimlo bod y Gymraeg yn perthyn iddyn nhw. Y gamp yw troi'r teimladau hynny'n ddefnydd iaith."

Roedd cwestiwn Cyfrifiad 2021 yn gofyn i bobl asesu eu gallu i wneud y canlynol:

- Deall Cymraeg llafar
- Siarad Cymraeg
- Darllen Cymraeg
- Ysgrifennu'r Gymraeg

Nid yw data'r Cyfrifiad yn mesur y gwahanol lefelau o hyder wrth ddefnyddio'r iaith nac amlder defnyddio'r Gymraeg, nad ychwaith unrhyw deimladau o ran perthyn i'r Gymraeg. Mae'r wybodaeth am sgiliau Cymraeg yn y cyfrifiad yn seiliedig ar hunanasesiad person o'u gallu. Nid oedd cyfle felly i siaradwyr Cymraeg esbonio eu teimladau tuag at y Gymraeg. Mae'n bosib iawn bod mwy yn medru siarad rhywfaint o Gymraeg, ond wrth hunan asesu eu sgiliau yn y Gymraeg, roeddent yn teimlo'n swil ac yn ddihyder i nodi hynny. Mewn rhai achosion, yn enwedig i blant, roedd gallu Cymraeg yn cael ei gofnodi gan berson arall, er enghraifft, rhiant neu warchodwr.

At hyn mae'n bwysig nodi wrth ystyried y ffigurau hyn bod Cyfrifiad 2021 wedi cael ei gynnal yn ystod pandemig COVID-19 (21 Mawrth 2021). Roedd hyn yn dilyn cyfnodau clo, dysgu o bell i blant, ac roedd llawer o bobl yn gweithio gartref. Nid yw'n hysbys sut y gallai'r pandemig fod wedi effeithio ar ymateb pobl i'r cwestiwn yng nghylch eu gallu yn y Gymraeg (neu eu canfyddiad ynghylch sgiliau Cymraeg pobl eraill).

Data Cyfrifiad 2021: Canlyniadau Ceredigion

Canran y preswylwyr arferol tair oed a throsodd Cymru a Ceredigion: Cyfrifiad 2011 a Chyfrifiad 2021

	Cyfrifiad 2011		**Cyfrifiad 2021**		**Gwahaniaeth pwynt canran**
Cymru	**562,016**	**19.0%**	**538,300**	**17.8%**	**-1.2**
Ceredigion	34,964	47.3%	31,678	45.3%	-2.0

- Ar Ddiwrnod y Cyfrifiad (21 o Fawrth 2021), fe wnaeth 45.3 % (31,678) o drigolion arferol Ceredigion, a oedd yn dair oed neu'n hŷn adrodd eu bod yn gallu siarad Cymraeg. Mae hyn yn ostyngiad o 3,286 o bobl ers 2011, neu gostyngiad o 2.0 pwynt canran ers 2011.
- Ceredigion welodd y gostyngiad pumed mwyaf yng nghanran y siaradwyr Cymraeg rhwng 2011 a 2021 (2.0 pwynt canran). Gwelwyd y dirywiad mwyaf yn:
    - Sir Gaerfyrddin (4.1 pwynt canran),
    - Powys (2.1 pwynt canran)
    - Sir Ddinbych (2.1 pwynt canran).
    - Sir Benfro (2.1 pwynt canran)

Y prif ffactorau a gyfrannodd at y gostyngiad cyffredinol yng nghanran y bobl a nododd eu bod yn medru'r Gymraeg yng Ngheredigion rhwng 2011 a 2021 oedd:

- Cofnodwyd y canlyniadau hyn ar adeg pan welwyd gostyngiad ym mhoblogaeth Ceredigion. Poblogaeth Ceredigion wedi gostwng o **75,900 yn 2011** i **71,500 erbyn 2021,** sef -4,400 yn llai o bobl yn byw yn y Sir.
- gostyngiad mewn plant a phobl ifanc rhwng 3 a 15 oed a nododd eu bod yn medru'r Gymraeg (gostyngiad o 6.6 pwynt canran)
- gostyngiad yn y grŵp oedran pobl 65+ a nododd eu bod yn medru'r Gymraeg (gostyngiad o 6.5 pwynt canran)

Fodd bynnag ynghanol y penawdau negyddol sydd i'w ganfod yn y cyfrifiad, mae ambell lygedyn o oleuni a chanlyniad i'w groesawu.

- Gwelwyd cynnydd o ran canrannau yn y grŵp oedran 16 -19 oed, o 40.9% yn 2011 i 46.9% yn 2021
- Gwelwyd cynnydd o ran canrannau (er yn fychan) yn y grŵp oedran 20-44 oed, o 41.7% yn 2011 i 43.1% yn 2021.
- Ceir y nifer uchaf o siaradwyr Cymraeg yn y cohort oedran 20-44 oed, sy'n ystadegyn pwysig ar gyfer y Strategaeth Iaith nesaf.

- Parhaodd Ceredigion fel yr awdurdod lleol gyda'r drydedd gyfran fwyaf o siaradwyr Cymraeg 3 oed a throsodd yn genedlaethol (45.3% o drigolion), y tu ôl i Wynedd (64.4% o drigolion) ac Ynys Môn (55.8%).
- Mae Ceredigion yn parhau i gael ei ystyried fel un o gadarnleoedd y Gymraeg, ac mae'n Sir allweddol o ran cynllunio twf a ffyniant yr iaith. Cymdogaethau Cymraeg a dwyieithog yw sail ei diwylliant a'i bywyd beunyddiol. Caiff yr iaith Gymraeg ei defnyddio yn helaeth yn y gweithle, mewn addysg ac yn y cartref. Mae'r iaith hefyd yn rhan hanfodol o gymunedau lleol, mudiadau, clybiau a chymdeithasau'r sir.

Ffigur *: Y canran o siaradwyr Cymraeg yn ôl grwpiau oedran yng Ngheredigion.

	3 – 15 mlwydd oed / years	16-64 mlwydd oed / years	65+ mlwydd oed / years	Pawb dros 3 mlwydd oed / Everyone over 3 years
2011	78.4% (7,175)	41.9% (20,503)	46.4% (7,286)	47.3% (34,964)
2021	71.8% (6,123)	42.4% (18,219)	39.9% (7,347)	45.3% (31,678)
Gwahaniaeth / Difference	-6.6 pwynt canran / percentage points (-1,052)	+0.5 pwynt canran / percentage points (-2,284)	-6.5 pwynt canran / percentage points (+61)	-2.0 pwynt canran / percentage points (-3,286)

Ffynhonnell: Swyddog Ystadegau Gwladol, 2011 a 2021.
Source: Office for National Statistics, 2011and 2021.

Ffigur *: Y canran o siaradwyr Cymraeg yn ôl oedran yng Ngheredigion.

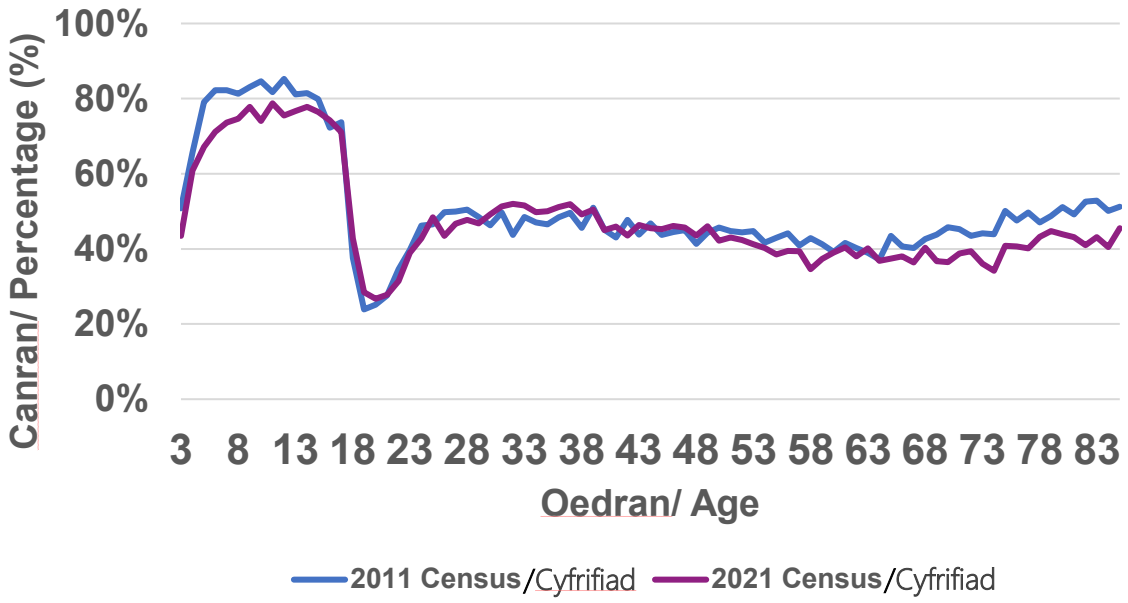

Nodyn ar gynnwys Myfyrwyr fel rhan o ddata Ceredigion:
Cynhaliwyd Cyfrifiad adeg tymor colegau a phrifysgolion. Mae'r boblogaeth myfyrwyr yn un arwyddocaol yng Ngheredigion, gyda thua 6,500 - 8,050 yn arferol (HESA, 2021 a YSG, Cyfrifiad 2021).

Fel mewn cyfrifiadau blaenorol, cyfrwyd y myfyrwyr yn eu cyfeiriad tymor arferol i helpu i ddarparu mesur cywir o'r boblogaeth breswyl arferol. Yng ngoleuni'r pandemig, cyfyngiadau'r cyfnod clo, a'r ffaith nad oedd llawer o fyfyrwyr yn eu cyfeiriad tymor efallai, aeth y Swyddfa Ystadegau Gwladol ati i adolygu a gwella'r canllawiau i fyfyrwyr ar sut y dylent gwblhau'r cyfrifiad. Sefydlodd y Swyddfa Ystadegau Gwladol hefyd ddulliau o amcangyfrif ac addasu ar gyfer diffyg ymateb myfyrwyr neu eu gorgyfrif.
Y Gymraeg yng Nghymru (Cyfrifiad 2021) Llywodraeth Cymru 6ed Rhagfyr 2022.

Mae'n rhaid cofio taw un ffynhonnell data yw'r Cyfrifiad, a mater goddrychol, yn aml, yw ateb holiaduron. Mae dogfen ganllaw Comisiynydd y Gymraeg ar asesu cyflawniad y strategaethau 5 mlynedd yn ein cyfeirio at ddulliau eraill o olrhain patrymau neu dueddiadau a allai roi cipolwg defnyddiol ar gyflawniad Strategaeth Iaith Ceredigion. I ddarllen cyngor Comisiynydd y Gymraeg yn llawn, dilynwch y ddolen:
20210407-dg-c-cyngor-ar-asesu-cyrhaeddiad-y-strategaethau-hybu.pdf (comisiynyddygymraeg.cymru)

Pa dystiolaeth arall sydd ar gael?

Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth
https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/Welsh-Language/Annual-Population-Survey-Welsh-Language

Yn ôl dogfen ganllaw Comisiynydd y Gymraeg mae Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth yn darparu canlyniadau am nifer y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg bob chwarter blwyddyn. Mae'r arolwg yn darparu data defnyddiol ar lefel cyngor sir er mwyn edrych ar dueddiadau'r Gymraeg rhwng cyfrifiadau, ond ni ddylai canlyniadau'r Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth gael eu defnyddio i fesur cynnydd tuag at y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg.

Mae'r arolwg hwn hefyd yn darparu canlyniadau yn ôl grwpiau oedran eang. Er nad yw Llywodraeth Cymru yn ystyried ei ganlyniadau mor ddibynadwy a rhai'r Cyfrifiad er mwyn cyfri siaradwyr, y fantais o'i ddefnyddio yw ei fod yn cynhyrchu canlyniadau yn amlach.

Yn hanesyddol, mae amcangyfrifon yr Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth o ran gallu pobl yn y Gymraeg yn uwch na'r rhai a gynhyrchir gan y Cyfrifiad. Yn ôl yr arolwg hwn yn 2022 roedd **57.45%** yn medru siarad Cymraeg yng Ngheredigion, hyn o gymharu â 45.3% sydd wedi ei gofnodi yn y Cyfrifiad 2021.

Nifer Siaradwyr Cymraeg:	
Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth 2022	Cyfrifiad 2021
57.45%	45.3%

Mae gwybodaeth ac astudiaethau pellach ynghylch yr iaith Gymraeg yn Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth yn dynodi bod canran y siaradwyr Cymraeg yng Ngheredigion wedi bod yn codi. Er enghraifft, datgelodd yr Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth bod 52.7% o boblogaeth Ceredigion yn medru siarad Cymraeg yn 2014, a gwelwyd hwn yn codi i 60.9% erbyn 2020. Fel y gwelwn yn y graff isod, yn ôl y data yma mae'r lefelau siarad Cymraeg wedi disgyn ychydig yn 2021 a 2022, gall hyn fod oherwydd bod poblogaeth Ceredigion wedi gostwng yn y blynyddoedd diwethaf. Ond mae'n rhaid nodi bod lefelau'r siaradwyr Cymraeg dal i fod yn uwch na'r canran a welwyd yng Nghyfrifiad 2021. Er mae data'r Cyfrifiad ydy'r data mwyaf gwyddonol a dibynadwy, dim ond bod 10 mlynedd mae'r Cyfrifiad yn cael i'w cynnal, felly mae'n bwysig i edrych ar ddata gwahanol hefyd.

Ffigur *: Canran o siaradwyr Cymraeg yn ôl yr Arolwg Blynyddol o'r boblogaeth a'r Cyfrifiad 2021

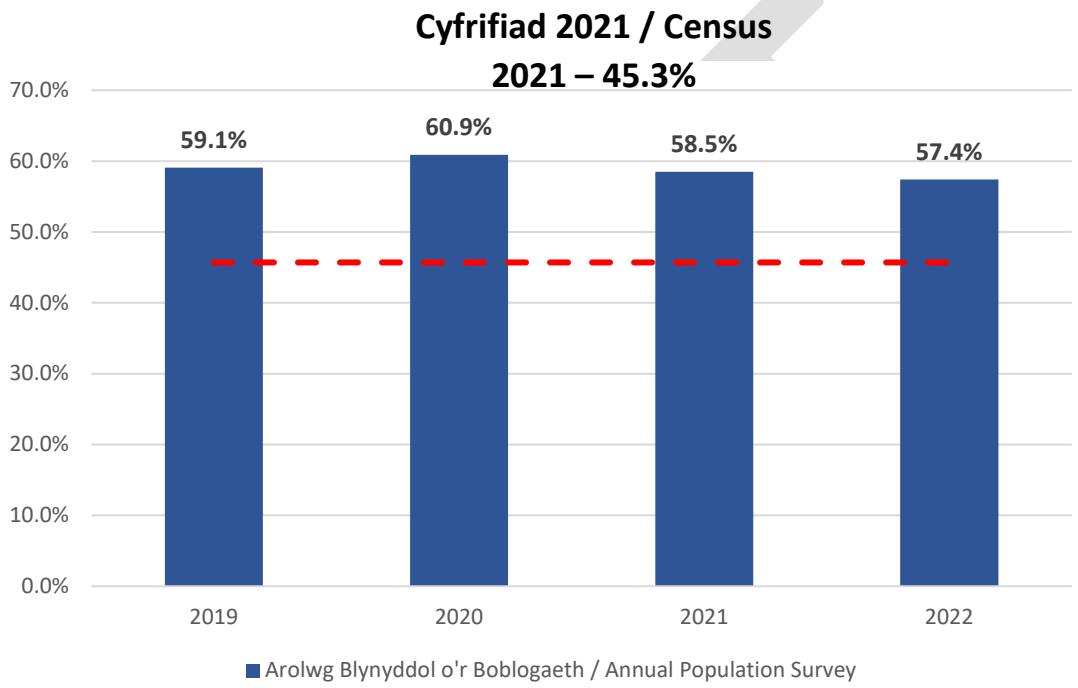

Data

Ffynhonnell: Swyddog Ystadegau Gwladol, 2021
Source: Office for National Statistics, 2021.

Arolwg Cenedlaethol Cymru

https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/National-Survey-for-Wales/Culture-and-Welsh-Language

Dangosydd arall yw Arolwg Cenedlaethol Cymru sy'n casglu gwybodaeth am allu oedolion 16 oed a throsodd i siarad Cymraeg, yn ogystal â'u rhuglder a pha mor aml y maent yn siarad iaith. Yn yr un modd â'r Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth, mae amcangyfrifon yr Arolwg Cenedlaethol o nifer y siaradwyr Cymraeg yn uwch yn hanesyddol na'r rhai a gynhyrchir gan y cyfrifiad.

Caiff y data hwn ei ddefnyddio hefyd fel ffynhonnell ar gyfer dangosydd cenedlaethol 36 Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, sef 'Canran y bobl sy'n siarad Cymraeg yn feunyddiol ac sy'n gallu siarad mwy nag ychydig eiriau o Gymraeg (ar gyfer oedolion 16 oed neu hŷn).

Arolwg Cenedlaethol Cymru			
Blwyddyn		% oedolion sy'n siarad Cymraeg	% yr oedolion sydd â rhywfaint o allu i siarad Cymraeg
2016-17	Cymru	20%	9%
	Ceredigion	49%	6%
2017-18	Cymru	19%	12%
	Ceredigion	44%	16%
2018-19	Cymru	18%	15%
	Ceredigion	42%	18%
2019-20	Cymru	16%	8%
	Ceredigion	40%	16%
2021-22	Cymru	19%	17%
	Ceredigion	41%	19%

Yn yr Arolwg hwn (2021-22), pan ofynnwyd i bobl yng Ngheredigion a oeddent yn gallu siarad Cymraeg, roedd 41% wedi ateb 'ydw', gyda 19% arall wedi ateb 'nac ydw', ond rwy'n gallu siarad rhywfaint o Gymraeg. Ymddengys o'r data hwn bod cynnydd yn y niferoedd sydd â rhywfaint o Gymraeg (9%: 2016-17: 19% 2021-22). Yn ôl yr arolwg hwn dyma'r fffactorau sy'n gysylltiedig â siarad Cymraeg bob dydd, a gallu siarad mwy na dim ond ychydig o eiriau:

- Plant yn byw ar yr aelwyd
- Teimlo bod pobl yn y gymuned leol yn trin ei gilydd â pharch ac ystyriaeth
- Lefel uchel o gymwysterau addysg
- Bod yn gyflogedig
- Byw mewn ardal wledig
- Byw yng Ngwynedd, yn Ynys Môn neu yng Ngheredigion
- Ymdeimlad o berthyn i'r gymuned leol.

Nododd 35% o'r oedolion sy'n siarad Cymraeg eu bod yn debygol o siarad Cymraeg bob dydd.

Arolygon Defnydd Iaith

:https://llyw.cymru/arolwg-defnydd-iaith

Nid yw arolygon defnydd iaith yn casglu gwybodaeth am nifer y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg. Maent yn casglu gwybodaeth fanylach am ruglder siaradwyr Cymraeg, a'u defnydd o'r iaith mewn amrywiaeth o leoliadau yn eu bywydau bob dydd.

DRAFT

Fel arfer, caiff yr arolygon hyn eu cynnal bob 5–10 mlynedd (1992, 2004–06, 2013–15, 2019–21), a gallant ddarparu data ar lefel cyngor sir fel arfer. Effaith COVID-19 Yn anffodus, bu'n rhaid dirwyn Arolwg Defnydd Iaith 2019–21 i ben yn gynnar oherwydd pandemig y coronafeirws.

Dangosodd yr arolwg defnydd iaith blaenorol, yn 2013-15 bod crynodiad uchaf y siaradwyr Cymraeg sydd yn siarad yr iaith bob dydd yn ardaloedd awdurdodau lleol yng ngorllewin Cymru, gyda'r crynodiad ar ei uchaf yng Ngwynedd, Ynys Môn, Ceredigion a Sir Gaerfyrddin. Yn yr ardaloedd hyn y ceir y canrannau uchaf o siaradwyr Cymraeg felly mae'n debyg eu bod yn cynnig mwy o gyfleoedd i siaradwyr Cymraeg ddefnyddio'r iaith yn aml.

Data Trosglwyddo iaith

Mae sicrhau bod siaradwyr Cymraeg yn trosglwyddo iaith o un genhedlaeth i'r llall ynghyd â sicrhau cyfleoedd i gymdeithasoli plant i ddefnyddio'r iaith o fewn eu cymdogaeth leol yn hanfodol i barhad y Gymraeg. Mae cyfrifo cyfraddau trosglwyddo iaith yn broblematig heb ymchwil manwl. Comisiynwyd darn o waith gan Lywodraeth Cymru yn 2015 a oedd yn edrych ar ffigyrau o dablau'r Cyfrifiad ynghylch gallu plant 3-4 oed i siarad Cymraeg a hynny yn ôl natur ieithyddol y teulu. Bydd rhaid aros i weld os bydd ymchwil o'r math hwn yn cael ei ddatblygu ar gyfer Cyfrifiad 2021.

Byddwn yn sicr o barhau i gydweithio gyda'm partneriaid yn yr Uned Gofal Plant a gyda Mudiad Meithrin i sicrhau codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd trosglwyddiad iaith o fewn aelwydydd yn ystod oes y Strategaeth Iaith nesaf.

Data Gwasanaeth Addysg Cyngor Sir Ceredigion

Mae'r Gymraeg yn rhan ganolog o addysg yng Ngheredigion – mae 37 o'r 43 ysgol yn y Sir yn rhai cyfrwng Cymraeg neu'n ddwyieithog. Yn ddiweddar fe gyflawnwyd gwaith yn llwyddiannus ar gyfer newid categori ieithyddol ysgolion Ceredigion, yn dilyn argymhellion gan Lywodraeth Cymru.

Mae nifer y disgyblion ym mlynyddoedd 1 i 11 sy'n cael eu haddysgu yn y Gymraeg fel iaith gyntaf wedi cynyddu dros y blynyddoedd diwethaf, gan gyrraedd nifer uchaf o 5,483 yn 2018/19, mae'r ffaith bod y niferoedd fymryn yn is yn 2020/21 yn adlewyrchu'r nifer llai o ddisgyblion yn y blynyddoedd hynny.

DRAFT

Plentyndod / Childhood

% y disgyblion a astudiodd y Gymraeg fel iaith gyntaf mewn ysgolion cynradd, canol ac uwchradd ym mlynyddoedd 1-11
% of pupils that studied Welsh as a first language in primary, middle and secondary schools in years 1 -11

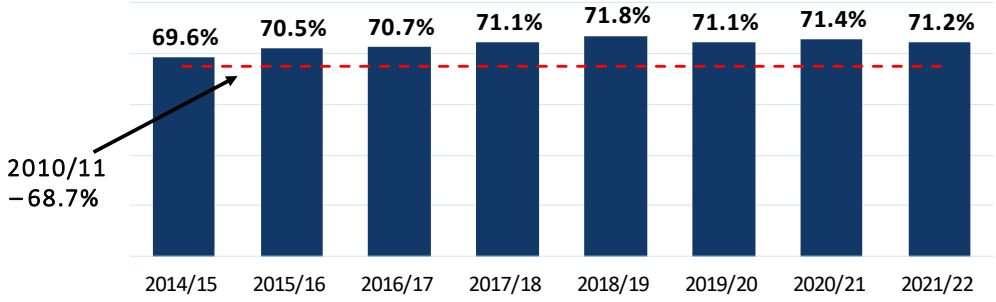

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion Public Services Board

Mae Llywodraeth Cymru wedi cymeradwyo Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CySGA) Ceredigion 2022-32; sef cynllun sy'n amlinellu gweledigaeth addysg cyfrwng Cymraeg yr awdurdod dros y deng mlynedd nesaf a'r prif amcanion strategol ar gyfer y cyfnod hwn. Erbyn mis Medi 2032, dyhead Cyngor Sir Ceredigion yw y bydd pob disgybl yn ysgolion yr awdurdod yn derbyn addysg drochi cyfrwng Cymraeg hyd nes y bydd yn saith oed. Bydd derbyn sylfaen ragorol wrth siarad a chyfathrebu yn y Gymraeg yn cynyddu ar ddewis a hyder y disgybl i ddilyn trywydd cwbl ddwyieithog drwy weddill ei yrfa addysgol ac wrth wynebu byd gwaith a bywyd cymdeithasol y dyfodol. Bydd y gwaith hwn yn llesol i'r unigolyn ac i sefyllfa'r Gymraeg yng Ngheredigion fel iaith gymunedol. Bydd gweithredu'r CySGA hefyd yn cyfrannu'n gadarnhaol iawn tuag at weithredu Strategaeth Iaith am y cyfnod 5 mlynedd nesaf, gan weithio tuag at gynyddu nifer sy'n siarad ac yn defnyddio'r Gymraeg ar draws y Sir.

<u>Data Gweithlu Cyngor Sir Ceredigion</u>

Yn unol â threfn Safonau'r Gymraeg, mae'n ofynnol bod y Cyngor yn cynyddu defnydd y Gymraeg yn fewnol drwy weithredu set o Safonau Gweithredu. Mae'r set o safonau hyn (ymhlith nifer fawr o dasgau eraill) wedi gosod y ddyletswydd ar y Cyngor i fesur nifer y siaradwyr Cymraeg o fewn y gweithlu. Yn flynyddol mae'r Cyngor wedi adrodd ar lefelau sgiliau iaith ei weithlu, gan ddefnyddio Fframwaith ALTE (Association of Language Testers in Europe). Mae sgiliau iaith y gweithlu wedi aros yn weddol gyson dros y bedair blynedd diwethaf, yn galonogol mae'r nifer uchaf o siaradwyr Cymraeg yn y cohort sgiliau iaith lefel 5, sef lefel hyfedredd yn y Gymraeg; ym mlwyddyn adrodd 2021-22 roedd 32% o staff y Cyngor gyda sgiliau iaith lefel hyfedredd; a dim ond 4% heb ddim sgiliau yn y Gymraeg.

Lefelau Staff y Cyngor : Sgiliau Gwrando a Siarad

Lefel	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Dim sgiliau	4%	4%	4%	4%
1	18%	19%	20%	20%
2	15%	15%	14%	14%
3	15%	15%	15%	15%
4	14%	14%	14%	15%
5	34%	33%	33%	32%

ADRAN 5

Adborth gan bartneriaid ar gyflawni Strategaeth Iaith 2018-23

Er mwyn cynorthwyo yn y broses o gynnal adolygiad ynghylch gweithrediad Strategaeth Iaith gyfredol; ynghyd â gwerthuso Fforwm Dyfodol Dwyieithog fel llwyfan i lywio'r gwaith, cynhaliwyd arolwg yn ystod Ionawr 2022, i gasglu barn rhanddeiliaid.

Rhannwyd yr holiadur gyda holl aelodau Fforwm Dyfodol Dwyieithog, mae hyn yn cynnwys rhai o bartneriaid allanol y Cyngor ynghyd a nifer o swyddogion allweddol o fewn y Cyngor mewn gwahanol wasanaethau sy'n berthnasol i weithredu'r Strategaeth. Arweiniodd hyn at 9 o ymatebwyr. Mae'r ymatebion a roddwyd wedi rhoi cipolwg defnyddiol ar gryfderau'r strategaeth a chyfleoedd posibl i gryfhau a datblygu'r strategaeth newydd dros y pum mlynedd nesaf.

Rhannwyd yr holiadur o dan y penawdau canlynol:

- Gweledigaeth
- Effeithiolrwydd
- Cydlyniad
- Canlyniad
- Cryfderau /Gwendidau /Cyfleoedd /Bygythiadau

Gweledigaeth
Gofynnwyd i rhanddeiliaid nodi pa mor glir oedd gweledigaeth y Strategaeth Iaith ynghyd a'r 3 nod strategol sydd wedi'i adnabod. Nododd pob un o bartneriaid y Fforwm a ymatebodd bod y weledigaeth a'r nodau yn glir iawn. Mae hyn yn adlewyrchu'r ymrwymiad mae'r rhanddeiliaid hyn wedi'i wneud o'r cychwyn cyntaf wrth gynllunio a datblygu'r Strategaeth. Nododd un o'r ymatebwyr ei bod hi'n glir bod nifer o'r elfennau hefyd yn plethu gyda strategaethau eraill y Cyngor, ac mae'r deallusrwydd hwn yn atgyfnerthu cydweithio.

Fodd bynnag, roedd un ymatebydd yn teimlo, ar lefel weithredol bod y weledigaeth yn glir, ond o bosib bod angen sicrhau ymgysylltiad dyfnach er mwyn sicrhau bod pob sefydliad o safbwynt arweinyddiaeth a'u strategaethau corfforaethol yn adlewyrchu hynny.

Effeithiolrwydd
Roedd y cwestiwn hwn yn holi am effeithiolrwydd y camau gweithredu a oedd wedi eu hadnabod fel rhan o gynllun gweithredu'r Strategaeth. Roedd pob un yn teimlo bod y camau yn realistig, fodd bynnag roedd yna deimlad bod cynllunio ieithyddol yn rhywbeth sydd rhaid ei feithrin dros gyfnod o amser, ac felly bod angen fwy o amser ar gyfer cyflawni rhai o'r camau gweithredu na chyfnod o 5 mlynedd, sef oes y Strategaeth Iaith gyfredol. At hyn, roedd barn gref ei bod hi'n anodd mesur cynnydd o safbwynt nifer sy'n defnyddio'r Gymraeg.

Nododd y rhan fwyaf o'r ymatebwyr nad oes amheuaeth, bod pandemig Covid-19 wedi cael effaith ar yr iaith, ac ar weithredoedd y Strategaeth o ran medru darparu cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn naturiol yn eu bywydau o ddydd i ddydd, yn y gwaith, neu wrth gwrdd â chymdeithasu. Wrth brofi lleihad mewn gweithgaredd cymdeithasol mae'r gallu i weld, clywed a defnyddio'r Gymraeg wedi gostwng Hefyd, o bosib gyda mwy o bobl yn medru gweithio o gartref, mae wedi creu ton newydd o fewnfudwyr i'r ardal wledig hon, sydd hefyd yn cael effaith ar ddefnydd y Gymraeg, ac ar y niferoedd sy'n siarad yr iaith o fewn y Sir.

Mae'r pandemig wedi ein gorfodi i newid ein ffyrdd o fyw, effaith hyn oll yw tanseilio defnyddio'r Gymraeg ac amser a ddengys a fedr adfer neu addasu i'r amgylchiadau yn sgil y pandemig. Yn sgìl y newid hwn, , mae angen mwy o amser i weld llwyddiant y camau sydd eisoes ar waith i wireddu gweledigaeth y strategaeth. Bydd angen meddwl am ffyrdd mwy creadigol i hybu'r defnydd o'r iaith, er enghraifft fwy o ddefnydd o dechnoleg fel tic-toc, instagram ayyb.

Ar y llaw arall, rhaid peidio ag anghofio rhai o fuddion y cyfnod clo, er enghraifft digwyddiadau cyhoeddus ar-lein, a agorodd ddrws at gynulleidfa newydd o bosib, ac sy'n ddull cynhwysol i bobl fedru mynychu. At hyn, mae'r cyfnod clo wedi gweld cynnydd yn y nifer sydd wedi dechrau dysgu'r iaith sydd yn galonogol ar gyfer y dyfodol, ac mae'r seilwaith sydd eisoes mewn lle fel rhan o'r strategaeth yn mynd i helpu dysgwyr er mwyn iddynt weld pwrpas mewn dysgu'r iaith, a gallu cymhathu yn naturiol i fywyd byrlymus a chyfoethog y Sir.

Cydlyniad

Roedd y mwyafrif yn cytuno bod Fforwm Dyfodol Dwyieithog yn gyfrwng effeithiol i drafod gweithrediad y Strategaeth; mae'r Fforwm yn blatfform da ar gyfer dod a phartneriaid at ei gilydd, ac mae'n allweddol ar gyfer ceisio codi ymwybyddiaeth a hyder ein partneriaid gwirfoddol i weithredu.

Nodwyd ei bod hi'n anodd ar adegau ceisio darbwyllo sefydliadau partner i weithredu gweledigaeth y Strategaeth, yn enwedig rheiny nad ydynt yn dod o dan gylch gorchwyl Safonau'r Gymraeg. Cafwyd sylwadau hefyd, yn nodi elfen o bryder ynghylch a oes gan y Cyngor yr adnoddau a'r strwythur cymorth priodol i helpu i weithredu'r strategaeth yn llawn.

At hyn cafwyd rhai sylwadau ar gyfer atgyfnerthu'r gwaith i'r dyfodol:

- Mae'r fforwm yn blatfform da ar gyfer rhannu gwybodaeth, ond mae angen edrych yn fwy gofalus o ran sut gallwn ddangos tystiolaeth bod gwahaniaeth yn digwydd h.y. defnydd iaith yn cynyddu, nifer o siaradwyr Cymraeg yn tyfu.
- O bosib angen creu strwythur o is-grwpiau, er mwyn caniatáu lle i drafod eu meysydd penodol, ac yna adrodd nôl i'r prif grŵp.
- Credwn fod y lefel weithredol o fonitro gweithgaredd yn effeithiol, ond bod lle i amau a yw'r ymgysylltiad ar lefel gorfforaethol yn ddigonol, e.e. drwy'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a/neu ddull arall o gadarnhau ymlyniad strategol.
- Dylid ystyried a fyddai modd i'r partneriaid gyd-weithio fel grŵp ar brosiect penodol fel rhan o'r strategaeth nesaf.

Nodwyd bod y Cyngor wedi cynnwys partneriaid yn dda ar lefel weithredol, ond bod angen sicrhau ymlyniad y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus neu ymlyniad strategol drwy ddull arall megis Memorandwm o Ddealltwriaeth neu gytundeb partneriaeth rhwng y sefydliadau partner ar lefel arweinyddiaeth.

Canlyniad

Gofynnodd yr arolwg i rhanddeiliaid roi sylwadau ar ganlyniad gweithredu'r strategaeth. Roedd y rhan fwyaf o'r ymatebwyr o fewn y Cyngor yn ogystal â phartneriaid allanol yn cytuno eu bod wedi gweld newid cadarnhaol mewn agwedd o ran hybu'r Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau, ond ei bod yn llawer mwy anodd darparu tystiolaeth ynghylch newid positif mewn ymddygiad o ran defnyddio'r Gymraeg ymhlith defnyddwyr gwasanaeth.

Yn ystod oes y Strategaeth, fe welwyd datblygiadau o fewn ein sefydliadau sydd yn gadarnhaol o safbwynt cynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwasanaethau, cyfleoedd dysgu a gweithgareddau diwylliannol. Fodd bynnag nododd un ymatebydd, o bosib bod dylanwad deddfwriaeth a mesurau cenedlaethol (Mesur y Gymraeg: llunio Strategaeth Cymraeg 2050) wedi cael llawer iawn fwy o ddylanwad ar y 'shifft' ieithyddol, yn hytrach na

phriodoli'r newid positif yn y cyswllt hwn i Strategaeth Iaith 2017-23, er ei fod yn hollol briodol bod Strategaeth Gymraeg Sirol yn ei lle yng Ngheredigion.

Ar nodyn cadarnhaol, nododd nifer o'r ymatebwyr eu bod yn credu bod mwy y gall eu maes gwasanaeth ei wneud, er mwyn sicrhau llwyddiant y strategaeth, fodd bynnag mae angen arweiniad ac anogaeth pellach i wireddu hyn; mae hyn felly yn argoeli'n dda ar gyfer datblygu strategaeth o'r newydd am y cyfnod 5 mlynedd nesaf.

Dadansoddiad Model SWOT: Adborth gan Bartneriaid:

Gofynnwyd i'r holl rhanddeiliaid beth oedd eu barn ynghylch cryfderau a gwendidau Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-23; ynghyd â pha gyfleoedd a bygythiadau sydd ar gyfer datblygu Strategaeth newydd am y cyfnod pum mlynedd nesaf. Dyma'r canlyniad:

Cryfderau	**Gwendidau**
• Ceredigion yn parhau yn un o gadarnleoedd y Gymraeg • Mae'r iaith yn cael mwy o gefnogaeth gan Lywodraeth Cymru, Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ynghyd â Fframwaith Strategol Cymraeg 2050 • Strategaeth Iaith yn gosod fframwaith sy'n amlinellu sut bydd Ceredigion fel Sir yn cefnogi Strategaeth y Gymraeg Llywodraeth Cymru: Cymraeg 2050. • Fforwm Dyfodol Dwyieithog darparu llwyfan i rannu gwybodaeth a deall meysydd gwaith gwasanaethau a sefydliadau eraill o fewn y Sir • Fforwm buddiol o ran tynnu ynghyd holl elfennau hybu a hwyluso defnydd iaith mewn un man • Strategaeth sy'n plethu gyda nifer fawr o strategaethau eraill o fewn y Cyngor • Mae ewyllys gref i ddatblygu defnydd yr iaith o fewn cymunedau • Strategaeth Economi Ceredigion yn cydnabod bod y Gymraeg yn sgil pwysig yn y gweithle • Cynnydd yn nifer sy'n dysgu Cymraeg • Addysg cyfrwng Cymraeg yn ased i ddisgyblion Ceredigion	• Mae'n anodd iawn mesur cynnydd ac effaith gwirioneddol y Strategaeth • Ffynonellau data cenedlaethol ynghylch sefyllfa'r Gymraeg yn darparu adroddiadau gwahanol ar y sefyllfa ieithyddol – mae'n fater cymhleth. • Diffyg adnoddau a chyllid digonol i'r Strategaeth gael effaith wirioneddol • Ymlyniad strategol o du arweinyddiaeth rhai partneriaid a chyd-weithredu ar lefel gorfforaethol yn isel • Diffyg ymrwymiad llawn i'r weledigaeth gan rhai gwasanaethau a phartneriaid allanol • Fforwm Dyfodol Dwyieithog yn rhy eang i annog trafodaeth ar elfennau penodol o'r Strategaeth Iaith • Prisiau tai fforddiadwy – prisio pobl leol allan o'r farchnad dai • Economi gwan, mae llawer o bobl ifanc yn gadael y Sir i ddod o hyd i swyddi mwy llewyrchus mewn mannau eraill • Cyflogau isel cyfartalog • Prinder arweinwyr cymunedol a diffyg olyniaeth • Diffyg hyder siaradwyr Cymraeg wrth ddefnyddio'r Gymraeg mewn peuoedd cyhoeddus • Diffyg technoleg ddigidol yn y Gymraeg
Cyfleoedd	**Bygythiadau**
• Ymrwymiad Llywodraeth Cymru i wireddu Strategaeth Cymraeg 2050 • Bydd gweithredu Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg dros y 10 mlynedd nesaf yn cael dylanwad positif, gyda'r nod o gynhyrchu fwy o siaradwyr Cymraeg rhugl yn ystod oes y cynllun.	• Niferoedd siaradwyr Cymraeg yn gostwng yn ôl adroddiadau Cyfrifiad 2021 • Pobl Ifanc y Sir yn gadael ar ôl addysg ffurfiol er mwyn cyfleoedd gwaith gwell • Diffyg tai fforddiadwy

DRAFT

• Yr angen am Strwythur atebolrwydd cliriach • Chwilio am gyfleodd ar gyfer cysylltiadau cydweithio cryfach rhwng partneriaid wrth weithredu'r strategaeth • Adolygu Fforwm Dyfodol Dwyieithog a chyfle i greu is-grwpiau sydd yn canolbwyntio ar feysydd penodol • Y Cwricwlwm Dysgu Newydd - cyfleoedd o'r newydd i gryfhau ymwybyddiaeth y Gymraeg. Sicrhau bod cyrsiau ymwybyddiaeth o'r Gymraeg, gan gynnwys ymwybyddiaeth am hanes yr iaith a'i lle yn niwylliant Cymru a Cheredigion. Dealltwriaeth ynghylch y cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg. • Mwy o swyddi sy'n gofyn am sgiliau iaith Gymraeg fel sgìl hanfodol. • Hyrwyddo hawliau siaradwyr Cymraeg i ddefnyddio'r Gymraeg • Datblygu a chynyddu y dechnoleg sydd ar gael yn y Gymraeg, er mwyn gwneud y Gymraeg yn fwy hygyrch • Cynnig ynglŷn â deddfwriaeth i ail gartrefi • Rhaglenni economaidd rhanbarthol megis prosiectau Twf Canolbarth a Gorllewin Cymru • Prosiect Arfor 2: rhaglen newydd i'w darparu gan Geredigion a fydd yn helpu i gryfhau gwydnwch economaidd y Gymraeg • Potensial i wella'r cyflwr yr economi yn lleol, Tyfu Canolbarth Cymru / Arian Lefelu i Fyny • Goblygiadau Safonau'r Gymraeg ar sefydliadau cyhoeddus i weithredu er lles y Gymraeg • Dylid ystyried a fyddai modd i'r partneriaid gyd-weithio fel grŵp ar brosiect penodol fel rhan o'r strategaeth nesaf.	• Rhieni ddim yn trosglwyddo'r Gymraeg i'w plant • Diffyg adnoddau a chyllid i weithredu'r strategaeth yn llawn • Covid-19 a'i waddol effaith niweidiol ar y defnydd o'r iaith Gymraeg. • Amharodrwydd partneriaid i newid er mwyn sicrhau darpariaeth a chyfleoedd Cymraeg newydd • Diffyg adnoddau digonol yn y Gymraeg (ffonau clyfar, apiau) • Heriau cymhathu mewnfudwyr i gymunedau Cymru • Agweddau negyddol tuag at y Gymraeg a'i threftadaeth • Data'r cyfrifiad ar nifer y siaradwyr Cymraeg, a dirywiad ym mhoblogaeth Ceredigion.

DRAFT

ADRAN 6

Casgliadau

Er mwyn mynd i'r afael â chydymffurfiaeth y Cyngor â'r safonau dan sylw, mae Cyngor Sir Ceredigion wedi bodloni gofynion safon 145 yn llawn drwy osod targed o ran canran a nifer y siaradwyr yn yr ardal, ynghyd ag amlinellu yn y strategaeth sut y byddai'n anelu at gyflawni'r targed hwnnw ar ffurf cynllun gweithredu a thargedau.

Mae'r adolygiad hwn yn mynd i'r afael â'r gofyniad yn safon 146 o ran asesu i ba raddau y mae'r Cyngor wedi dilyn y strategaeth a chyrraedd y targed a osodwyd. Mae'r adroddiad yn Atodiad 1 yn rhoi darlun cynhwysfawr o gyflawniad y camau gweithredu, ac yn adrodd ar ddangosyddion perfformiad, lle mae hynny'n bosib.
Mae'n glir o'r adroddiad hwn bod gwaith sylweddol wedi ei gyflawni o ganlyniad i weithredu'r strategaeth. At hyn mae'r adborth a gafwyd gan bartneriaid mewnol ac allanol yn darparu ystyriaethau defnyddiol ar gyfer cyflawni strategaeth bum mlynedd ddiwygiedig ar gyfer 2024-2029 i'w datblygu maes o law.

Mae Ceredigion yn parhau i gael ei ystyried fel un o gadarnleoedd y Gymraeg, ac mae'n Sir allweddol o ran cynllunio twf a ffyniant yr iaith. Ar yr olwg cyntaf bu canlyniadau'r Cyfrifiad yn siom i Geredigion, ni welwyd y cynnydd yn nifer y siaradwyr Cymraeg fel ag yr oedd Strategaeth Iaith Ceredigion wedi gobeithio. Fodd bynnag, dim ond bob degawd ceir canlyniadau y Cyfrifiad, ac yn y cyfamser mae gwybodaeth ac astudiaethau pellach ynghylch yr Iaith Gymraeg ar gael. Mae'r astudiaethau hyn yn dueddol o ffurfio darlun mwy optimistaidd o sefyllfa'r Gymraeg o gymharu â chanlyniadau'r cyfrifiad; er enghraifft yn mis Medi 2020 roedd niferoedd siaradwyr Cymraeg wedi codi i 60.9% yng Ngheredigion yn ôl Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth. Mae Llywodraeth Cymru yn rhybuddio bod rhaid bod yn ofalus wrth ystyried y ffigurau, gan mai arolwg sy'n seiliedig ar hunanasesiad yw'r Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth, ac am y rheswm hwn nid yw Llywodraeth Cymru yn eu defnyddio i fesur cynnydd tuag at ei tharged o filiwn o siaradwyr Cymraeg. Fodd bynnag, mae'n medru darparu tueddiadau defnyddiol dros ben.

Wrth ystyried ffigurau'r cyfrifiad, mae'n bwysig edrych hefyd ar yr elfennau cadarnhaol;
er enghraifft gwelwyd cynnydd (er yn fychan) o ran canrannau yn y grŵp oedran 16-19 oed, ac yn grŵp oedran 20-44 oed. Mae'r grwpiau hyn yn bwysig, ac yn dangos o bosib bod mwy o bobl yn defnyddio eu sgiliau Cymraeg ar ôl ymadael ag addysg ffurfiol. Roedd Ceredigion yn cynnwys y drydedd ganran uchaf o siaradwyr Cymraeg o blith holl awdurdodau lleol eraill yng Nghymru, ar ôl Gwynedd ac Ynys Môn. Mae canran y preswylwyr sy'n defnyddio'r Gymraeg bob dydd yng Ngheredigion wedi codi dros y blynyddoedd diwethaf hefyd, o 43% yn 2016, i 45% yn 2021. (Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth 2021). Gellid dadlau y gallai cynyddu defnydd o'r Gymraeg o ddydd i ddydd fod yn llawer mwy dylanwadol ar gyfer twf yr iaith na'r niferoedd sy'n ei siarad.

Mae'r Cyngor o'r farn bod cyhoeddi Strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru, ynghyd â gweithredu Strategaeth Iaith ar lefel lleol wedi creu newid yn yr agweddau tuag at yr iaith Gymraeg, ac yn sgil hynny mae mwy o bobl gyda'r awydd i ddysgu a siarad yr iaith yng Ngheredigion.

Mae cynaliadwyedd yr iaith Gymraeg yn ddibynnol ar y broses o gryfhau cymunedau Cymraeg, a hynny trwy ddarparu digon o gyfleoedd addysgol, diwylliannol a chymdeithasol i ddefnyddio'r iaith o ddydd i ddydd. Yn unol â'r Strategaeth Iaith hon, bydd y gwaith ar gyfer y Strategaeth Iaith am y pum mlynedd nesaf hefyd yn mynd i'r afael a chreu'r amgylchiadau cywir hyn, er mwyn ffyniant y Gymraeg.

Mae canlyniadau Cyfrifiad 2021 wedi gosod nifer o heriau o'r newydd i Geredigion. Mae ymateb i'r heriau hynny, lliniaru'r risgiau sy'n wynebu'r Gymraeg a sicrhau hyfywedd y gymuned iaith Gymraeg yn golygu cynllunio ieithyddol trwyadl. Wrth ddiwygio Strategaeth ar gyfer y cyfnod 5 mlynedd nesaf, bydd angen i wasanaethau'r Cyngor ynghyd â phartneriaid allweddol ymrwymo i weithio gyda'i gilydd, yn galetach nag erioed o'r blaen, i hyrwyddo ac annog y defnydd o'r Gymraeg ym mhob agwedd o fywyd cymdeithasol ac economaidd y sir: hyn er mwyn gwyrdroi unrhyw ostyngiadau pellach yn nifer y siaradwyr Cymraeg. Wrth adolygu cyrhaeddiad y Strategaeth Iaith hwn mae'n bwysig cydnabod bod cynllunio iaith yn broses hir sy'n cymryd amser i'w meithrin, fodd bynnag mae'r Cyngor yn teimlo'n hyderus bod y Strategaeth Iaith hwn wedi gosod y seiliau cywir ar gyfer symud ymlaen i'r cyfnod 5 mlynedd nesaf.

Ystyriaethau ar gyfer Strategaeth Hybu'r Gymraeg am y cyfnod 5 mlynedd nesaf:

Mae'r heriau sy'n wynebu'r gymuned iaith Gymraeg yng Ngheredigion yn parhau, ymhlith yr heriau hynny mae:

- sicrhau cynnydd yn y cyfraddau trosglwyddo iaith a chymdeithasoli iaith o fewn y sir;
- cynyddu hyder a rhuglder siaradwyr Cymraeg yn eu sgiliau iaith ynghyd a'u hymlyniad at y Gymraeg;
- cynnal a chynyddu'r defnydd cymdeithasol ac economaidd a wneir o'r Gymraeg – yn enwedig cyfleoedd i bobl ifanc ddefnyddio eu Cymraeg at ddibenion gwaith; a
- sicrhau seilwaith gymdeithasol ac economi gadarn a all gynnal rhwydweithiau a chymdogaethau Cymraeg y sir i'r dyfodol

DRAFT

ATODIAD 1: Adroddiad Cynnydd ar Weithredu Strategaeth Iaith Ceredigion 2018-23

Y Cynllun Gweithredu:

Nod strategol 1: cynnal a chynyddu sgiliau iaith Gymraeg trigolion Ceredigion.

Amcanion:

1.1 Sicrhau bod cenedlaethau newydd yn caffael sgiliau Cymraeg sylfaenol ar y cyfle cyntaf.
1.2 Sicrhau bod myfyrwyr 3-19 oed yn caffael ac yn datblygu eu medrau Cymraeg yn ystod eu gyrfa addysgol.
1.3 Sicrhau cyfleoedd digonol i oedolion gaffael a datblygu eu sgiliau Cymraeg: yn y gweithle ac yn y gymuned.

Nod strategol 2: cynnal a chynyddu'r cyfleodd i ddefnyddio'r Gymraeg yng Ngheredigion, mewn amrywiol gyd-destunau.

Amcanion:

2.1 Cynnal a chynyddu'r defnydd o Gymraeg ar lefel gymunedol.
2.2 Cynnal a chynyddu'r defnydd o Gymraeg wrth ddarparu a derbyn gwasanaethau cyhoeddus.
2.3 Cynnal a chynyddu'r defnydd o Gymraeg mewn gweithleoedd

Nod strategol 3: sicrhau amodau cymdeithasol sy'n galluogi'r Gymraeg i ffynnu yng Ngheredigion

Amcanion:

3.1 Cynnal statws a bri'r Gymraeg o fewn y gymdeithas, gan hyrwyddo ei gwerth a'r defnydd ohoni.
3.2 Sicrhau economi ffyniannus sy'n rhoi gwerth ar y Gymraeg ac ar sgiliau Cymraeg y gweithlu.
3.3 Sicrhau cymunedau cynaliadwy lle y defnyddir y Gymraeg fel cyfrwng cyfathrebu arferol.

Strategol 1: Cynnal a Chynyddu Sgiliau Iaith Gymraeg trigolion Ceredigion

Amcan 1.1 Sicrhau bod cenedlaethau newydd yn caffael sgiliau Cymraeg sylfaenol ar y cyfle cyntaf				
Rhif	**Gweithred**	**Sylwadau Cynnydd**	**Dangosyddion**	**Partneriaid**
	Darparu Gwybodaeth a chyngor uniongyrchol i rieni ynghylch gwerth y Gymraeg a'r gefnogaeth sydd ar gael	Llyfryn 'Byw a Bod: Astudio a byw yn y Gymraeg yng Ngheredigion, wedi ei rannu i rieni drwy holl ysgolion Ceredigion. Mae Tîm Cefnogi'r Gymraeg yng Ngheredigion a Sir Benfro wedi cydweithio i greu llyfryn a fydd o gymorth i rieni a gwarcheidwaid sy'n dysgu Cymraeg wrth i'w plant ddechrau ar eu haddysg yn ysgolion cynradd y sir. Mae'r llyfryn yn cynnig cymorth a geirfa fydd o ddefnydd i rieni a gwarcheidwaid wrth i'w plant wneud gwaith cartref, ymuno a bod yn rhan o gymuned yr ysgol a gobeithio dechrau ar eu taith hwythau o ddysgu Cymraeg hefyd. Mudiad Meithrin wedi cynhyrchu adnoddau ynghyd â phodlediadau gan rieni yn sôn am ddewis addysg a gofal cyfrwng Cymraeg i'w plant.	Mae tudalen benodol wedi ei ddatblygu ar y wefan: Cymraeg yn Ysgolion Ceredigion. Adnoddau ar wefan Mudiad Meithrin.	Gwasanaeth Addysg Mudiad Meithrin
	Hyrwyddo a chefnogi prosiect Cymraeg i Blant yng Ngheredigion, er mwyn annog trosglwyddiad iaith o fewn aelwyd.	Diweddariad y Prif Weithredwr yn cael eu rhannu'n eang yn wythnosol sy'n cynnwys gwybodaeth fwyaf diweddariad ym myd addysg a gofal plant sy'n cefnogi'r cylchoedd i gyflwyno sgiliau iaith i blant cyn oed ysgol y sir.	Ebrill 2022 – Hydref 2022 cynhaliwyd 79 o grwpiau Cymraeg i Blant (yn cynnwys Stori a Chân, Ioga a Thylino Babi) gyda 430 o fynychwyr	Uned Gofal Plant Mudiad Meithrin

DRAFT

<table>
<tr>
<td></td>
<td>Cefnogi Mudiad Meithrin i gynnal a chynyddu eu cylchoedd Ti a Fi.</td>
<td>Gweler uchod</td>
<td>Mae nifer y Cylchoedd Ti a Fi yn parhau i godi yn dilyn y cyfnod clo. Ar hyn o bryd mae 10 Cylch Ti a Fi ar agor yn rheolaidd a fydd y nifer yn cynyddu pan fyddwn wedi penodi Swyddog Ti a Fi Teithiol i'r sir. Mae'r nifer sy'n mynychu yn amrywio rhwng 5 a 25 o blant.</td>
<td>Uned Gofal Plant
Mudiad Meithrin</td>
</tr>
<tr>
<td></td>
<td>Cefnogi Mudiad Meithrin a Blynyddoedd Cynnar Cymru, i gynnal a chefnogi darpariaeth eang o gylchoedd meithrin/ Grwpiau Chwarae yng Ngheredigion</td>
<td>Gweler uchod:</td>
<td>Mae 25 Cylch Meithrin yn y sir a 5 Meithrinfa Ddydd. Nifer y lleoedd cofrestredig sydd ar gael ar draws y sir yw 490 yn y Cylchoedd Meithrin a 198 yn y Meithrinfeydd Dydd.</td>
<td>Uned Gofal Plant
Mudiad Meithrin</td>
</tr>
<tr>
<td></td>
<td>Codi ymwybyddiaeth gofalwyr plant annibynnol ynghylch gwerth y Gymraeg, gan eu cefnogi i ddarparu gwasanaeth ieithyddol briodol.</td>
<td>Rhan ariannu Swyddog Datblygu er mwyn cefnogi lleoliadau sy'n cael eu darparu gan Mudiad Meithrin a'r Blynyddoedd Cynnar

Darparu Cwrs Gwarchodwyr Plant, yn cynnwys Modiwl Defnyddio'r Gymraeg, gyda Menter Iaith Cered yn darparu sesiwn ar ymwybyddiaeth iaith.

Hyrwyddo cwrs dysgu Cymraeg 'Camau', cwrs am ddim sydd wedi'i deilwra ar gyfer y sector.

Mae Aberystwyth ac Aberaeron wedi cael eu nodi fel dwy ardal lle mae angen mwy o ddarpariaeth gwarchodwyr plant cyfrwng Cymraeg

<u>Newyddion da:</u>
➢ Gwarchodwraig Plant o Landysul, sy'n darparu gwasanaeth gwarchod plant yn Gymraeg, wedi ennill gwobr Gofalwn Cymru 2021, am ei</td>
<td>Nifer y darparwyr gofal plant sy'n medru darparu gwasanaeth yn unol a meini prawf Llywodraeth Cymru / Arolygaeth Gofal Cymru (AGC):
• Cymraeg yn unig
• Cymraeg a Saesneg (dwyieithog)
• Saesneg yn unig

Mae darpariaeth Cymraeg wedi gostwng ychydig ers 2021 oherwydd wedi ymddeol neu wedi cau y busnes

<table>
<tr><td></td><td>Mehefin 2021</td><td>Mehefin 2022</td><td>Medi 2022</td></tr>
<tr><td>Cymraeg</td><td>47</td><td>48</td><td>46</td></tr>
<tr><td>Cymraeg a Saesneg (Dwyieithog)</td><td>10</td><td>10</td><td>10</td></tr>
<tr><td>Saesneg</td><td>34</td><td>34</td><td>34</td></tr>
<tr><td>Cyfanswm Lleoliad</td><td>91</td><td>92</td><td>90</td></tr>
<tr><td>% Cymraeg a dwyieithog</td><td>63%</td><td>63%</td><td>62%</td></tr>
</table>
</td>
<td>Uned Gofal Plant</td>
</tr>
</table>

DRAFT

		rhagoriaeth wrth ddarparu gofal i blant bach. ➢ Aelod o staff, Meithrinfa Aberporth, wedi ennill **Gwobr Dysgwr y Flwyddyn 2021** Blynyddoedd Cynnar Cymru drwy'r cynllun 'Camau', am ei hagwedd eithriadol a'i hymrwymiad at ei thaith dysgu Cymraeg (drwy cynllun Camau).	Mae nifer yn datgan eu bod yn fusnes dwyieithog, oherwydd yr angen i ddenu plant o gartrefi di-Gymraeg hefyd. Nod yr Uned felly yw annog sefydliadau dwyieithog i wneud fwy o ddefnydd o'r Gymraeg, er mwyn paratoi plant ar gyfer derbyn eu haddysg Gynradd yn y Gymraeg.	

Amcan 1.2 Sicrhau bod myfyrwyr 3-19 oed yn caffael ac yn datblygu eu medrau Cymraeg yn ystod eu gyrfa addysgol				
Rhif	**Gweithred**	**Sylwadau Cynnydd**	**Dangosyddion**	**Partneriaid**
	Ehangu darpariaeth addysg Gymraeg mewn ysgolion trwy weithredu **Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg Ceredigion.**	CySGA 2022-32 wedi ei gymeradwyo gan LIC a chynllun gweithredu yn cael ei lunio a'i gyflwyno erbyn Rhagfyr 16eg 2022 i Lywodraeth Cymru Y broses categoreiddio wedi bod yn llwyddiannus. Wedi llunio datganiad i bob ysgol i roi ym Mhrosbectws yr ysgol. Pob corff llywodraethol wedi cytuno ar gategori gan gynnwys rhai trosiannol o ran darpariaeth Gymraeg Mewn cydweithrediad gydag adran Dysgu Cymraeg Ceredigion a Phowys llwyddwyd i dderbyn grant i gynnal tiwtor Cymraeg i Rieni am flwyddyn yn y lle cyntaf. Mae 56 o Rieni wedi manteisio ar y cyfle hyd yn hyn. Trwy lawnsio pecyn Cwpan y Byd a sesiynau barddoni rydym wedi llwyddo i godi ymwybyddiaeth a balchder	Ysgolion Cynradd: 74% (3,018 allan o 4,066 disgybl) o ddisgyblion Bl1-6 yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg Ysgolion Uwchradd 68% (2,439 allan o 3,591 disgybl) o ddisgyblion Bl7-11 yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg O gohort Bl11 wnaeth sefyll arholiad Cymraeg Iaith Gyntaf yn Haf 2022, canran ohonynt a dderbyniodd gymwysterau eraill trwy gyfrwng y Gymraeg (ac eithrio disgyblion Penglais): 2+ TGAU = 56% 5+ TGAU= 27%	Gwasanaeth Addysg

DRAFT

		diwylliannol disgyblion a'r gymuned ehangach trwy rhyddhau dwy fideo Pythefnos Trochi ieithyddol wedi digwydd yng nghylch Aberystwyth. Rhyddhawyd athrawon i weithio ar unedau addas ar gyfer yr amser hwn. Bu'n gyfnod o gydweithio dan arweiniad y tîm Cefnogi'r Gymraeg er mwyn cefnogi sgiliau ieithyddol ac addysgeg trochi iaith athrawon a staff ategol.	49 % o ddisgyblion Bl 11 a adawodd gyda gradd A*-C Cymraeg Iaith 1af	
	Hyrwyddo mabwysiad Siarter Iaith Ceredigion – Ceri Siarad,(Cynradd ac Uwchradd), er mwyn annog defnydd o'r Gymraeg tu allan i'r ystafell ddosbarth.	Gwaith y siarter yn mynd rhagddi. 3 ysgol wedi cyrraedd yr Aur y tymor hwn. Gwell ymroddiad oddi wrth rhan fwyaf o'r ysgolion Uwchradd	39 Ysgol Gynradd 4 Aur 16 Arian 19 Efydd	Gwasanaeth Addysg
	Cynnal canolfannau trochi iaith ar gyfer hwyrddyfodiaid	Sicrhau bod hwyrddyfodiaid i'r sir yn derbyn sylfaen dda o iaith ar gyfer ymdoddi i'r ysgolion cynradd. 3 Canolfan Felin-fach, Aberteifi a Tregaron.	3 canolfan iaith wedi rhedeg ers Medi 2022 cyfanswm o 20 disgybl	Gwasanaeth Addysg
	Cynyddu'r nifer a'r ganran o fyfyrwyr 16-19 oed sy'n derbyn cyfran o'u haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg a/neu'n ddwyieithog.	Mae'r Gwasanaeth Addysg wedi amlinellu ei gynlluniau yn y CSGA. Bydd yr awdurdod yn cefnogi ysgolion Uwchradd i gymryd camau i gynyddu nifer y cymwysterau y gall dysgwyr eu hastudio trwy gyfrwng y Gymraeg yn ystod oes y CSGA. <u>Coleg Ceredigion</u> Ers 2021 mae disgwyl i'n holl staff ddilyn ein rhaglen fewnol o hyfforddi ar gyfer creu dosbarthiadau dwyieithog 'Sylfaen, Gwell Gorau'. Mae llwyddiant hyn yn dibynnu tipyn ar allu ieithyddol y tiwtoriaid sydd yn darparu'r pynciau	Nid yw'r data penodol yma ar gael. Yn Haf 2022 derbyniodd 12 o fyfyrwyr gymhwyster Safon Uwch Cymraeg, a 2 Safon Uwch AS. Nid yw'r data penodol yma ar gael.	Gwasanaeth Addysg Hyfforddiant Ceredigion Coleg Ceredigion.

DRAFT

		Trwy ddefnyddio cyllid gan y Coleg Cymraeg Cenedlaethol, rydym wedi gallu cyflogi tiwtoriaid penodol i ddysgu yn ddwyieithog/trwy gyfrwng y Gymraeg yn y pynciau blaenoriaeth sef Gofal Plant, Gwasanaethau Cyhoeddus a Chwaraeon. Mae darpariaeth ddwyieithog gryf gennym hefyd yn Iechyd a Gofal, Busnes, Gwaith Saer ac Adeiladwaith. Mae pob myfyriwr yn cael sesiwn ar ymwybyddiaeth gwerth y Gymraeg yn ystod wythnos anwytho ac yna byddwn yn gwneud gweithgareddau i ddathlu digwyddiadau fel Shwmae, Shwmae, Diwrnod Mae Gen i Hawl ayyb. Mae gennym raglen benodol ar gyfer y flwyddyn academaidd. Yn ogystal, mae ein Swyddog iaith Cymraeg yn rhedeg sesiynau 'Cwrs Cwta' gyda grwpiau penodol. Bydd sesiynau hyn tua 6 wythnos o hyd (un awr yr wythnos) lle maent yn cael ymwybyddiaeth iaith o ran eu pynciau/cwrs ac yn gwneud gweithgareddau perthnasol ar y diwedd <u>Hyfforddiant Ceredigion</u> Yn ôl canlyniadau holiadur dysgwyr 2022 dangoswyd bod 86% o ddysgwyr yn cael y cyfle i ddysgu trwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog. Mae 84% o ddysgwyr yn defnyddio'r iaith Gymraeg o fewn ei cwrs ac yn y gweithle.	<u>Hyfforddiant Ceredigion</u> Cyfanswm 65 o ddysgwyr 16-19 oed **13** dysgwr wedi'u codio fel B2 = 20% (Swm sylweddol o ddysgu cyfrwng Cymraeg e.e. Cymraeg llafar ac ysgrifenedig yn cael ei defnyddio mewn llawer o rannau o'r gweithgaredd dysgu, ond nid pob un. Asesu yn Saesneg yn bennaf ond efallai fod rhai yn Gymraeg hefyd)	

DRAFT

		Mae 2 brentis sydd yn Llysgenhadon Cymraeg ar gyfer Colegau Cymraeg sydd yn hyrwyddo'r iaith Gymraeg o fewn y ganolfan Targedau ar gyfer 2022: cynyddu nifer o adnoddau Cymraeg sy'n cael eu defnyddio o fewn ein sectorau amrywiol.	**52** o ddysgwyr wedi'u codio fel B3 = 80% (Ychydig bach o ddysgu cyfrwng Cymraeg e.e. defnydd o'r Gymraeg yn gyfyngedig i gyfathrebu geiriol neu i ran fach o'r gweithgaredd dysgu. Asesiad uniaith Saesneg.	
	Annog ysgolion i gymryd mantais o'r cyfleoedd cyfrwng Cymraeg a gynigir drwy'r Gwasanaeth Ieuenctid.	Gweithiwr Ieuenctid (6 yn medru'r Gymraeg ALTE 5, ac 1 yn dysgwr) ym mhob ysgol Uwchradd ar draws y Sir. • Clybiau amser cinio ym mhob ysgol, ynghyd a 4 Clwb ar ôl ysgol • Rhaglenni gwyliau ar gael i bobl ifanc rhwng 11-25 oed. • 3 Clwb Ieuenctid o fewn y Sir: Aberystwyth, Aberaeron ac Aberteifi sydd ar agor yn wythnosol • Gweithgareddau bod dydd Sadwrn sy'n agored i bawb • Grŵp Ôl 16: Cynnwys cefnogaeth 1-1. cefnogaeth wythnosol a sesiynau grŵp yn amrywio i ddatblygu sgiliau personol a chymdeithasol pobl ifanc, er mwyn trosglwyddo i gyflogaeth, Addysg neu hyfforddiant pan fyddant yn barod. Cyfranogi: Mae pobl ifanc y Sir yn cael cyfle i gyfranogi drwy nifer o brosiectau sy'n cael eu harwain gan Swyddog Cyfranogi Plant a Phobl Ifanc; Cyngor Ieuenctid Ceredigion; Fforwm Ieuenctid Ceredigion (Panel Dewis); Grwp Llysgenhadon Cymunedol Aberystwyth; Hawliau Plant a Phobl Ifanc; Ymgynghoriadau	Cynigir dros 60% o ddarpariaethau trwy gyfrwng y Gymraeg, a'r gweddill yn ddwyieithog. Cyfradd boddhad 100% gan bobl ifanc ym mhob rhaglen gweithgareddau gwyliau. Er mwyn sicrhau gwelediad y Gymraeg, mae pob adnodd a deunydd hyrwyddo, gan gynnwys cyfryngau cymdeithasol a gwaith ieuenctid digidol yn cael eu hyrwyddo'n ddwyieithog	Gwasanaeth Ieuenctid CSC

DRAFT

		Mae'r tîm yn sicrhau bod cyfleoedd amrywiol i bobl ifanc glywed y Gymraeg ym mhob sesiwn, beth bynnag yw'r thema. Yn defnyddio digwyddiadau fel dydd gŵyl dewi, pêl droed a rygbi ayyb i ddathlu diwylliant a diwydiant Cymraeg. Wedi cynnal prosiectau sy'n rhoi'r cyfle i bobl ifanc o aelwydydd di-gymraeg, ddeall a dysgu am eu hardaloedd lleol e.e. Prosiect Cymraeg 2050. Mae'r rhain wedi bod yn hynod o lwyddiannus yn torri lawr y stigma o siarad Cymraeg. Yn gweithio gyda llawer o deuluoedd sydd wedi symud i mewn i'r ardal, yn aml heb unrhyw rybudd oherwydd amgylchiadau cymhleth, ac mae llawer o'r rhain wedi elwa o prosiectau tebyg yn y gorffennol.		

Amcan 1.3 Sicrhau cyfleoedd digonol i bobl ifanc ac oedolion gaffael a datblygu eu sgiliau Cymraeg: yn y gweithle ac yn y gymuned				
Rhif	**Gweithred**	**Sylwadau Cynnydd**	**Dangosyddion**	**Partneriaid**
	CSC i ddarparu ystod o gyfleoedd mewnol i staff gaffael, gwella eu medrau Cymraeg, drwy fanteisio ar gynllun Cymraeg Gwaith y Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol, a chodi ymwybyddiaeth o ddulliau amgenach o ddysgu iaith gan hyrwyddo technoleg newydd ee Say Something in Welsh	Y Cyngor wedi sefydlu partneriaeth gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol er mwyn ariannu Tiwtor Cymraeg Gwaith. Cynhaliwyd 7 dosbarth dwys wythnosol gan y Swyddog Hyfforddi, oll ar lefelau gwahanol	65 o aelodau staff ar amrywiol gyrsiau i ddysgu Cymraeg, sy'n cynnwys 5 aelod o staff ar Gwrs Dysgu Cymraeg lefel Uwch. Cynnal Clwb Cinio yn wythnosol, cyfle i ymarfer Cymraeg yn anffurfiol.	CSC Hyfforddiant Corfforaethol
	Cydweithio â Phrifysgol Aberystwyth i hyrwyddo ei ddarpariaeth Dysgu Cymraeg Ceredigion, Powys a Sir Gâr, gan gynnwys: • Cyrsiau cymunedol prif ffrwd yn y gymuned, Rhaglen Integredig Cymraeg i'r Teulu.	Y cyrsiau cymunedol yn parhau ar-lein yn dilyn pandemig Cofid. Mae hi'n anodd cymharu os oes newid yn y niferoedd, gan bod nifer o ddysgwyr Ceredigion, ers symud i ddysgu ar-lein, yn dysgu gyda darparwyr eraill erbyn hyn. At hyn mae dysgwyr o ardaloedd eraill wedi ymuno, hyn gan bod cymaint o ddewis.	**670** o ddysgwyr wedi cofrestru ar gyrsiau dysgu Cymraeg yn y gymuned **151 (22%)** wedi cofrestru ar gyrsiau lefel Uwch neu Hyfedredd **23** o gofrestriadau Cymraeg i'r Teulu: **82.61%** wedi cwblhau	**Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Ceredigion, Sir Gâr a Powys.**

DRAFT

		Cyrsiau Atodol yn cynnwys, rhain yn gyrsiau ar-lein Sadyrnau Siarad Cyrsiau Chwefror Cyrsiau Pasg Cyrsiau Haf Nid ydym yn cadw cofnod o'r dysgwyr sy'n mynychu digwyddiadau anffurfiol i gefnogi'r dysgu. O ran Sadyrnau Siarad a chyrsiau atodol, er bod gennym y niferoedd a fynychodd y cyrsiau does dim manylion gennym am ddysgwyr yn benodol o Geredigion gan bod y cyrsiau hyn wedi eu cynnal yn gyfan gwbl ar-lein, gyda mynychwyr o bob rhan o Gymru a thu hwnt.	Cymraeg yn y Gweithle: 2 x cwrs dwys Codi Hyder i staff Hywel Dda 4/10/21 - 31/4/22 = **48** sesiwn	
	Annog cyrff sy'n aelodau o Fforwm Dyfodol Dwyieithog i fanteisio ar gynllun Cymraeg Gwaith y Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol	Cyflwyniad gan y Ganolfan Dysgu Cymraeg wedi ei gynnwys fel rhaglen waith Fforwm Dyfodol Dwyieithog: deunydd cyhoeddusrwydd ac adnoddau wedi'u rhannu'n eang. <u>Coleg Ceredigion</u> Gweithio gyda 'Sgiliaith' i annog staff i gofrestru ar lwybr hyfforddiant 'Mentora' un i un. Sgiliaith yn gwneud sesiynau grŵp gyda'n holl staff yn flynyddol. Ers 2021 mae disgwyl i'n holl staff ddilyn ein rhaglen fewnol o hyfforddi ar gyfer creu dosbarthiadau dwyieithog 'Sylfaen, Gwell Gorau' <u>Cyfoeth Naturiol Cymru</u> Ennill gwobr Cyflogwr Cymraeg Gwaith y Flwyddyn 2022; Cynllun Mentora ar gyfer dysgwyr gan gynnwys trefnu sesiynau adolygu ar gyfer dysgwyr os oes eisiau;	<u>Coleg Ceredigion</u> 9 aelod o staff ar gwrs 'Cymraeg Gwaith' <u>Cyfoeth Naturiol Cymru</u> 20 o ddysgwyr ar amrywiol gyrsiau, gan gynnwys 1 aelod o staff ar Gwrs Lefel Uwch. 4 wedi cofrestru i ddysgu drwy Say Something in Welsh	Coleg Ceredigion Cyfoeth Naturiol Cymru Prifysgol Aberystwyth

DRAFT

		Cynnig Say Something in Welsh ar gyfer ein staff ar gytundebau tymor byr ac i staff canolfannau ymwelwyr. Dysgwyr yn rhan o'r Grŵp Pencampwyr er mwyn medru clywed y Gymraeg yn cael ei siarad yn naturiol. <u>Prifysgol Aberystwyth</u> Canolfan Gwasanaethau'r Gymraeg yn hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg ac yn cynorthwyo'r Brifysgol i weithredu'n ddwyieithog. Mae gwaith y Ganolfan yn cynnwys cefnogi adrannau academaidd i ddatblygu prosiectau drwy'r Gymraeg, darparu gwasanaeth cyfieithu, cynnig a chydlynu gwasanaeth cefnogi cynhwysfawr i staff a myfyrwyr drwy'r Gymraeg ac anelu at sicrhau bod y Brifysgol yn cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg. Cynhelir sesiwn sgwrsio bob pythefnos yng Nghanolfan y Celfyddydau a Chlwb Cinio Cymraeg bob tair wythnos ar gyfer staff ar bob lefel i sgwrsio ac ennyn hyder yn y Gymraeg. <u>Bwrdd Iechyd Hywel Dda</u> Wedi gweithio gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol i gynnal amryw o gyrsiau i staff; Cyrsiau Hunan Astudio, Cyrsiau Dwys a chyrsiau Codi Hyder. Newydd i Ionawr 2023 – mae'r bwrdd iechyd wedi amrwymo i gynllun Cymraeg Gwaith i ddarparu Cyrsiau Codi Hyder i 100 o staff yn ystod y flwyddyn – cynllun wedi'i ariannu'n llawn a darparu tiwtor am y flwyddyn	<u>Prifysgol Aberystwyth</u> Mae 82 o aelodau staff ar amrywiol gyrsiau i ddysgu Cymraeg, gyda 7 yn astudio ar lefel Uwch. <u>Bwrdd Iechyd Hywel Dda</u> Cyrsiau hunan-astudio – 95 wedi cwblhau Cyrsiau Preswyl – 3 Cyrsiau Codi Hyder 14 Clwb Clonc 7 Cwrs Blasu 5	

Nod Strategol 2: cynnal a chynyddu'r cyfleodd i ddefnyddio'r Gymraeg yng Ngheredigion, mewn amrywiol gyd-destunau.

Amcan 2.1 Cynnal a chynyddu'r defnydd o Gymraeg ar lefel gymunedol				
Rhif	**Gweithred**	**Sylwadau Cynnydd**	**Dangosyddion**	**Partneriaid**
	Gweithredu rhaglen waith benodol drwy gyfrwng Cered, gan gynnwys: • cynnal grwpiau Gweithredu'n Lleol, • cynnal cyfleoedd allgyrsiol i blant a phobl ifanc, • hyrwyddo'r Gymraeg ymysg busnesau'r sir, e.e. Siarter Iaith Ceredigion, a darparu gwasanaeth gwybodaeth, adnoddau a chyfeirio.	Cered wedi parhau i gynnal rhaglen lawn o weithgaredd cymunedol gan gynnwys digwyddiadau wyneb i wyneb a hefyd digwyddiadau rhithiol. Mae'r gweithgareddau hynny wedi cynnwys: Sgyrsiau Bocs Atgofion gyda chymdeithasau amrywiol, Rhaglenni Radio Cefn y Rhwyd, Cynllun Gwirfoddolwyr Castell Aberteifi, Rhaglen Teithiau Cerdded Ar Gered, Cerddorfa Iwcadwli; Boreau Coffi/Sgyrsio, Podlediadau "Cwmni Rôl Cinio" a "Pwnc Llosg", Cwisys Ar-lein, Theatr Soffa – perfformiadau theatrig ar lein. Yn ogystal mae Cered wedi parhâu i gynnal rhaglen o bostiadau dyddiol ar dudalennau Facebook Cered a Browlan (tudalen FB ar y cyd gyda Menter Iaith Sir Benfro) Prosiect cymunedol Yr Ardd – gweithio'n ddwys gyda chymuned ardal Llandysul gyda'r ffocws ar weithgaredd o gwmpas gardd gymunedol gan gynnwys hefyd Pared Llusernau, Gweithdai crefft, Clwb garddio, Sgyrsiau a Chyflwyniadau.	Nifer y gweithgareddau a hwylusir 11 - Plant a phobl ifanc 23 - Teuluoedd Nifer y busnesau sydd wedi derbyn cydnabyddiaeth dan gynllun Gynllun Helo Blod 53: Busnesau wedi cysylltu a nhw 32: Wedi gweithio'n ddwys gyda nhw Yn ystod y ddwy flynedd diwethaf mae rheoliadau Cofid wedi golygu na fu modd cynnal rhaglen lawn o weithgareddau wyneb yn wyneb	Menter Iaith Cered

DRAFT

	Cefnogi rhaglen waith benodol Cyfoeth Naturiol Cymru i gynyddu’r cyfleoedd defnyddio’r Gymraeg.	Fel rhan o’r sgwrs genedlaethol prosiect Natur a Ni a oedd yn cymryd lle yn rhithiol, cynigwyd ystafelloedd trafod yn Gymraeg yn y gweithdai. Sefydlwyd grwpiau ffocws bach o hyd at 10 aelod ar-lein yn rhanbarthol ledled Cymru. Er hyn isel iawn oedd y galw am ymuno yn Gymraeg ym mhob rhanbarth, felly trefnwyd un digwyddiad Cymraeg dros Gymru gyfan yn hytrach na phob rhanbarth. Mae cylchlythyr misol Addysg a Dysgu a gynhyrchir yn ddwyieithog yn cael ei ddosbarthu i tua 5,500 o addysgwyr, ac mae'r niferoedd yn cynyddu bob mis, sy'n cynnwys arferion da gan grwpiau addysg ac addysgwyr o bob rhan o Gymru. Mae adnoddau addysg ddwyieithog newydd ar gael eleni ar ein tudalennau gwe ac ar Hwb (Dysgu Digidol Cymru) Medi 2021 - lansiwyd saith cyfrif lleol newydd ar Twitter a Facebook. Gweithredir yr holl gyfrifon hyn yn ddwyieithog yn hytrach nag ar wahân er mwyn hyrwyddo a hybu’r iaith fel iaith fyw i gynulleidfa dros Gymru, DU ac ymhellach. Adnewyddwyd dyluniad ein gwefan i'w gwneud yn haws ac yn gynt i'w defnyddio, gan sicrhau bod y dyluniad yn	15 cwrs hyfforddiant ar gyfer addysgwyr yn rhithiol drwy gyfrwng y Gymraeg wedi cael eu cynnal.	

DRAFT

		hollol gydnaws â'r Gymraeg, er hyn mae gostyngiad wedi bod yn nifer yr ymwelwyr â'n tudalennau gwe rhybuddion llifogydd yn Gymraeg. Tîm Datganiad Ardal Forol wedi gweithio gyda Phrifysgol Bangor i ddatblygu "Geiriadur Rhywogaethau Morol Cymru". Rhestr o enwau rhywogaethau yn yr amgylchedd morol yw hwn, sy'n cynnwys eu henwau cyffredin yn Saesneg, yn Gymraeg, a'u henwau gwyddonol. Mae wedi'i chyhoeddi ar **Termau Cymru**		
	Cefnogi gweithgareddau plant ac ieuenctid cyfrwng Cymraeg drwy ddarparu cefnogaeth ariannol gan CSC ac mewn da i Urdd Gobaith Cymru Ceredigion, ynghyd â rhannu gwybodaeth am weithgareddau yn lleol.	CSC yn barhau i ddarparu cefnogaeth ariannol er mwyn cefnogi'r Urdd i gynnig gweithgareddau eang i blant a pobl ifanc yn yr iaith Gymraeg. Yr Urdd yn cynnal nifer o ddigwyddiadau er mwyn codi ymwybyddiaeth o'r iaith a diwylliant cyfoethog y Sir: • Cynnig sesiynau blasu chwarae'r delyn ym mhob ysgol yng nghylch Llandysul, Tregaron ac Aberystwyth. • Cynnig sesiynau blasu dawnsio traddodiadol Cymreig (clocsio a gwerin) ym mhob ysgol yng nghylch Aberaeron, Llambed ac Aberaeron • Cydweithio gyda'r fenter iaith i drefnu taith Sbri-diri - sesiynau canu (caneuon adnabyddus Cymraeg) ar draws y Sir i blant dan 8 oed • Sicrhau bod achrediadau yn cael ei gynnig a'u darparu drwy gyfrwng y Gymraeg. • Cynnal nosweithiau amrywiol Cymraeg gydag aelodau'r fforwm	2, 967 o aelodau mudiad yr Urdd yng Ngheredigion. 100% o ysgolion Ceredigion yn gysylltiedig a'r Urdd. 27 adran ysgol gynradd yn cwrdd pob wythnos: 780 o aelodau yn mynychu 8 adran allgyrsiol yn cyfarfod bob pythefnos 2 Aelwyd, gydag un ohonynt a thros 95 o aelodau 1,300 + yn mynychu cyrsiau preswyl gyda'r Swyddog Gymunedol yng Ngwersylloedd yr Urdd 2,500 + o blant a phobl ifanc yn cymryd rhan yn Eisteddfodau'r Urdd	Gwasanaeth Ieuenctid CSC Urdd Ceredigion

DRAFT

		ieuenctid Ceredigion/ grwpiau o blant mewn ysgolion **Newyddion da** Cafodd dwy o sylfaenwyr ac arweinyddion Adran Yr Urdd Aberystwyth, sef Helen Medi Williams a Lona Phillips, gydnabyddiaeth uchel am eu cyfraniad sylweddol i fywyd pobl ifanc yr ardal, drwy ennill Tlws John a Ceridwen Hughes Uwchaled, yn Eisteddfod yr Urdd Sir Ddinbych 2022.		
	Hyrwyddo gweithgareddau diwylliannol a chelfyddydol cyfrwng Cymraeg trwy gyfrwng Theatr Felin-fach, Amgueddfa Ceredigion a Gwasanaeth Llyfrgell Ceredigion.	**Gorwel a Gwreiddiau**: prosiect sy'n archwilio perthynas pobl ifanc a'u cynefin, eu dyfodol a'u perthynas â diwylliant, iaith a bro. **Prosiectau Eisteddfod Genedlaethol** Ysgol Berfformio Theatr Felin-fach (7-18 oed) yn cydweithio â Chwmni Actorion Felin fach i lwyfannu pantomeim a Sioe MaesG: 55 o aelodau CFFI Ceredigion yn cyflwyno sioe gerdd yn y Pafiliwn **Gwrach Felin fach**: prosiect Gaeaf Llawn Lles, gan weithio trwy gyfrwng y Gymraeg ac yn ddwyieithog gyda phobl ifanc o gefndiroedd di-Gymraeg gan ddefnyddio chwedlau lleol fel sbardun i'r gwaith **Hwyl a Hamdden** – grŵp cymdeithasol, diwylliannol ar gyfer pobl hŷn Datblygiad newydd yn 2023 oedd paru Hwyl a Hamdden gyda Dysgwyr Say Something in Welsh ar gyfer sesiwn sgwrs dros baned.	**Gorwel a Gwreiddiau**:100 o sesiynau ymgysylltu: 400 o gyfleoedd i bobl ifanc ac oedolion. **Prosiectau Eisteddfod Genedlaethol** 82 sesiwn a 1189 o gyfleoedd cyfranogi yn y Gymraeg: cyflwynwyd 3 perfformiad i tua 1,500 o gynulleidfaoedd. **Gwrach Felin fach** 10 sesiwn ac 80 o gyfleoedd. **Hwyl a Hamdden** 42 Sesiwn, 1050 o gyfleoedd. Cynhaliwyd 1 sesiwn hyd yma gyda 20 o aelodau Hwyl a Hamdden a 15 Dysgwr.	Theatr Felin-fach

DRAFT

<table>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr>
<td></td>
<td>Cefnogi gweithgareddau plant ac ieuenctid cyfrwng Cymraeg drwy ddarparu cefnogaeth ariannol gan CSC ac mewn da i C.Ff.I. Ceredigion, ynghyd â rhannu gwybodaeth am weithgareddau yn lleol.</td>
<td>CSC yn barhau i ddarparu cefnogaeth ariannol er mwyn cefnogi Clybiau Ffermwyr Ifanc Ceredigion i gynnig gweithgareddau eang i blant a pobl ifanc yn yr iaith Gymraeg.
<u>C.Ff.I</u>
• Cynnal holl gystadlaethau arferol y Sir, gan gynnwys darparu 7 sesiwn hyfforddiant
• Aethpwyd ati i lwyfannu cyngerdd ym Mhafiliwn yr Eisteddfod ar y Nos Lun gyda 56 o aelodau yn cymryd rhan yn y Sioe Maes G
• Cynhaliwyd Rali y Sir ar Fferm Fronheulog, Llanwenog ar y 4ydd o Fehefin, lle daeth dros 2,000 o fobl at ei gilydd i fwynhau cymdeithasu trwy gyfrwng y Gymraeg.

Newyddion da:
Yn dilyn y Rali aeth yr aelodau a ddaeth i'r brig ymlaen i gystadlu yn y Sioe Amaethyddol Frenhinol Cymru yn Llanelwedd , a daeth y Sir i'r brig dros Gymru gyfan.</td>
<td>Mae 18 o glybiau yng Ngheredigion, gyda phob un o’r Clybiau yn gweithredu trwy gyfrwng y Gymraeg.

713 o aelodau rhwng 10 a 28 oed.</td>
<td>Gwasanaeth Ieuenctid CSC
Clybiau Ffermwyr Ifanc Ceredigion</td>
</tr>
<tr>
<td></td>
<td>CSC i barhau i roi cefnogaeth i Eisteddfodau Lleol a Sioeau Amaethyddol y Sir drwy’r Cynllun Grantiau Cymunedol, er mwyn codi ymwybyddiaeth a hyrwyddo digwyddiadau traddodiadol ac ieithyddol o bwys o fewn y Sir.</td>
<td>Cafwyd cymeradwyaeth ar Bolisi’r Gymraeg a Dyfarnu Grantiau ym mis Ionawr 2023. Mae’r Polisi bellach yn weithredol ac ar gael ar wefan y Cyngor.

<u>Grantiau Cymunedol</u>
Mae’r Gwasanaeth Cyllid yn asesu pob cais er mwyn sicrhau bod unrhyw gais llwyddiannus yn gwneud defnydd cynyddol o’r Gymraeg.</td>
<td><table>
<tr><td></td><td>Nifer o geisiadau</td><td>Cyfanswm dosbarthwyd</td></tr>
<tr><td>2017/18 –</td><td>76</td><td>£189,344</td></tr>
<tr><td>2018/19 –</td><td>77</td><td>£197,826</td></tr>
<tr><td>2019/20 –</td><td>90</td><td>£243,689</td></tr>
<tr><td>2020/21 –</td><td>17</td><td>£92,794</td></tr>
<tr><td>2021/22 –</td><td>28</td><td>£119,567</td></tr>
<tr><td>Cyfanswm –</td><td>288</td><td>£843,220</td></tr>
</table></td>
<td>Gwasanaeth Cyllid

Gwasanaeth Porth Cymorth Cynnar</td>
</tr>
</table>

DRAFT

<table>
<tr>
<td></td>
<td></td>
<td>Allan o 28 cais, cafodd 5 eu cyflwyno yn Gymraeg yn y flwyddyn diwethaf.

<u>Y Gwasanaeth Porth Cymorth Cynnar</u>
Grant Haf O Hwyl: 55 cais/ 3 yn cael eu cyflwyno yn Gymraeg Clwb Haf Adar Aeron, Tekki RS a’r Urdd.

Grant Gaeaf o Les: 23 cais/ 2 yn Gymraeg
Theatr Felin fach a’r Urdd.</td>
<td>
<table>
<tr><td></td><td>Eisteddfodau</td><td>Sioeau</td></tr>
<tr><td>2017/18 –</td><td>17</td><td>10</td></tr>
<tr><td>2018/19 –</td><td>18</td><td>9</td></tr>
<tr><td>2019/20 –</td><td>17</td><td>8</td></tr>
<tr><td>2020/21 –</td><td>0</td><td>0</td></tr>
<tr><td>2021/22 –</td><td>1</td><td>0</td></tr>
<tr><td>Cyfanswm –</td><td>53</td><td>27</td></tr>
</table>

Mae’r niferoedd yn is oherwydd COVID ac hefyd nid oes gymaint o Sioeau yn ceisio am y grant, am nad ydynt yn cynhyrchu eu deunydd yn ddwyieithog.
</td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td></td>
<td>Cefnogi CAVO i hyrwyddo’r defnydd o Gymraeg ymysg mudiadau gwirfoddol y sir.</td>
<td>Yn rhan o ddatblygiad Fframwaith Gwirfoddoli yn Gymraeg , sef prosiect Gwirfoddoli a’r Gymraeg 2022 Mentrau Iaith Cymru; sy’n cynnwys casgliadau ymchwil ac yn rhoi arweiniad i staff mudiadau ar sut i fynd ati i recriwtio gwirfoddolwyr.
https://gwirfoddolicymru.net/cymraeg

Lansiwyd ymgyrch marchnata i ddenu Gwirfoddolwyr sy’n siarad Cymraeg yn Eisteddfod Genedlaethol Ceredigion.

CAVO yn un o’r Cynghorau Gwirfoddol Sirol cyntaf yng Nghymru i ennill cydnabyddiaeth drwy gynllun Cynnig Cymraeg y Comisiynydd y Gymraeg.</td>
<td></td>
<td>CAVO</td>
</tr>
</table>

DRAFT

Amcan 2.2 Cynnal a chynyddu'r defnydd o Gymraeg wrth ddarparu a derbyn gwasanaethau cyhoeddus				
Rhif	**Gweithred**	**Sylwadau Cynnydd**	**Dangosyddion**	**Partneriaid**
	CSC i weithredu'r Safonau Darparu Gwasanaethau, a rhannu arfer da gyda sefydliadau eraill sy'n aelodau o Fforwm DD.	Mae Datganiad Polisi y Cyngor yn rhoi gwybod bod gan bob aelod o'r cyhoedd yr hawl i ddewis ym mha iaith y mae'n dymuno delio â'r Cyngor a'i waith. Rhoddwyd sylw i ymgyrch 'Croeso i chi ddefnyddio'r Gymraeg wrth gysylltu gyda'r Cyngor' drwy'r rhyngweithiau cymdeithasol. Fforwm Dyfodol Dwyieithog yn rhoi platfform i adolygu a rhannu arfer da ynghylch gofynion gweithredu'r Safonau Iaith.	Y Cyngor Sir a sefydliadau cyhoeddus eraill o fewn cylch Gorchwyl Comisiynydd y Gymraeg, wedi cyflwyno Adroddiad Cydymffurfio Blynyddol derbyniol. 4 cyfarfod Fforwm Dyfodol Dwyieithog Ceredigion wedi ei gynnal mewn blwyddyn, er mwyn rhannu arfer da.	Uned Iaith Gymraeg CSC
	CSC i gynyddu nifer y staff dwyieithog, er mwyn cynyddu a gwella ansawdd gwasanaethau Cymraeg; cynnal Polisi Recriwtio a'r Gymraeg.	Mae'r Cyngor yn sicrhau y caiff pob swydd wag neu newydd ei asesu, er mwyn nodi pa sgiliau iaith Gymraeg sydd eu hangen ar gyfer cyflawni'r swydd Yn rhan o'r Polisi Hybu a Hwyluso'r Defnydd o'r Gymraeg yn Fewnol (Rhagfyr 2017) cafwyd penderfyniad bod angen i bob gweithiwr fodloni gofynion Lefel 1 'siarad a gwrando' sef cwrteisi iaith sylfaenol o leiaf pan fydd yn cael ei benodi, neu cyn pen chwe mis ar ôl hynny. Bydd y Cyngor yn annog Swyddogion i gwblhau'r pecyn e-ddysgu 10 awr 'Croeso Cymraeg' sydd wedi ei ddatblygu gan y Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol, hyn fel bod modd iddynt ddatblygu sgiliau cwrteisi iaith sylfaenol.	Mae 62% o staff y Cyngor gyda'r gallu i sgwrsio ar lafar yn Gymraeg (ALTE 3,4 a 5) Dim ond 3% o'r gweithlu yn nodi nad oes ganddynt sgiliau Cymraeg o gwbl.	Uned Iaith Gymraeg CSC Adnoddau Dynol
	Aelodau Fforwm Dyfodol Dwyieithog sy'n rhan o Gylch Gorchwyl Comisiynydd y Gymraeg i gynyddu nifer y staff dwyieithog, er mwyn cynyddu a gwella ansawdd gwasanaethau Cymraeg	<u>Coleg Ceredigion</u> Cadw data ers 2021 ar lefel sgiliau ein staff trwy holiadur blynyddol yn gofyn iddynt hunan asesu o ran Siarad, Darllen, Ysgrifennu:	<u>Coleg Ceredigion</u>	Aelodau Fforwm Dyfodol Dwyieithog

DRAFT

Cyfoeth Naturiol Cymru
Bydd pob swydd sy'n cael eu hysbysebu yn nodi bod angen y sgiliau Cymraeg yn hanfodol, Lefel 1 yw'r lleiafrif sydd angen ar staff a bydd disgwyl i staff sydd ddim yn medru cyrraedd y nod yma ar ddechrau swydd ddilyn cwrs 10 awr o fewn cyfnod penodol o 9 mis.
Rydym yn sicrhau bod timoedd sydd wedi'i lleoli yng Ngheredigion sy'n delio gyda'r cyhoedd fel rhan o'i gwaith gyda chanran uchel o siaradwyr Cymraeg

Prifysgol Aberystwyth

Ar **31 Gorffennaf 2022** dadansoddwyd gwybodaeth am sgiliau iaith yr holl staff sydd â'u manylion wedi eu diweddaru. Defnyddir Fframwaith cyfeirio Cyffredin Ewrop (CEFR) ar gyfer y lefelau.

Bwrdd Iechyd Hywel Dda
Lansiwyd Polisi Sgiliau Dwyieithog y bwrdd iechyd ar y 1af o Fawrth 2021; Mae'r polisi'n ymwneud â chynllunio'r gweithlu a gwella sgiliau gweithwyr fel rhan o ddarparu gwasanaethau'n ddwyieithog. Mae'r polisi'n nodi ei fod

	Speaking		Reading		Writing	
Level	Number	%age	Number	%age	Number	%age
High	34	25%	25	18%	19	14%
Intermediate	23	17%	28	21%	22	16%
Basic	32	24%	30	22%	30	22%
Entry	29	21%	25	18%	30	22%
None	18	13%	28	21%	35	26%
Total	136	100%	136	100%	136	100%

Cyfoeth Naturiol Cymru
Mae 163 o staff sydd yn gweithio yng Ngheredigion i gyd ac mae 80 (49%) yn medru cynnal sgwrs yn Gymraeg.
Mae ein swyddfeydd a Chanolfannau Ymwelwyr wedi'i lleoli yn Aberystwyth, Llanbed, Tregaron, Bwlch Nant yr Arian ac Ynyslas

Prifysgol Aberystwyth

Lefel	Nifer Llafar	% Llafar
A0	617	30.88%
A1	345	17.27%
A2	146	7.31%
B1	133	6.66%
B2	150	7.51%
C1	94	4.70%
C2	247	12.36%
Heb gofnodi	266	13.31%
Cyfanswm	1998	100.00%

Bwrdd Iechyd Hywel Dda

Dadansoddiad o'r cofnod o sgiliau Cymraeg ar 31 Mawrth 2022
Lefel 3 - Canolradd 857 o staff 7.8%
Lefel 4 - Uwch 873 o staff 7.94%
Lefel 5 - Hyfedredd 1,273 o staff 11.58%

DRAFT

		yn ofynnol i wasanaethau a thimau wneud y defnydd gorau o'r sgiliau ieithyddol presennol a datblygu sgiliau dwyieithog er mwyn darparu gwasanaeth dwyieithog o ansawdd		
	Hyrwyddo'r cynllun *Iaith Gwaith* Comisiynydd y Gymraeg mewn perthynas â gwasanaethau cwsmer **Clic Ceredigion**, a chynnal ymgyrch i hyrwyddo bod croeso defnyddio'r Gymraeg wrth gysylltu gyda'r Gwasanaeth	Mae staff Gwasanaeth Clic yn parhau i weithio o bell, ac yn darparu'r gwasanaeth llawn dros y ffôn neu'n ddigidol yn unol â dewis iaith yr ymholydd. Mae dangosydd ar waelod y sgrin yn rhoi gwybod bod y galwr wedi dewis y gwasanaeth yn Gymraeg, ac felly mae'r derbynnydd yn medru rhoi gwasanaeth llawn yn y Gymraeg. Mae hyd yn oed y 'bwrdd hysbysu' yn rhoi gwybod nifer o alwadau sydd ar waith ar y tro, gan gynnwys rhoi gwybod faint o alwadau Cymraeg a galwadau Saesneg sydd ar waith. Mae 19 o staff yn rhan o Wasanaeth Clic. O'r rhain mae 15 yn rhugl yn y Gymraeg, ac yn medru darparu gwasanaeth Cymraeg llawn. Mae 4 yn mynychu cyrsiau dysgu Cymraeg, a bellach mae 2 ohonynt yn ddigon hyderus i ddelio gyda'r galwadau ar y llinell Cymraeg. Mae hyn oherwydd eu bod wedi derbyn hyfforddiant wedi ei gynllunio'n benodol ar gyfer Gwasanaeth Clic; yn cwmpasu gofynion darparu'r cynnig rhagweithiol; ymgyfarwyddo a thermau ac ymadroddion perthnasol wrth ddelio gydag ymholiadau cychwynnol, a dod yn hyderus wrth eu defnyddio.	Galwadau yn Gymraeg yn gyson ac yn dueddol o fod tua 16% o'r holl alwadau a dderbynnir. Nid yw'r nifer o bobl sy'n dewis defnyddio gwasanaethau Cymraeg y Cyngor yn cyfateb â'r nifer sy'n gallu siarad Cymraeg o fewn y Sir. Oherwydd hyn, mae'r Cyngor yn trefnu nifer o ymgyrchoedd i godi ymwybyddiaeth y cyhoedd bod modd defnyddio'r Gymraeg wrth gysylltu gyda'r cyhoedd; gan ddefnyddio diwrnodau penodedig i wneud hynny ee: Diwrnod Shwmae , Dydd Gŵyl Dewi a Diwrnod Hawliau.	Gwasanaeth Clic Uned Iaith Gymraeg CSC
	Cynnal a datblygu'r defnydd o Gymraeg yng ngwasanaethau Ceredigion Actif,	Mae'r holl wersi nofio yn cael eu cynnal yn ddwyieithog. Mae'r holl ganllawiau ac	Gwersi dwyieithog– Plascrug - 324 o blant tymor Hydref 22	Porth Cymorth Cynnar

DRAFT

	gan gynnwys gwersi nofio a hyfforddiant chwaraeon, e.e. prosiect 5x60.	adnoddau dysgu i'w gael yn Gymraeg trwy Nofio Cymru. Cynnal cwrs dysgu nofio i staff (Chwefror a Mawrth) er mwyn sicrhau mwy o hyfforddwyr nofio sy'n medru'r Gymraeg.	Llambed - 191 o blant tymor Hydref 22	Uned Iaith Gymraeg CSC
	Datblygu cynllun ar gyfer hyrwyddo defnydd y Gymraeg mewn cartrefi gofal, gan gefnogi gweithrediad strategaeth 'Mwy na Geiriau'.	Dechreuwyd ar y gwaith hwn yng Nghartref Gofal Preswyl Hafan Deg, Llanbedr Pont Steffan, ond bu oedi oherwydd pandemig Covid.	Angen ail afael yn y prosiect.	Porth Gofal Uned Iaith Gymraeg CSC
	Cydweithio â Phrifysgol Aberystwyth i gynnal statws y Gymraeg a'r cyfleoedd i'w defnyddio o fewn sefydliad addysg uwch yn y sir.	Ail ddatblygu Neuadd Pantycelyn a agorwyd ym Medi 2020 – yn dilyn buddsoddiad o £16.5miliwn gan gynnig llety o ansawdd ar gyfer hyd at 200 o fyfyrwyr a lleoliad ar gyfer y gymuned Ym Medi 2021 agorwyd Ysgol Gwyddor Filfeddygol cyntaf Cymru ym Mhrifysgol Aberystwyth. Mae'r cwrs yn rhoi cyfle i fyfyrwyr astudio agweddau penodol o wyddor filfeddygol drwy gyfrwng y Gymraeg Ym mis Medi 2022 croesawyd myfyrwyr nyrsio cyntaf y Brifysgol fydd yn cael eu hyfforddi yn nyrsys Oedolion ac Iechyd Meddwl. Yn ogystal bydd cyfle i fyfyrwyr astudio hanner y cwrs drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae gwaith hefyd wedi cychwyn fel rhan o brosiect uchelgeisiol i ail ddatblygu'r Hen Goleg yn ganolfan flaenllaw ar gyfer dysgu, treftadaeth, diwylliant a menter i'r Brifysgol, i'n cymuned ac i Gymru erbyn 2024	Mae **358** o fyfyrwyr wedi cofrestru ar un neu fwy o fodiwlau cyfrwng Cymraeg (cywir 11/11/22) **Tystysgrif Sgiliau Iaith 2022-23** Mae sesiynau hyrwyddo'r Dystysgrif wedi cael eu cynnal ar gyfer Adrannau ers dechrau tymor. Hyd yma (27/10/22) mae 25 wedi cofrestru i gwblhau'r Cymhwyster.	Prifysgol Aberystwyth

DRAFT

Amcan 2.3 Cynnal a chynyddu'r defnydd o Gymraeg mewn gweithleoedd				
Rhif	**Gweithred**	**Sylwadau Cynnydd**	**Dangosyddion**	**Partneriaid**
	CSC i gyflawni Safonau Gweithredu, er mwyn cynyddu defnydd y Gymraeg mewn gweinyddiaeth fewnol; gan gynnwys : • gwasanaethau AD cyfrwng Cymraeg, • cyfleodd i godi hyder staff i ddefnyddio'r Gymraeg • datblygu a darparu adnoddau TGCh cyfrwng Cymraeg.	Cafodd Polisi ar gyfer Hybu a Hwyluso'r Defnydd o'r Gymraeg yn Fewnol ei gyhoeddi yn 2017. Mae copi ar CeriNet; mewnrwyd y Cyngor ar gyfer holl staff. Mae'n arfer gan y Cyngor ddarparu llythyrau safonol, contractau cyflogaeth ayb yn ddwyieithog o'r cychwyn cyntaf. Unwaith y bydd y dewis iaith wedi sefydlu, defnyddir yr iaith honno i gyfathrebu. Mae pob polisi at ddefnydd staff ar gael yn Gymraeg a Saesneg ar CeriNet mewnrwyd y Cyngor. Grŵp Cymraeg Gwaith wedi'i ffurfio er mwyn mynd i'r afael â'r materion. Cynllun gweithredu newydd wedi'i gytuno, a fydd yn cael ei roi ar waith ddechrau Ionawr 2023.	Wedi cyflwyno Adroddiad Cydymffurfio Blynyddol derbyniol at sylw Comisiynydd y Gymraeg yn flynyddol.	Uned Iaith Gymraeg CSC
	Darparu cyngor ac arweiniad i gyflogwyr yn y sector breifat lleol, trwy gyfrwng prosiect Cymraeg mewn Busnes.- tynnu sylw at yr adnoddau sydd ar gael ar gyfer dysgu Cymraeg ee Pecyn ar-lein am ddim, Say Something in Welsh, Duolingo	Bu Swyddog Helo Blod yn gweithio gyda busnesau led led y sir - yn rhithiol yn ystod cyfnod cyfyngiadau Cofid ac yna wyneb yn wyneb yn ddiweddarach. Diddymwyd prosiect lleol Helo Blod ym mis Ebrill 2022.	53 o Fusnesau lleol wedi creu cyswllt 32 o Fusnesau lleol lle mae Cered wedi gweithio'n ddwys i wella eu defnydd o'r Gymraeg	Cered

DRAFT

Nod Strategol 3: sicrhau amodau cymdeithasol sy'n galluogi'r Gymraeg i ffynnu yng Ngheredigion

Amcan 3.1 Cynnal statws a bri'r Gymraeg o fewn y gymdeithas, gan hyrwyddo ei gwerth a'r defnydd ohoni.				
Rhif	**Gweithred**	**Sylwadau Cynnydd**	**Dangosyddion**	**Partneriaid**
	Cefnogi Gorymdeithiau Dydd Gŵyl Ddewi yn Aberystwyth a Llambed; ac annog dathliadau tebyg mewn ardaloedd eraill.	Digwyddodd Gorymdeithiau mewn 5 tref; Aberystwyth, Llambed, Aberaeron, Tregaron ac Aberteifi. Ond oherwydd Cofid ni fu modd ailgydio yn y cynllun i gynnal Pared Gŵyl Dewi ym mhob tref yng Ngheredigion, a gyda chyfyngiadau dal mewn lle 2 Bared yn unig fu modd eu cynnal yn 2022, a hynny gyda chefnogaeth Pwyllgorau lleol yn Llambed ac Aberystwyth.	5 Tref cyn Cofid, wedi mynd lawr i 2 dref yn 2022 oherwydd bod y cyfyngiadau dal mewn bodolaeth. 2023, 4 tref wedi cynnal gorymdaith.	Cered
	Cefnogi Eisteddfod Genedlaethol 2020, drwy sefydlu Grŵp Prosiect i adnabod blaenoriaethau ar gyfer cynllun gweithredu CSC i gefnogi a hwyluso trefniadau	Llwyddwyd i gefnogi Eisteddfod lwyddiannus iawn yn haf 2022, yn dilyn 2fl o oedi oherwydd pandemig Cofid. Cynhaliwyd Pentref Ceredigion ar y maes, gyda'r weledigaeth o hyrwyddo'r Sir fel lle i Fyw, Dysgu, Perthyn a Llwyddo. Defnyddiwyd brand Caru Ceredigion i hyrwyddo Sir fodern.	210 o ddigwyddiadau ym Mhentref Ceredigion dros 8 diwrnod. Rhwng 25,000 a 30,000 wedi ymweld â Phentref Ceredigion 1,500 o blant wedi cymryd rhan gyda'u hysgol mewn perfformiad o ryw fath ar y maes.	CSC
	Y Cyngor a sefydliadau partner sy'n aelodau o Fforwm Dyfodol Dwyieithog i ddefnyddio diwrnodau penodol yn y Calendr er mwyn codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd y Gymraeg. e.e. ymgyrchoedd a dathliadau Dydd Gŵyl Dewi, Diwrnod Shw Mae, Ras yr Iaith, Diwrnod Cerddoriaeth Cymraeg	**Dydd Gŵyl Dewi** – fideo cyffro'r Eisteddfod, ac egluro beth i ddisgwyl **Diwrnod Shwmae** – Gwobrwyo Dysgwr y Flwyddyn Cymraeg Gwaith **Diwrnod Hawliau'r Gymraeg –** fideo yn hyrwyddo ac annog trigolion i ddefnyddio gwasanaeth Cymraeg wrth gysylltu gyda'r Cyngor Sir. Cered wedi cynnal Cystadleuaeth Addurno Ffenestri Siopau ar gyfer Dydd Gŵyl Dewi - Cynhaliwyd y gystadleuaeth		Uned Iaith Gymraeg CSC Aelodau Fforwm Dyfodol Dwyieithog

DRAFT

		mewn 4 tref : Aberystwyth, Tregaron, Aberteifi a Llandysul gyda beirniadu'r gystadleuaeth yn nwylo'r Aelod Seneddol lleol Ben Lake. <u>Coleg Ceredigion</u> Yn dathlu diwrnodau Cymraeg yn flynyddol ar draws ein campysau bob blwyddyn gydag ein staff a'n myfyrwyr trwy weithgareddau hwylus, gemau, cystadlaethau, siaradwyr gwadd ayyb. Mae pob aelod o'n staff yn gwneud cwrs 'Ymwybyddiaeth iaith' - mae hwn yn gwrs ar-lein sydd wedi cael ei baratoi yn arbennig i staff Coleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr - mae'r cwrs yn gwrs orfodol i holl staff newydd hefyd fel rhan o'n system anwytho. <u>Cyfoeth Naturiol Cymru</u> Cyhoeddi Adroddiad Blynyddol yr Iaith Gymraeg ym mis Medi 2021 – Cyfryngau Cymdeithasol Diwrnod Shwmae/Su'mae rhwng 14 a 15 Hydref – Cyfryngau Cymdeithasol Dathlu Dysgu Cymraeg rhwng 11 a 15 Hydref Calan Gaeaf a Diwrnod Cyntaf y Gaeaf ar 1 Tachwedd Diwrnod Hawliau Iaith Gymraeg rhwng 5 a 7 Rhagfyr – Cyfryngau Cymdeithasol Traddodiadau'r Nadolig a'r Flwyddyn Newydd yng Nghymru rhwng 15 a 17 Rhagfyr Santes Dwynwen ar 25 Ionawr – Cyfryngau Cymdeithasol		

DRAFT

		Dydd Miwsig Cymru ar 4 Chwefror Dydd Gŵyl Dewi ar 1 Mawrth Diwrnod y Llyfr ar 3 Mawrth Diwrnod Barddoniaeth y Byd ar 21 Mawrth Urdd Gobaith Cymru – dathlu'r canmlwyddiant gan gynnwys cwis – Mehefin Hyrwyddo Rhaglen Hyfforddiant Iaith Gymraeg – Awst Diwrnod Ieithoedd Ewropeaidd - Medi <u>Prifysgol Aberystwyth</u> Gwobrau Hybu'r Gymraeg y Brifysgol – eleni cynhaliwyd seremoni yn cyhoeddi'r enillwyr yng Nghanolfan y Celfyddydau fel rhan o ddathliadau Dathlu Pen-blwydd y Brifysgol yn 150 a dathliadau Diwrnod Shwmae . Cynhaliwyd arddangosfa a diwrnod agored i gyn fyfyrwyr ac ymwelwyr yn Neuadd Pantycelyn ar ddydd Sul cyntaf Eisteddfod Genedlaethol Tregaron. Arddangosfa arall a drefnwyd ar gyfer y dathliadau oedd Arddangosfa Pop Aber yn dathlu cyfraniad holl bwysig myfyrwyr a chyn myfyrwyr i'r byd pop cyfoes yng Nghymru. Ar y cyd gyda Thîm Dysgu Cymraeg Ceredigion Powys a Sir Gâr, Staff Cangen Prifysgol Aberystwyth o'r Coleg Cymraeg ac UMCA trefnu'r stondinau/digwyddiadau ar y campws ac		

DRAFT

		ar lein i hybu/ codi ymwybyddiaeth o'r Gymraeg ar ddyddiadau penodol yn cynnwys Wythnos y Glas, Dydd Gŵyl Dewi, Diwrnod Shwmae, Dydd Miwsig Cymru a Diwrnod Hawliau'r Comisiynydd. Mae Swyddog Cydlynydd Cymuned Cymraeg hefyd yn gweithio yn yr Undeb yn cydweithio gydag UMCA a'r gymuned leol i drefnu digwyddiadau a hybu'r Gymraeg a'i diwylliant i fyfyrwyr. <u>Bwrdd Iechyd Hywel Dda</u> **Dydd Gŵyl Dewi** – Cwis i holl staff y bwrdd iechyd a chreu fideo am bwysigrwydd y Gymraeg **Diwrnod Miwsig Cymru** – Chwarae cerddoriaeth Cymraeg ar bob gorsaf radio yn ein hysbytai. **Diwrnod Shwmae** – Cynnal stondin gwybodaeth ymhob ysbyty ar draws y tair sir. **Diwrnod Hawliau'r Gymraeg** – Rhannu negeseuon ar y cyfryngau cymdeithasol a hefyd creu animation ar gyfer holl staff.		
	Amlygu gwerth y Gymraeg yn y diwydiant twristiaeth, e.e. hyrwyddo cynllun Naws am Le.	Darganfod Ceredigion • gwefan yn gwbl ddwyieithog • tudalen Facebook yn gwbl ddwyieithog, gyda'r Gymraeg bob amser yn cael ei osod yn gyntaf. • Postiad yn hybu Diwrnod Shw Mae Rhaglen farchnata Llwybrau Celtiadd/ Celtic Routes • cyfryngau cymdeithasol yn yn ddwyieithog (peth deunydd yn	Proffil amlwg i'r Gymraeg yng ngweithgareddau Darganfod Ceredigion	Gwasanaeth Twf a Menter

DRAFT

		dair-ieithog defnydd o'r Wyddeleg) • Rhaglen deledu wedi'i gomisiynu yn dilyn Ryland Teifi a'i deulu i'w darlledu ar S4C cyn hir. Digwyddiadau Cymraeg yn cael eu hybu gan gynnwys ffocws ar Eisteddfodau eleni (tudalen benodol, barhaol yn ogystal a'r Eisteddfod Genedlaethol) Rhaglen Llysgennad Ceredigion yn cael ei ddatblygu (rhan o gynllun Llysgennad Cymru https://www.ambassador.wales/cy) . Opsiwn i ddilyn y cwrs yn y Gymraeg neu'r Saesneg. Modiwl penodol ar yr Iaith Gymraeg yn orfodol i gyrraedd lefel 'Arian'. Cronfa Adfywio Cymunedol: Gwaith wedi'i gomisiynu i weithio gyda cynrychiolwyr trefi y Sir i ddatblygu brand ar gyfer y trefi. Bydd y gwaith yn cynnwys elfen bwysig o ddefnyddio'r Gymraeg fel pwynt i werthu unigrywiaeth y Sir.		
	Gwarchod enwau lleoedd Cymraeg lleol drwy weithredu polisi enwi a rhifo strydoedd Ceredigion	Yn rhan o'r Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd, wrth gofrestru enwau tai anfonir llythyr at bob cais yn rhoi gwybod iddynt am yr Iaith Gymraeg a'r diwylliant, gyda'r gobaith y bydd o gymorth i gadw enwau Cymraeg neu hanesyddol y Sir. Mae'r Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd yn mynnu bod pob stryd newydd yn derbyn enw Cymraeg yn unig, a bod angen	Cyfnod Adrodd: 2021-22 34 cais i newid enw eiddo. 2 cais: Cymraeg i Saesneg 15 cais Saesneg i Cymraeg 9 cais Cymraeg i Cymraeg *2 cais Saesneg i Saesneg* 263 o geisiadau i enwi eiddo newydd: dros 95% o'r ceisiadau hyn wedi bod am enwau Cymraeg.	Gwasanaeth Rheoli Cyfeiriadau CSC

DRAFT

		ymgynghori gyda'r Cyngor Tref a Chymuned o ran perthnasedd yr enw hwnnw i'r ardal leol.	3 Cais ar gyfer enwi strydoedd newydd: 100% Cymraeg yn unig.	

Amcan 3.2 Sicrhau amodau cymdeithasol sy'n galluogi'r Gymraeg i ffynnu yng Ngheredigion.				
Rhif	**Gweithred**	**Sylwadau Cynnydd**	**Dangosyddion**	**Partneriaid**
	CSC i rhoi gwerth ar sgiliau Cymraeg y gweithlu, drwy weithredu polisi recriwtio sy'n gofyn am asesiad ieithyddol wrth benodi swyddi gwag a newydd	Mae angen i bob gweithiwr fodloni gofynion Lefel 1 'siarad a gwrando' sef cwrteisi iaith sylfaenol o leiaf pan fydd yn cael ei benodi, neu cyn pen chwe mis ar ôl hynny. Ar gyfer holl swyddi'r Cyngor mae'n rhaid pennu'r lefel iaith sydd ei angen ar gyfer cyflawni'r swydd honno; a chofnodi hynny ar y ffurflen 'Caniatâd i Lenwi Swydd Newydd'. Mewn achosion penodol os yw'n amhosib recriwtio ar y lefel ALTE disgwyliedig, ceir cytundeb i osod amod hyfforddiant yn y contract cyflogaeth. Bydd disgwyl i'r ymgeisydd llwyddiannus gyrraedd y safon ALTE angenrheidiol o fewn 2 flynedd i'r apwyntiad. Mae disgwyl bod rheolwyr llinell yn monitro hyn. Caiff pob swydd wag ei hysbysebu yn Gymraeg ac yn Saesneg. Cafodd yr ymwadiad canlynol ei osod ar ein gwefan ym mis Mawrth 2022: "*Rydym yn gweithredu polisi dwyieithog. Gwahoddir ymgeiswyr i wneud cais yn Gymraeg, ni fydd unrhyw gais a gyflwynir yn Gymraeg yn*	Recriwtio: Lefel Sgiliau yn y Gymraeg, 601 o swyddi wedi'u hysbysebu yn unol â'r lefelau ALTE fel a ganlyn: Lefel 5: 18% Lefel 4: 4% Lefel 3: 40% Lefel 2: 24% Lefel 1: 14%	Uned Iaith Gymraeg CSC

DRAFT

		cael ei drin yn llai ffafriol na chais a gyflwynwyd yn Saesneg." Mae gwybodaeth ynghylch defnydd y Gymraeg wrth recriwtio wedi'i osod yn y tudalennau 'gwybodaeth a chwestiynau cyffredin'; sy'n ymddangos ar ddiwedd pob hysbyseb swydd. Mae ffurflen gais am swydd yn rhoi lle i unigolion nodi pa iaith maent yn dymuno cynnal eu cyfweliad. Mae'n fwriad cynnal trafodaeth gyda'r Gwasanaeth Adnoddau Dynol er mwyn ystyried dull amgenach o gofnodi sgiliau iaith y gweithlu yn y cyfnod nesaf, gan hefyd edrych ar osod targedau ynghylch cynyddu sgiliau iaith y gweithlu. Fel rhan o'r gwaith hwn, rydym yn anelu at ddatblygu canllaw ar sut i asesu sgiliau iaith ar gyfer swyddi newydd neu wag.		
	Sefydliadau sy'n aelodau o Fforwm DD i rhoi gwerth ar sgiliau Cymraeg y gweithlu, drwy weithredu polisi recriwtio sy'n gofyn am asesiad ieithyddol wrth benodi swyddi gwag a newydd	<u>Coleg Ceredigion</u> Rhoi ar waith system fwy dwys o allu asesu pa lefel o sgiliau Cymraeg dylid rhoi ar Ddisgrifiadau Swydd a hysbysebion am swyddi gwag. Gweithio'n agos gyda'r Rheolwr Recriwtio ar hyn gan ddefnyddio ein 'Matrics Recriwtio' sydd yn cael ei weithredu cyn bod y swydd newydd neu swydd wag yn cael ei hysbysebu. <u>Cyfoeth Naturiol Cymru</u> Mae pob swydd newydd neu wag yn cael ei hasesu o ran anghenion sgiliau Cymraeg yn dilyn canllawiau staffio a recriwtio. Bydd angen i bob rheolwr	<u>Coleg Ceredigion</u> 20/21: Cyfanswm o 22 swydd wedi hysbysebu : 40% yn nodi bod angen sgiliau Cymraeg <u>Cyfoeth Naturiol Cymru</u>	Aelodau Fforwm Dyfodol Dwyieithog

DRAFT

<table>
<tr>
<td></td>
<td></td>
<td>lenwi ffurflen Microsoft Teams er mwyn cofnodi’r asesiad. Bydd yr asesiad yn cael ei wirio gan y Swyddog Iaith i sicrhau bod y canllawiau yn cael eu dilyn a bod siaradwyr Cymraeg ym mhob tîm. Nid oes unrhyw swydd yn cael ei hysbysebu heb gwblhau’r camau hyn fel rhan o’r broses recriwtio.

<u>Prifysgol Aberystwyth</u>
Mae gan y Brifysgol drefniadau cadarn i asesu gofynion ieithyddol pob swydd a hysbysebir. Caiff holl swydd ddisgrifiadau â’u gofynion ieithyddol eu gwirio â’u cymeradwyo gan Ganolfan Gwasanaethau’r Gymraeg fel rhan o’r broses recriwtio a hysbysebu. Pan benodir staff i swyddi Cymraeg hanfodol gyda’r ymrwymiad i ddysgu/gwella eu sgiliau iaith er mwyn cyrraedd lefel gofynnol y swydd, mae’r Ganolfan yn cysylltu â’r staff i gynnig cymorth a gwybodaeth ynglŷn â chyrsiau addas</td>
<td>
<table>
<tr><th>Lefel Iaith</th><th>Hanfodol</th><th>Dymunol</th><th>Angen Dysgu</th></tr>
<tr><td>Lefel 5</td><td>7 (1.1%)</td><td>0</td><td>0</td></tr>
<tr><td>Lefel 4</td><td>30 (5%)</td><td>91(16%)</td><td>1 (0.2%)</td></tr>
<tr><td>Lefel 3</td><td>20 (3.4%)</td><td>95 (16%)</td><td>6 (1%)</td></tr>
<tr><td>Lefel 1</td><td>336 (57.3%)</td><td>0</td><td>0</td></tr>
</table>
<u>Prifysgol Aberystwyth</u>
<table>
<tr><td>Sgiliau Cymraeg yn hanfodol</td><td>204</td><td>31.2%</td></tr>
<tr><td>Sgiliau Cymraeg yn ddymunol</td><td>432</td><td>66.2%</td></tr>
<tr><td>Swyddi lle nad oedd sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol</td><td>449</td><td>68.8%</td></tr>
<tr><td>Swyddi lle bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i’r swydd</td><td>Dim data</td><td></td></tr>
</table>
</td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td></td>
<td>CSC i gynnal polisi caffael CS Ceredigion er mwyn rhoi gwerth ar y Gymraeg , gan sicrhau bod gofynion ynghylch y Gymraeg yn cael ei ystyried a’i gynnwys pan yn briodol mewn unrhyw gontract, tendr neu gytundeb cyfreithiol.</td>
<td>Mae’r Gwasanaeth Caffael wedi cyhoeddi ei Reolau Gweithdrefn Contract, sy’n nodi bod rhaid i bob proses tendr gynnwys cyfeiriad/cymal sy’n ei gwneud yn angenrheidiol i’r cwmni llwyddiannus gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg sy’n berthnasol i ddarpariaeth y gwasanaeth neu’r nwyddau sy’n cael eu tendro. Mae’r</td>
<td>Mae 6/14 aelod staff yn siarad Cymraeg.

Yn 2022 dim un tendr wedi ei gyflwyno yn y Gymraeg, fodd bynnag mae’r gwasanaeth wedi gosod system yn ei le pe byddai tendr yn Gymraeg neu os derbynnir gohebiaeth yn Gymraeg yn ystod y broses dendro, bydd pob ymateb yn Gymraeg o'r pwynt hwnnw ymlaen.</td>
<td>Gwasanaeth Caffael</td>
</tr>
</table>

DRAFT

		Gwasanaeth Caffael yn gyfrifol am fonitro hyn. Dogfen ganllaw Comisiynydd y Gymraeg yn cael ei ddosbarthu i'r holl gontractwyr ' Gwneud cais am gontractau a grantiau. Ystyried y Gymraeg'.		
	Cefnogi blaenoriaeth gorfforaethol 1, Hybu'r Economi, Strategaeth Gorfforaethol CSC 2017-22 i sicrhau gwelediad amlwg i'r Gymraeg mewn unrhyw gynlluniau	Cafodd Strategaeth Economaidd newydd y Sir "Rhoi Hwb i Economi Ceredigion – Strategaeth ar gyfer Gweithredu 2020-35" ei gyhoeddi yn 2021. Bwriad y strategaeth fydd i sicrhau y canlynol wrth fynd ati i weithredu ar amryw o gynlluniau dan y pedwar prif thema – Pobl, Lle, Menter a Chysylltedd. "Egwyddor sylfaenol bwysig arall yw'r angen i ddiogelu a gwella ein hunigrywedd a'n hunaniaeth diwylliannol, a helpu i roi hwb i gydnerthedd a thwf y Gymraeg. Byddwn yn adeiladu ar waith a wnaed yn rhan o brosiect Arfor i nodi'n llawn y cyfleoedd i wireddu cyfleoedd i helpu'r Gymraeg i ffynnu trwy gamau datblygu economaidd cadarnhaol. Yn ei hanfod, bydd hyn yn cael ei gyflawni trwy sicrhau bod gan y rhai sy'n siarad Cymraeg yr hyder, y sgiliau a'r cyfleoedd i ddatblygu busnesau, i weithio mewn swyddi o werth uwch, ac i weld Ceredigion fel lle ffyniannus ac egnïol i fyw a gweithio ynddo." (Tudalen 6)	Sicrheir gwelediad amlwg i'r Gymraeg mewn unrhyw gynllun hybu'r economi.	Gwasanaeth Twf a Menter

DRAFT

	Sicrhau bod gwerth y Gymraeg, ei defnydd a'u chynaliadwyedd yn ffactorau creiddiol o weithgareddau y Cynllun Cynnal y Cardi (LEADER) a Chynllun Arfor.	Ymgeiswyr yn gorfod ymateb i'r cwestiwn: Sut mae unrhyw gynllun / prosiect yn cyfrannu i hyrwyddo'r Iaith Gymraeg. Mae'r Iaith Gymraeg yn cael ei thrin fel Thema trawsbynciol, a caiff ei asesu gyda sgôr fel rhan o'r broses asesu ceisiadau. Adroddiadau ac astudiaethau achos yn cael eu creu yn ddwyieithog. Marchnata a deunyddiau yn cael eu darparu'n ddwyieithog gan gynnwys gwefan Cynnal y Cardi. Cynhelir cyfarfodydd Grŵp Gweithredu Lleol yn bennaf yn yr Iaith Gymraeg.	11 wedi cyflwyno ceisiadau yn y Gymraeg 7 wedi rhoi cyflwyniad yn Gymraeg fel rhan o'r broses asesu Cynlluniau penodol: Cymraeg yn y Gweithle, Academi Bro, Pecyn Croeso Ceredigion, Gorwel a Gwreiddiau, Ceredigion Bro360, Calon Tysul. Ceir astudiaethau achos ar https://www.cynnalycardi.org.uk/astudiaethau-achos/ (Cymraeg yn y Gweithle ac Academi Bro).	Gwasanaeth Twf a Menter
	Sicrhau bod Cynllun Arfor sy'n cael ei gyllido gan Lywodraeth Cymru yn hyrwyddo entrepreneuriaeth, twf busnes, cydnerthedd cymunedol a'r Gymraeg yn rhanbarth Arfor yn yng Ngheredigion.	Datblygwyd dau becyn cymorth yng Ngheredigion: 'Mentro mewn Busnes' i gefnogi busnesau newydd i fentro a hybu entrepreneuriaeth. Cyfanswm y grant a uchafswm - £10,000. Cyfradd y grant – 80% 'Tyfu yw'r Nod' i gefnogi mentrau sy'n bodoli i annog twf a datblygiad. Cyfanswm y grant – £10,000 – £40,000. Cyfradd y Grant – 70%	31 o geisiadau wedi cael eu cefnogi gyda'r prif amcan o hybu defnydd yr Iaith Gymraeg mewn busnes. O ganlyniad y cynllun: 61.7 o swyddi wedi creu. 40.5 swyddi wedi ei diogelu. Gwerthusiad o rhaglen Arfor 1 wedi'i gwblhau: **https://www.rhaglenarfor.cymru/**	
	Sicrhau cyfleoedd i brentisiaid o fewn y Cyngor ddefnyddio'u sgiliau iaith Gymraeg wrth eu gwaith	Mae'r cynllun prentisiaethau wedi rhoi llwyfan i ddatblygu rhagor a chryfhau defnydd ein pobl ifanc o'r Gymraeg yn y gweithle. Gobaith y cynllun prentisiaethau yw parhau i gael effaith	Cafodd y cynllun ei sefydlu yn 2018: oddi ar hynny 18 wedi bod yn rhan o'r cynllun. Mae 95% o'r holl brentisiaid hyd yn hyn yn siaradwyr Cymraeg (19 o Siaradwyr Cymraeg / 1 Dysgwr Cymraeg).	

DRAFT

		gadarnhaol ar ddefnyddio'r Gymraeg a dewisiadau ein pobl ifanc, a fydd yn ei dro yn arwain at well dealltwriaeth ymhlith pobl ifanc o'r galw am sgiliau Cymraeg yn y gweithle wrth iddyn nhw dyfu'n hŷn. Mae’n ofynnol i ddarparwyr dysgu gynnig gweithgareddau a deunyddiau dysgu yn Gymraeg a mynd ati i gefnogi'r defnydd o'r Gymraeg wrth ddarparu ac asesu cymwysterau. **Enghraifft o arfer da:** Ar ddechrau eu prentisiaeth, gofynnir i'r dysgwyr a hoffent gwblhau eu hasesiadau cychwynnol trwy gyfrwng y Gymraeg. Gofynnir iddynt hefyd pa iaith y byddai'n well ganddynt ei defnyddio ar gyfer eu haseiniadau ac maent yn cael eu hannog i gyflwyno unrhyw dystiolaeth lle maent wedi defnyddio eu Cymraeg e.e. e-byst neu bosteri. Mae'r cyflwyniadau a ddefnyddir yn y gweithdai misol yn ddwyieithog ac yn amlygu geirfa Gymraeg allweddol ar gyfer y pwnc ac rydym yn trafod unrhyw eiriau eraill y mae dysgwyr yn eu defnyddio. Ar ddiwedd pob sesiwn, bydd dysgwyr yn adolygu'r eirfa er mwyn gweld beth maen nhw'n gallu ei gofio. Mae'r eirfa wedi ei godio'n goch/ambr/gwyrdd drwy anhawster felly gall pob prentis, waeth beth fo'u sgiliau Cymraeg, deimlo'n hyderus i 'roi cynnig arni'. Yn ogystal â hyn, mae pob dysgwr yn gorfod cwblhau o leiaf un		

DRAFT

		aseiniad ar ei brentisiaeth yn y Gymraeg.		

Amcan 3.3 Sicrhau cymunedau cynaliadwy lle y defnyddir y Gymraeg fel cyfrwng cyfathrebu arferol				
Rhif	**Gweithred**	**Sylwadau Cynnydd**	**Dangosyddion**	**Partneriaid**
	Hyrwyddo cynaliadwyedd y Gymraeg drwy gyfrwng gweithdrefnau cynllunio defnydd tir, e.e.: • cynnal ac adolygu y *Canllawiau Cynllunio Atodol – Y Gymuned a'r Iaith Gymraeg* yn rhan o'r Cynllun Datblygu Lleol; a chryfhau'r cymal i godi arwyddion a hysbysiadau dwyieithog ar gyfer datblygiadau ee siopau cadwyn • cynnal astudiaethau effaith ieithyddol ynghlwm wrth bob cam o ddatblygu'r Cynllun Datblygu Lleol newydd •	Mae saib yn y broses adolygu y CDLI, oherwydd Pandemig Covid-19, ynghyd ag effaith canllawiau cynllunio Cyfoeth Naturiol Cymru ar CDLI2, mae risg sylweddol y bydd y cynllun yn cael ei ystyried yn 'ddi-sail' drwy'r broses archwilio cyhoeddus ac nad yw'n addas i'r diben, oherwydd bod y mater ffosffad heb ei ddatrys. Lluniwyd Papur Pwnc Drafft ar yr Iaith Gymraeg yn 2019 ar gyfer y Strategaeth a Ffafrir/Cyn Adneuo yn manylu ar oblygiadau: • Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 20 • Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol a Llesiant (Cymru) 2015 a'r nod llesiant; 'Cymru o ddiwylliant bywiog a iaith Gymraeg ffyniannus', • Mesur y Gymraeg 2011 • Strategaeth y Gymraeg: Cymraeg 2050 • Deddf Cynllunio (Cymru) 2015 • PPW 10 Cyflwyno papur at sylw Cabinet (22 Chwefror 2022) a'r Cyngor (3 Mawrth 2022) ynghylch: Tai Cymunedol, gyda'r bwriad o gefnogi pobl leol i gael	1 Asesiad Effaith Integredig, gyda'r canlyniad: • Byddai Adolygiad a Diweddariad y CDLI yn cael ei gyflwyno'n ddwyieithog • Bod y sir gyfan yn cael ei dosbarthu'n ieithyddol sensitif, a bod angen cynnal asesiad wrth gynigion Datblygu, oherwydd eu potensial i effeithio ar ddefnydd yr iaith Gymraeg • Papur Pwnc ynglŷn â'r Gymraeg i gael ei ddatblygu yn ystod paratoi'r Cynllun Adnau (Deposit Plan) Nifer yr ymgeiswyr a gymhwysodd i brynu eiddo fforddiadwy Disgownt ar Werth (Discount for Sale) Rhwng 01.01.2017 a 21.11.2022: 163, 149 o'r rhai a gymhwysodd yn seiliedig ar gysylltiad lleol. 91% <u>Cysylltiad Lleol:</u> Tai fforddiadwy o dan y Cynllun Datblygu Unedol (y cynllun blaenorol): rhaid i unigolion fod wedi byw 10 o'r 20 mlynedd diwethaf yn y sir neu o fewn cynghorau cymuned cyfagos. Tai fforddiadwy o dan y Cynllun Datblygu Lleol (y cynllun presennol): rhaid i unigolion fod wedi byw yn y sir am 5 mlynedd yn ystod eu hoes.	Gwasanaeth Cynllunio CSC

DRAFT

		mynediad at dai drwy fodel Ecwiti a Rennir. Sefydlwyd grŵp Tasg a Gorffen er mwyn edrych ar weithredu hyn ynghyd ag ystod o opsiynau tai eraill, mae'r gwaith yn mynd rhagddo.		
	Cynnal polisi o hyrwyddo tai fforddiadwy.	Pwrpas y Strategaeth Tai Lleol Ceredigion (2018-23) yw sicrhau y darperir gwasanaeth tai integredig er mwyn diwallu'r angen yn lleol, gan hefyd sicrhau diogelu treftadaeth, diwylliant a'r iaith Gymraeg o fewn cymunedau y Sir; a hynny yn benodol mewn ardaloedd sydd â chyfran uchel o siaradwyr Cymraeg. Mae cefnogi cymunedau cyfredol yn allweddol i'r strategaeth hon, ac yn hanfodol ar gyfer llesiant y Gymraeg yng Ngheredigion. Yn ogystal, mae'r Polisi Dyraniadau Cyffredin yn sicrhau bod rhaid bodloni meini prawf cysylltiad lleol er mwyn cael eu hystyried a derbyn cynnig ar gyfer Tai cymdeithasol, heb fawr o eithriadau. Gellir cwrdd â'r meini prawf cysylltiad lleol trwy drwy, bod yr ymgeisydd wedi byw yn y Sir am bum mlynedd yn union cyn dyddiad cyflwyno'r cais, neu trwy gyflogaeth, neu deulu sy'n byw yn yr ardal.	Ers 1 Ebrill 2017 tan 23 Tachwedd 2022, mae 1611 dyraniadau tai wedi'u gwneud yng Ngheredigion. Gwnaed pob dyraniad yn unol â'r Polisi Dyraniadau Cyffredin ac yn sicrhau cysylltiad lleol â Cheredigion, neu mewn lleiafrif o achosion lle nad yw cysylltiad lleol yn berthnasol, dyraniadau wedi'u gwneud lle mae dyletswydd Digartrefedd yn berthnasol. Mae 0.8% o ddefnyddwyr gwasanaeth yn nodi eu bod yn dymuno cysylltu yn Gymraeg, 4% yn dymuno gwneud hynny'n ddwyieithog, a'r gweddill yn Saesneg.	Gwasanaeth Tai
	Parhau i ddefnyddio'r Cynllun Grant Cymunedol i gefnogi: mudiadau a digwyddiadau cymunedol sy'n gwneud defnydd o'r Gymraeg neu sy'n ymrwymo i ddatblygu defnydd o'r Gymraeg; gan gynnwys Sioeau Amaethyddol ac Eisteddfodau Lleol.	O dan amodau'r grantiau, mae'n rhaid i bob ymgeisydd weithredu'n ddwyieithog i dderbyn grant. Mae hyn yn cynnwys - • Cynhyrchu'r holl ddeunydd ysgrifenedig ac electronig sy'n gysylltiedig â'r cais yn ddwyieithog – er enghraifft arwyddion, taflenni, posteri, cyhoeddiadau, hysbysebion, gwefannau ac unrhyw slogan.		Gwasanaeth Gyllid CS Ceredigion

	Nifer o geisiadau	Cyfanswm dosbarthwyd
2017/18 –	76	£189,344
2018/19 –	77	£197,826
2019/20 –	90	£243,689
2020/21 –	17	£92,794
2021/22 –	28	£119,567

		• Sicrhau y bydd digwyddiadau neu weithgareddau cyhoeddus sy'n gysylltiedig â'r cais yn peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. er enghraifft, cyhoeddiadau o'r uchelseinydd, Cadeirydd i sicrhau bod y rheiny sy'n bresennol yn y digwyddiad yn teimlo'n gyfforddus i gyfrannu yn eu dewis iaith. • Cynorthwyo i ddarparu cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg	Cyfanswm – 288 £843,220 Mae'r gostyngiad oherwydd sgil effaith Cofid 19. 2021/22: 5/28 wedi cyflwyno eu ceisiadau yn Gymraeg. 18%	
	Gwasanaeth TG CSC yn ogystal â chyrff eraill i edrych am gyfleodd cynyddol i gynnwys y Gymraeg mewn technoleg, gan gynnwys systemau TG newydd, sefydliadau partner Fforwm Dyfodol Dwyieithog i godi ymwybyddiaeth, er mwyn cynyddu defnydd o ryngwynebau cyfrwng Cymraeg ee Microsoft, Facebook, apiau	Mae'r Gwasanaeth TG wrthi'n diweddaru meddalwedd, ac yn gosod Microsoft 365apps Office ar beiriannau staff. Mae yna wirydd sillafu Cymraeg yn Office. Mae modd defnyddio rhyngwyneb Microsoft yn Gymraeg, a ceir cyfarwyddiadau sut i wneud hyn ar CeriNet. Mae'r Gwasanaeth Adnoddau Dynol yn cynnal CeriNet mewnrwyd y Cyngor – mae'r mewnrwyd yn gweithio yn Gymraeg ac yn Saesneg. Mae angen dewis iaith o'r tudalen gartref, ac yna gellid symud o un tudalen i un arall yn yr iaith ddewisol Mae Swyddog Polisi Iaith yn cynnal tudalennau 'Iaith ar Waith' ar CeriNet (mewnrwyd y Cyngor) sy'n darparu deunydd cymorth i hybu'r Gymraeg ac i gynorthwyo staff i ddefnyddio'r Gymraeg. Bydd angen cynnal adolygiad o gynnwys y tudalennau, a diweddaru yn y flwyddyn i ddod.	Defnydd o'r Gymraeg mewn prosiectau Technoleg Gwybodaeth yn cynyddu ar draws y Cyngor	Gwasanaeth TG

DRAFT

	Darparu gwybodaeth i newydd-ddyfodiad drwy gyfrwng gwefan symud i Geredigion	Yn dilyn cais llwyddiannus ar gyfer grant Cynnal y Cardi, wedi penderfynu llunio prosiect 'Croeso Ceredigion; Bwriad y prosiect yw cynnal hyfywedd cymunedau trwy amlygu'r cyfleoedd sydd ar gael i gyfrannu a chefnogi'n lleol, ac i helpu personau i ddeall sut mae'r Gymraeg yn gweu i fewn i fywyd diwylliannol a chymdeithasol y Sir. Bydd y prosiect yn gynhwysol, gan ddwyn ynghyd siaradwyr Cymraeg, siaradwyr swil, dysgwyr y di-Gymraeg a'r rhain sy'n gwbl newydd i'r Gymraeg. Bydd y prosiect yn anelu at sicrhau perchnogaeth gan y gymuned, gan arfogi'r gymuned ei hunain i fynd i'r afael a'r heriau sy'n gysylltiedig â mewnfudwyr. **Cynhyrchu Cerdyn Post gweledol**, fydd yn gosod Cod QR sy'n cyfeirio newydd ddyfodiaid at becyn croeso. **Cynhyrchu e-lyfr** sy'n rhoi cyflwyniad i fywyd mewn Sir ddwyieithog. Fel rhaglen beilot dethol **3 Cyngor Cymuned a Threfol**, lle bo problem mewnfudo fwyaf amlwg. Gweithio gyda'r Cyngor i weithredu cynllun gweithredu lleol **Gweithdai cymunedol** (targedu grwpiau cymdeithasol sydd wedi sefydlu'n barod yn yr ardal leol) – gweithio'n agos gyda cymunedau i'w harfogi i fynd i'r afael a'r heriau sy'n gysylltiedig â mewnfudwyr.	Mae'r adnoddau yn cael eu dylunio ar hyn o bryd, a bydd y gwaith cymunedol yn dechrau ym mis Mawrth.	Uned Iaith Gymraeg Menter Iaith Cered

DRAFT

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Cyngor Sir Ceredigion

ADRODDIAD I'R: Pwyllgor Iaith

DYDDIAD: 25.05.2023

LLEOLIAD: Siambr y Cyngor, Penmorfa

TEITL: Targedau Cered: Menter Iaith Ceredigion

PWRPAS YR ADRODDIAD: Diweddaru aelodau ar raglen gwaith Cered ar gyfer y cyfnod Ebrill 2023 - Mawrth 2024 yn seiliedig ar dargedau a gytunwyd gyda Llywodraeth Cymru

CEFNDIR:

Nod y Fenter

Prif nod Cered yw cefnogi, dylanwadu a datblygu'r defnydd o'r Gymraeg yng Ngheredigion er mwyn gosod y seiliau gorau posibl ar gyfer tyfu a datblygu'r Gymraeg ar lefel gymunedol a chymdeithasol, mewn addysg ac yn y byd gwaith. Mae Cered yn cyflenwi ystod o brosiectau i gynyddu'r defnydd o Gymraeg ymysg Teuluoedd, Plant a Phobl ifanc, Y Gymuned a'r Gweithle gan hybu a chefnogi gwasanaethau Cymraeg.

Cyfraniad y Fenter i Strategaethau ehangach

Mae Cered yn gweithredu cynlluniau sydd yn cyflawni nod y Fenter ynghyd a blaenoriaethau strategol Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr– Strategaeth Iaith Llywodraeth Cymru sef: Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg, Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg a Chreu amodau ffafriol – seilwaith a chyd-destun.

Mae gwaith cymunedol Cered yn adlewyrchu blaenoriaethau Strategaeth Iaith Ceredigion, strategaeth sydd yn nodi bod cynaliadwyedd yr iaith Gymraeg yn ddibynnol ar y broses o gryfhau cymunedau Cymraeg trwy ddarparu digon o gyfleoedd addysgol, diwylliannol a chymdeithasol i ddefnyddio'r iaith yn ddyddiol.

Yn ogystal mae gwaith y Fenter yn cefnogi Strategaeth Gorfforaethol 2022-27 a Chynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-28 ac yn benodol yr amcan Llesiant Diwylliannol i gynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg.

Mae Cered yn perthyn i Adran Ddiwylliant Gwasanaeth Ysgolion a Diwylliant y Cyngor Sir, rhydd hynny gyfleoedd amlwg i gydweithio a chyd-gynllunio'n agos gyda nifer o Wasanaethau eraill yn ogystal a chyda ysgolion, er mwyn galluogi'r Fenter i gyflawni ei amcanion fel sbardun a hwylusydd o safbwynt cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg.

Cyllido

Mae Cered yn derbyn cyllid craidd trwy Grant Hybu a Hwyluso Defnydd y Gymraeg Llywodraeth Cymru. Yn 2023-24 bydd y Fenter yn derbyn grant o £120,626.00 gyda

gweddill cyllid Cered yn dod trwy law Cyngor Sir Ceredigion. Mae lefel y grant yn sefydlog ers 2017.

Mae'r cynnig grant blynyddol oddi wrth y Llywodraeth yn seiliedig ar gyfres o dargedau penodol a disgwylir i'r Fenter adrodd ar gynnydd yn erbyn y targedau hyn yn chwarterol.

Yn ogystal gall Cered lunio ceisiadau am arian grant o ffynonellau eraill er mwyn gweithredu prosiectau penodol.

Strwythur a Staffio

Mae strwythur a llinellau rheoli y Fenter fel a ganlyn:

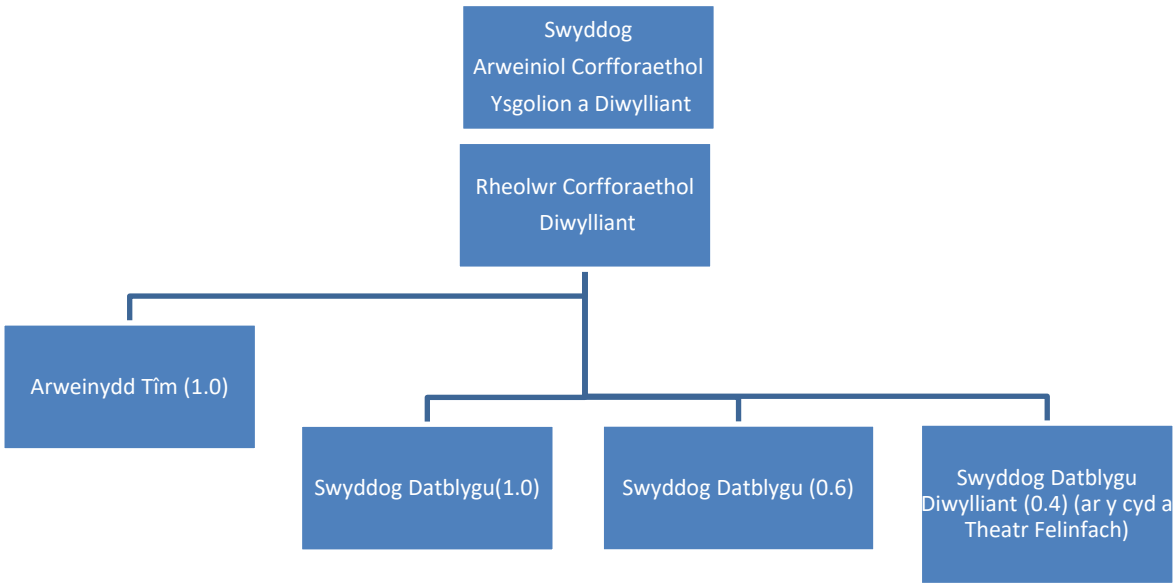

Partneriaid

Mae cydweithio gyda phartneriaid yn rhan bwysig o waith y Fenter. Trwy fabwysiadu'r egwyddor o ymgynghori a chydweithio, mae Cered yn awyddus i sicrhau nad oes dyblygu darpariaeth, a thrwy gynnig cefnogaeth i weithgaredd sefydliadau eraill, i ychwanegu gwerth at y rhaglenni hynny.

Mae partneriaid Cered yn cynnwys y canlynol:
Llywodraeth Cymru, Mentrau Iaith Cymru, Cymraeg i Oedolion – Prifysgol Aberystwyth, Theatr Felinfach, Mudiad Meithrin, Urdd Gobaith Cymru, Clwb Ffermwyr Ifanc, Menter Iaith Sir Benfro, Mentrau Iaith Rhanbarth y De Orllewin, CAVO, Coleg Ceredigion, Adran Gofal Plant Cyngor Sir Ceredigion, Gyrfa Cymru, Theatr Genedlaethol Cymru, Canolfan y Celfyddydau, Theatr Mwldan, Pwyllgorau Cymunedol.

Targedau Cered 2023-24

Wrth gyflwyno'r cais blynyddol am grant gofynnir i Cered roi manylion y gwaith ar ffurf cyfres o Dargedau gan gynnwys rhesymeg ar eu cyfer ynghyd a syniad o'r allbynnau a chanlyniadau tebygol.

Mae'r targedau hefyd yn cyfeirio yn ôl at Themâu Cymraeg 2050 sef:

1. Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg
2. Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg
3. Creu amodau ffafriol – seilwaith a chyd-destun

<u>Thema 2</u>

Sesiynau i deuluoedd

Gweithgareddau i Blant a Phobl Ifanc

- Iwcadwli i Blant
- Cwis Dim Clem
- Cynnal a Datblygu Clwb Garddio Yr Ardd
- Datblygu Adran yr Urdd yng Nghei Newydd
- Gŵyl Sadwrn Barlys Aberteifi
- Theatr Fach Llandysul a Criw CICA Aberteifi
- Tîm Gohebwyr Chwaraeon Ifanc
- Gweithdai Cerddoriaeth Cymraeg

Gweithgaredd Cymunedol

- Siaradwyr newydd
  - Cynnal rhwydwaith o foreau coffi / sesiynau sgwrsio
  - Y Cwis Mawr
  - Digwyddiad Agor y Drws
- Cefn y Rhwyd
- Croeso i Geredigion
- Yr Ardd
- Ar Gered
- Sesiynau Sgwrsio
  - Hel Atgofion
  - Gorwel a Gwreiddiau
  - Gwasanaethau Gofal
- Rhwydwaith Gigs Ceredigion
- Gŵyl y Cynhaeaf a'r Llwybr Werdd
- Browlan a Bob Ochr i'r Afon
- Gorymdeithiau Gŵyl Dewi
- Ras yr Iaith
- Iwcadwli

<u>Thema 3</u>

- Offer cyfieithu a System Sain
- Cyngor i Fusnesau

Cynnal tudalennau Cyfryngau Cymdeithasol

Wrth weithredu prosiectau ar sail targedau 2023-24 bydd Cered yn parhau i weithio i sicrhau cyswllt cyson staff y Fenter gyda chymunedau amrywiol ar draws y sir.

ARGYMHELLIAD:

Bod y Pwyllgor Iaith yn derbyn yr adroddiad ar dargedau Cered ar gyfer y cyfnod dan sylw ac yn nodi gwaith y Fenter wrth hyrwyddo a datblygu defnydd y Gymraeg yng Ngheredigion.

Enw Cyswllt:	Steffan Rees
Swydd:	Arweinydd Tîm Cered
Dyddiad yr Adroddiad:	12 Mai 2023

Cyngor Sir CEREDIGION County Council

ADRODDIAD I'R: Pwyllgor y Gymraeg

DYDDIAD: 25 Mai 2023

LLEOLIAD: Hybrid

TEITL: Diweddariad Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd

PWRPAS YR ADRODDIAD: Adroddiad cynnydd y Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd

CEFNDIR:

Pwrpas y Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd yw prosesu pob cais i enwi strydoedd a sicrhau bod pob eiddo yng Ngheredigion yn cael cyfeiriad swyddogol clir a diamwys. Yn ei dro, bydd hyn yn sicrhau bod gwasanaethau'r Cyngor, gwasanaethau brys a gwasanaethau eraill yn gallu lleoli unrhyw gyfeiriad eiddo. Nod y Polisi hwn yw annog datblygwyr a pherchnogion eiddo i wneud cais am gyfeiriadau swyddogol newydd neu gyfeiriadau swyddogol sydd wedi'u newid cyn gynted â phosibl. Bydd hyn yn ei dro yn sicrhau bod gwasanaethau'r cyngor a gwasanaethau allanol yn cael eu darparu ar unwaith.

Mae Cyngor Sir Ceredigion hefyd yn cydnabod ei ddyletswydd i ddiogelu'r Gymraeg o fewn ei gymunedau, ac i hybu a hwyluso'r iaith ym mhob agwedd ar fywyd cymdeithasol ac economaidd Ceredigion. Mae Ceredigion yn un o gadarnleoedd y Gymraeg.

Mewn perthynas â'r adroddiad, mae'r Polisi wedi'i ddiweddaru i hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg ac i annog perchnogion tai i ystyried enwau tai Cymraeg, a all fod â tharddiad ieithyddol, gan gyfeirio at gyfeiriadau hanesyddol neu ddiwylliannol o fewn yr ardal ddaearyddol.

Mae'r Polisi wedi cael cydnabyddiaeth o arferion da yn ddiweddar gan Gymdeithas Enwau Lleoedd Cymru, sydd wedi gofyn i'r Awdurdod am ganiatâd i rannu'r arferion da hyn gydag Awdurdodau Lleol eraill.

Mae'r polisi'n nodi bod yn rhaid i unrhyw un sy'n dymuno enwi tŷ newydd ei adeiladu neu ail-enwi tŷ yng Ngheredigion, wneud cais ysgrifenedig i'r Swyddog Enwi a Rhifo Strydoedd gyda'r enw arfaethedig ar gyfer yr annedd/anheddau newydd. Os yw'r enw presennol yn wreiddiol a hanesyddol, yn enwedig enw Cymraeg hanesyddol, yna anfonir llythyr safonol at y cwsmer yn gofyn iddynt ailystyried a chadw'r enw presennol (hyd yn oed os yw'r enw newydd arfaethedig yn enw Cymraeg). Mae'r llythyr safonol yn rhoi 10 diwrnod gwaith i'r cwsmer ailystyried ei benderfyniad. Fodd bynnag, y cwsmer sydd â'r penderfyniad terfynol (nid oes gan Gyngor Sir Ceredigion ddim awdurdodaeth). Gwnaeth y Pwyllgor Iaith a'r Cabinet argymhellion i'r polisi (Medi 2016) y dylid cynnwys ymwadiad gyda'r llythyr, gan sicrhau bod yn rhaid i'r ymgeiswyr gydnabod cael y llythyr drwy ei lofnodi a'i ddychwelyd, mewn perthynas â'u penderfyniad terfynol ar enwi neu ailenwi eu cartref.

Dyma ddiweddariad ar sut mae’r swyddogaeth Enwi a Rhifo Strydoedd wedi datblygu dros y flwyddyn ddiwethaf (Ebrill 2022 – Mawrth 2023)

1. Enwau Eiddo

Newidiadau i enwau eiddo

Cymraeg i Saesneg – 3 chais

Crud y Gwynt i Sleepy Hollow
Ysgol Llanwenog i The Old School
Tŷ Dew i Sea Dew House

Saesneg i Gymraeg – 7 cais

Five Acres I Gors Villa
Quindon I Llysfaen
Castlehill I Tan-Y-Bryn
Glenover I Yma Mae Dreigiau
Pony Paradise I Cae Fychan
West Meath I Gorllewin Meath
Rose Cottage I Howny Fach

Cymraeg i iaith arall – 1 cais

Canfyddwn nad oes dim tuedd mewn ymgeiswyr o'r mathau hyn, ond mae gennym enghreifftiau o drigolion o Loegr, sydd wedi symud i'r ardal yn ddiweddar, yn gwneud cais i newid enw eu heiddo Saesneg i'r Gymraeg. Eu rheswm dros hyn yw cefnogi'r traddodiadau lleol a ffurfio cwlwm gyda'r gymuned leol.

Eiddo newydd

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf cawsom 172 o geisiadau.

Enwyd yn Gymraeg – 158 o geisiadau
Enwyd yn Saesneg – 14 cais

Ers y polisi newydd a’r llythyr yn cael ei gynnwys, ni fu dim newid arwyddocaol yn y ffigurau. Mae’n ymddangos bod y llythyr i ystyried cyd-destun newid enw’r eiddo wedi dylanwadu ar bobl, ond er y llythyr mae gan berchennog yr eiddo’r hawl i enwi eu heiddo unrhyw beth (o fewn rheswm) ac mewn iaith o’u dewis.

2. Enwau Strydoedd

O ran enwi strydoedd, rydym wedi cael saith cais swyddogol i enwi strydoedd newydd. Yn ein Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd rydym yn mynnu bod pob stryd newydd a enwir yn cael ei henwi yn Gymraeg yn unig. Felly, enwyd y strydoedd newydd yn Gymraeg ac fel y dywed y polisi, ymgynghorwyd â Chyngor y Gymuned.

CLOS LLWYN PIOD, ABERTEIFI
Y GEULAN, ABER-PORTH
CAE'R WINLLAN, ABERTEIFI
SAFLE NEWYDD, LLANNARTH – *Dim enw wedi'i gymeradwyo - Dan ymgynghoriad*
GWAR Y GARTH, PENRHYN-COCH
RHOS Y BRENIN, PONTARFYNACH
GOLWG Y DYFFRYN, LLANWNNEN

Rydym wedi sylwi bod cynnydd yn nifer y datblygwyr sy'n defnyddio ysgolion lleol i helpu i greu / dewis enwau strydoedd. Enghraifft dda o hyn yw'r gweithdy ym Mhenrhyn-coch.

Bu Ysgol Penrhyn-coch ac Angharad Fychan (Enwau Lleoedd Cymru) yn cymryd rhan mewn gweithdy i ddewis enw ar gyfer y stad newydd ym Mhenrhyn-coch. Awgrymodd y plant GWAR Y GARTH.

"Garth- dyma hen enw rhan uchaf y pentre' (Penrhyn Uchaf gynt), a Garth Uchaf a Garth Isaf yw'r ddwy stryd gyferbyn â'r Neuadd. Ond gan fod yr enw hwnnw'n prysur ddiflannu oddi ar gof pobl, mae'n gyfle gwych i gadw'r enw yn fyw. Ystyr Garth yw 'cefnen' - h.y. mae'n ddisgrifiad o'r trwyn o dir sy'n codi fyny o Gae Mawr i gyfeiriad Garej y bysus.

Maent wedi dewis Gwar fel cychwyn yr enw er mwyn rhoi amrywiaeth i enwau ystadau yn y pentref, mae nifer fawr o MAES Y ym Mhenrhyn-coch ac felly mae Gwar yn rhoi cyflythreniad taclus gyda Garth. Mae Gwar hefyd yn enw adnabyddus gan fod Cae Gwar Felin oedd enw'r cae lle mae Glan Seilo a Ger-y-cwm ar y map degwm.

Hoffwn ddiolch i Angharad Fychan fel ysgrifennydd Enwau Lleoedd Cymru am roi cymaint o'i hamser i arwain dau weithdy gyda disgyblion ysgol Penrhyn Coch. Mae'r gweithdy wedi bod o fudd i bawb gan mae "Cynefin" yw thema cwricwlwm yr ysgol.

Dyma luniau o'r gweithdy ar Twitter yr ysgol - Ysgol Penrhyn-Coch on Twitter: "

Ymddengys fod y polisi enwi strydoedd yn gweithio, er mai dim ond saith cais a gafodd yr Awdurdod yn ystod y flwyddyn hon. Mae'n debygol bod Cyngor y Gymuned mewn sefyllfa dda i gymeradwyo enwi strydoedd o fewn ei gymunedau, lle mae gan yr aelodau wybodaeth leol dda o ran treftadaeth ac agweddau diwylliannol y gymuned, gan sicrhau bod yr enw uniaith Gymraeg yn berthnasol i'r fro.

3. Gwaith arall

Adroddiad Pum Mlynedd – Rhestr o Enwau Lleoedd Hanesyddol Cymru

Roeddwn yn rhan o'r grŵp gorchwyl a gorffen fel yr unig Swyddog Enwi a Rhifo Strydoedd yng Nghymru. Gobeithio y bydd y mewnbwn yn helpu'r prosiect hwn i symud ymlaen.

Mae’r Rhestr o Enwau Lleoedd Hanesyddol wedi bodoli ers pum mlynedd bellach, ac mae llawer iawn wedi digwydd yn y cyfnod hwnnw. Sefydlwyd y Rhestr mewn ymateb i bryderon cynyddol am fygythiadau i’n henwau lleoedd hanesyddol. Roedd dau ddiben i’r Rhestr: yn gyntaf, codi ymwybyddiaeth o dreftadaeth gyfoethog enwau lleoedd hanesyddol ac annog eu defnydd parhaus, ac yn ail, creu cofnod o’r holl gyfoeth o enwau lleoedd yng Nghymru, fel y gellid cadw’r enwau, hyd yn oed o dan yr amgylchiadau hynny lle nad ydynt yn cael eu defnyddio mwyach.

Mae pumed pen-blwydd y Rhestr wedi rhoi cyfle i ni bwyso a mesur barn y cyhoedd a’r arbenigwyr ar sut y gallwn gryfhau’r Rhestr a’i hyrwyddo’n fwy effeithiol fel bod cymaint o bobl â phosibl yng Nghymru yn gallu dysgu am ein henwau lleoedd. Llenwodd y cyhoedd holiadur yn rhoi eu barn am wella’r Rhestr, a ffurfiwyd grŵp gorchwyl a gorffen gyda chynrychiolwyr o Lywodraeth Cymru, awdurdodau lleol, Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg a’r Ganolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd i ystyried y camau nesaf. Mae’r broses hon bellach wedi’i chwblhau, a gallwch ddod o hyd i adroddiad y grŵp gorchwyl a gorffen yma:

https://cbhc.gov.uk/adroddiad-pum-mlynedd-rhestr-enwau-lleoedd-hanesyddol/

Fforwm Enwau Lleoedd y Sir

Cefais wahoddiad i sefydlu Fforwm newydd i drafod y materion sy’n codi ynghylch Enwau Lleoedd. Fel y gwyddoch yn ôl pob tebyg, mae enwau lleoedd yn faes sy’n cael sylw yn y Rhaglen Lywodraethu ac yn y Cytundeb Cydweithio rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru: 'Enwau lleoedd Cymraeg - Sicrhau bod enwau lleoedd Cymraeg yn yr amgylchedd adeiledig a naturiol yn cael eu diogelu a'u hyrwyddo'.

Mae swyddogion iaith a/neu swyddogion enwi strydoedd ac eiddo Awdurdodau Lleol yr ardaloedd a ystyrir yn 'gadarnleoedd' i'r Gymraeg yn cael eu cynnwys ar y Fforwm i ddechrau, sef Ceredigion, Gwynedd, Sir Gaerfyrddin ac Ynys Môn. Bydd y fforwm hwn yn helpu i greu polisi newydd ar enwau lleoedd drwy Is-adran Cymraeg 2050.

ARGYMHELLIAD:

- Aelod o Bwyllgor y Gymraeg i gael yr adroddiad.

Enw Cyswllt:	Steffan Jones
Swydd:	Swyddog Enwi a Rhifo Strydoedd
Dyddiad yr Adroddiad	2 Mai 2023